

**መጽሐፍ ብዛዕባ
ሸግር ሶማልያ ታሪካዊ ዕምቁቱ ፖለቲካዊ
ምዕባለኡን መጻኢ ኣንፊቱን**

ብዶ/ር ኣሕመድ ሓሰን ድሕሊ

መዘኻኸሪ

እዛ መጽሓፍዚኣ ብኣርባዕተ መጽናዕታዊ ኸፋላት ዝቐመትያ፡፡ እቲ ኸፋላት ብ2001፡ 2006፡ 2010ን 2018ን ዝተዳለወን ኣብ ሸግር ሶማልያ ዘተኩረንዮ። ኣንባቢ ንነፍስ ወከፍ ክፋል ኮን ቅድሚኡ ዘሎ ኸፋል ከይተወከሰን ብድሕሪኡ ናይ ዚመጽእን ትሕዝቶ ከይተመልከተን ንባይኑ ኸንብቦ ዘጸግሞ ኣይኮነን።

ቀዳማይ ክፋል

ታሪካዊ ድሕሪ ባይታ

ኣብ ኣእምሮ ነፍስ ወከፍ ብጉዳይ ሶማልያ ዚግደስ፡ ንሕሉፍን ህልውን ወተሃደራዊ ምዕባለታቱን ዘሕዝን ፖለቲካዊ ምንቅስቓሳቱን ዚከታተልን ንገዛእ ርእሱ ምስ ሓው ህዝቢ ሶማልያ ተሪር ምትእስሳር ከም ዘሎዎ ገይሩ ዚርእያን ሰብ፡ ህዝቢ ሶማልያ ኣብ ክልተ ሸሕ ዓ.ም. እንታይ ዕድል ከጋጥሞ'ዩ? ንመሬትን ህዝብን ሶማልያ ናብ ናይ

ሓባር ዋናአት ዘዕድም፡ ሓው ንሓው ኪቐትል ከም ፍታሕ ዘርእየሉ ምክንያት እንታይ እዩ? ዚብሉ ሕቶታት ይቐረጽዎ።

ነዚ ዘተጠቐስ ሕቶ ንምምላስ እምበኣር፡ ንድሕሪት ብምምላስ ንታሪኽ ህዝብን መሬትን ሶማሊያ ምውካስ የድሊ።

ቅልውላው ሶማሊያ

ታሪካዊ ዕምቁቱ፡ ፖለቲካዊ ምዕባለኡን መጻኢ ኣንፊቱን

ዶ/ር ኣሕመድ ሓሰን ድሕሊ

መቐደም ብኣልሓሚን መሓመድ ሰዒድ ጸሓፊ ህዝባዊ ግንባር ንደምከራሰን ፍትሕን ትርጉም - ዑቕባሳሲ መሓሪ (ወድ ቐሺ) ኣርትሕት - በረኽት ጳውሎስ

ሶማሊያ ከም ኩለን ሃገራት ኣፍሪቃ፡ ኣብ መወዳእታ መበል19 ክፍለ ዘመን እያ ነዚ ኣብ'ዚ እዋን'ዚ ሒዛቶ ዘላ ጀኦፖለቲካዊ ኻርታ ሒዛ ዘተቐልቀለት። ሓንቲ ካብተን ግዳያት ጉባኣ በርሊን (1884-1885) ዘኾና ሃገራት'ውን እያ። ኣብ'ቲ እዋን'ቲ መግዛእታውያን ሃገራት ኤውሮጳ፡ ብሪጣንያ፡ ፈረንሳ፡ ኢጣልያ፡ ጀርመን፡ ሰጳኛ፡ በልጁምን ፖርቱጋልን ብመሰረት'ቲ ዝነበረን ሚዛን ሓይሊ፡ ጀኦስትራተጅያዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ቍጠባውን ካልእን ረብሓታተን ንምርግጋጽ፡ ንናይ ቀረባን ርሑቕን ረብሓታት ህዝብታት ኣፍሪቃ ኣብ ግምት ከየእተዋ፡ ንምልእቲ ኣፍሪቃ ብምጉዝዳይ ተማቂለንኣ።

እቲ ካብ ኩሉ ዘገርም፡ ብዙሓት መግዛእታውያን ሃገራት ኤውሮጳ፡ ንኣፍሪቃ ኣብ መወዳእታ ዘይብሉ ሸግራት ዶብ ንምሸማምን እዚ ዘሎ ትውልዲ ምስ ሰልጣነ ዝሓለፈ ወለዶ ከም ዘይተኣሳሰር ንምግባርን፡ ንህዝብታት ኣፍሪቃ ኣብ ንኣሸቲ ቀቢላታት ከም ዚበታተን ገይረን። ብዘይካ'ቲ ሰዉር ፖለቲካዊ ዕላማታተን ንምዕዋት፡ ኣብ ኣድላዩ ዝበላኦ እዋን ዘባርዓኦ ግርጭታት ካብ ምዘራእ ድሕር ኣይበላን።

ሎሚ ጀኦሎጎዮሎጂያዊ ካርታ ናይ ዝኾነት ኣፍሪቃዊት ሃገር እንተ ደኣ ተወኪሰና፡ ብዘይ ጥርጥር ካብ ጀኦፖለቲካዊ ዶባታ ወጺኦ፡ ብሄራዊ፡ ቀቢላዊ፡ ዓሌታዊ፡ ካብኡ ኣሊፉ'ውን ሰድራ ቤታዊ ዝርጋሐ ከም ዘሎዎ ኢና እንዕዘብ። ብኻልእ ኣገላልጺ፡ ኣብ ነፍስ ወከፍ ኣፍሪቃዊት ሃገር፡ ሰሜናዊ ወገን ካብ ደቡባዊ፡ ምብራቓዊ ሸነኽ ካብ ምዕራባዊ ክፋል፡ ዝተፈልየ ዓሌታዊ መበቁል ዘሎዎ ኾይኑ ንረኽቦ። በዚ ድማ እቲ ማሕበራዊ ኣቃውማ እታ ሃገር ተኸፋፊሎ፡ ዓሌታዊ ብዙሕነት ጥራይ ዘይኮነ፡ ናይ ሰልጣነ፡ ባህሊ፡ ሃይማኖት፡ ቋንቋ ወዘተ. . ብዙሕነት ዘጠቓልል ኮይኑ ንረኽቦ። እዚ ብዙሕነት'ዚ ንባዕሉ ውጽኢት ናይ ገዛእ ርእሱ ፍሉይ መለለይታት ዘሎዎ ሰልጣነታት ከም ምዃኑ መጠን፡ ኣብ ኣደ ሰጡም ሃገራዊ መንፈስ ንምጥርናፉ ብቐለሉ ዚትግበር ነገር ኣይኮነን። እቶም ክሳብ'ዚ እዋን'ዚ ንገለ ጫፋቱ ሓዞም ዘለዉ ሰበ ሰልጣን መግዛእቲ እውን እንተኾነ፡ ንምዕባለን ግስጋስን ናይ'ታ ሃገርን ህዝብን ንምኹላፍ፡ ነዚ ገና ኣብ ኣደ ሃገራዊ ዕላማ ኪጥርነፍ እኹል ግዜ ዘይረኽበ ኣቃውማ'ዚ ከም ቀንዲ መሳርሒ ይጥቀምሉ ኣለዉ።

ብመግዛእታውያን ሃገራት ኤውሮጳ ንስትራተጂያዊ፡ ፖለቲካውን ቊጠባውን ረብሓታተን ንምርግጋጽ፡ ኣብ ኣፍሪቃ ዝተዘርኦ ነተጉቲ ምእንቲ ኸይባራዕ፡ መራሕቲ ሃገራት ኣባላት ውድብ ኣድነት ኣፍሪቃ፡ ካብ መጀመርታ ኣብ ውሽጢ ነፍስ ወከፍ ሃገርን ኣብ መንጎ ጉረባብቲ ሃገራትን ሰላምን ቅሳነትን ንምርግጋጽ ጥንቁቓትን ቊጠባትን ነይሮም። ስለ'ዚ ኣብ ቻርተር ውድብ ኣድነት ኣፍሪቃ፡ እቲ ካብ መግዛእቲ ዝተወርሰ ዶባት ኪትንክፍ ከም ዘይግባእ ተወሲኑ። እዚ ውሳኔ'ዚ ኸኣ፡ እቲ ዝዓበየን ኣገዳስን ውሳኔ እታ ውድብ'ዩ ነይሩ። ምክንያቱ፡ እቲ ካብ መግዛእቲ ዝተወርሰ ዶባት ዳግመ ርእይቶ እንተ ዚግበረሉ ነይሩ፡ ኣፍሪቃ ኣብ መወዳእታ ዘይብሉ ሸግር ምተሸመት ነይራ። ብሓጺሩ ምስ ሕሉፍ ዚተኣሳሰር ድልድል ኣይምነበራን። ናይ መጻኢ ኣፍደገ'ውን ምተዓጽዎ።

ሙብዛሕትአን ሃገራት አፍሪቃ እዚ ዝተጠቐሰ ክውንነታት ዘሎዎን'የን፣ ሶማሊያ'ውን ካብ'ዚ አፍሪቃዊ ኹነት'ዚ ናጻ ኣይኮነትን። ጀኦኤትኒካዊ ካርታ ሶማሊያ፣ ብመጠኑ ካብ ካልኣት ሃገራት አፍሪቃን ቀርኒ አፍሪቃን ዝተፈለገ'ዩ። ሶማሊያ ብዙሕነት ብሄራት፣ ሃይማኖታትን ቋንቋታትን የብላን። እንተኾነ ህዝቢ ሶማሊያ ካብ ሓደ ናይ ገዛእ ርእሱ ሽግራትን ጸገማትን ዘሎዎ ማሕበራዊ ሰረት ዝቐመ'ዩ። እዚ ኣብ ዚሰዕብ ክፋላት ብዝርዝር ኪቐርብ'ዩ። ብኻልእ ወገን ሶማሊያ፣ ካብ'ቲ ኣብ እዋን ናጽነታ ካብ መግዛእቲ ዝተወርሰ ዶባታ ወጻኢ እተቐርቦ ጠለባት ኣሎዎ። እዚ'ውን ካልእ ሽግር ሶማሊያ ስለ ዝኾነ፣ ጸኒሑ ኪበርህ'ዩ።

መግዛእታዊ ጽልዎ

መግዛእቲ ብመጀመርታ ኣብ ምብራቕ አፍሪቃ፣ ብፍላይ ድማ ኣብ ሶማሊያ ኪኣቱ እንክሎ፣ ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ፍሉጥ ጀኦፖሊቲካዊ ዶብ ዝበራ ሶማሊያ እትበሃል ሃገር ኣይነበረንት። እንተኾነ ካብ ቀይሕ ባሕሪ ክሳብ ህንዳዊ ውቅያኖስ ኣብ ዘሎ ቦታ ዚነበር ህዝቢ ሶማሊ ነይሩ'ዩ። እታ አቐዲማ ኣብ'ቲ ኸባቢ ዝኣተወት ገዛኢት ሃገር ፈረንሳ'ያ ነይራ። ኣብ'ቲ ሸዕኡ ፈረንሳዊ ገማግም ሶማሊ ኢላ ዝሰመዩቶ ቦታ ድማ ብ1884 መግዛእታዊ ህላወኣ ኣጣጠሐት። ኣብ ሰነ 1967 ስሙ ተቐይሩ፣ መሬት ዓፋርን ዒሳን ፈረንሳ ተባሂሉ ተሰምዩ። ፈረንሳ ነቲ ኣብ ትሕቲ ግዝኣታ ዝነበረ መሬት ኣብ ሰነ 1977 ናጻ ንኪኸወን ስለ ዝወሰነት፣ ጂቡቲ ብዚብል ስያመ ናጻ ሃገር ተመሰረተት። ጂቡቲ ኣብ አፍደገ ባብ ኤል መንደብ ኣገዳሲ ሰትራተጅያዊ ቦታ ሒዛ ትርከብ።

ብመሰረት'ቲ ኣብ ጽባሕ ናጽነት ጂቡቲ፣ ኣብ መንጎ መንግስቲ ፈረንሳን ጂቡትን ዝተገብረ ስምምዕ፣ ፈረንሳ ኣብ ጂቡቲ ካብ ሃገራ ወጻኢ፣ እቲ ዝዓበዩ መዓስከር ኣየርን ምድርን ከተቐውም ክኢላ። ካብ'ቲ ፈረንሳ ኣብ ፈረንሳዊ ገማግም ሶማሊ ዝኣተወትሉ እዋን፣ ድሕሪ ሰለስተ ዓመታት፣ ሓይልታት መግዛእቲ ብሪጣንያ'ውን ብ1887 ኣብ'ቲ ሶማሊላንድ ብሪጣንያ ብምባል ዝሰመይዎ ቦታ ህላወኣም ኣረጋጊጾም። ሶማሊላንድ ብሪጣንያ ብ26 ሰነ 1960 መሬት ሶማሊ (Somaliland) ብዚብል ስም ናጽነት ረኸበት። ብ1889 ሓይልታት ኢጣልያ ንደቡባዊ ኸፋል ብምቀጽጻር፣ ሶማሊላንድ ኢጣልያ (ሶማሊያ ኢጣልያ) ብዚብል ስም ገዝእዎ። እዚ ኸባቢ'ዚ'ውን ብሓደ ሓምለ 1960 ናጻ ኾነ።

ብ15 ሓምሌ 1924 ኢጣልያን ብሪጣንያን ብዘገበራኦ ስምምዕ ሶማሌ ኬንያ ዚብሃል ክባቢ ተመስረተ። እዚ ቦታ'ዚ ብስም ዞባ ሰሜናዊ ዶብ (Northern Frontier District) ተባሂሉ ተሰምዮ።

መለለይታት እዘን ሓሙሽተ ክፍልታት፦

እዘን ሓሙሽተ ክፍልታት ሶማልያ እዚኣተን፡ ሓንቲ ካብ'ተን ካልኣት ዚፈልያ ናታ ፍሉይ መለለይታት ኣሎዎ። እዚ ድማ ሎሚ ዝተኸሰተ ዘይኮነ ካብ መወዳእታ 19 ክፍለ ዘመን ዝጀመረ'ዩ።

1-መግዛእቲ ፈረንሳ ንጂቡቲ ብፖለቲካዊ፣ ወተሃደራዊ፣ ቊጠባውን ባህላውን መዳያት ከም ኣካል ፈረንሳ ገይሩዎ ነይሩ። እዚ ኹነታት'ዚ ድማ ኣብ መንጎ ምሁራት ፖለቲከኛታት ተነጽሎ ፈጠሩ፣ እንተኾነ እቲ ሃገራዊ ስምዒት እናዓብለለ ኸደ'ሞ ጂቡቲ ድሕሪ 93 ዓመታት ብ1977 ናጽነታ ክትረክብ ከኣለት።

2-ሰብ ሰልጣን መግዛእቲ ብሪጣንያ'ውን እንተኾነ ኣብ ሶማሊላንድ ብሪጣንያ (British Somaliland) ባህልን ቋንቋን እንግሊዝ እዮም ዘርጊሑም። ምምሕዳር ብሪጣንያ ካብ ኣገባብ ብሪጣንያ ዝተቐድሐ ቕዋም ኣብ ሶማሊላንድ ብሪጣንያ ኣተኣታትዮ። እዚ ፖሊሲ'ዚ ካብ 1887 ጀሚሩ ክሳብ 1960 ቀጸሉ።

3-ኣብ ሶማሊላንድ ኢጣልያ (ሶማልያ ኢጣልያ) እውን ሰብ ሰልጣን መግዛእቲ ኢጣልያ ናቶም ባህሊ፣ ቋንቋን ቕዋምን ብምዘርጋሕ ካብ 1889 ክሳብ 1960 ን71 ዓመታት ተጠቐሞሙላ።

ድሕሪ ነዊሕ ዓመታት እቲ ሓድሽ ወለዶ ሶማልያ፣ ኣብ ሶማሊላንድ ፈረንሳ ባህሊ ፈረንሳ፣ ኣብ ሶማሊላንድ ብሪጣንያ ባህሊ ብሪጣንያ፣ ኣብ ሶማሊላንድ ኢጣልያ ድማ ባህሊ ኢጣልያ ንኪቐስም ተገዲዱ።

ሶማል ኢትዮጵያን (ዞባ ኣጋዴን) ሶማል ኬንያን (ወረዳ ሰሜናዊ ዶብ) ግን ካብ ፖለቲካውን ቊጠባውን ባህላውን ህይወት ኢትዮጵያን ኬንያን ጥራይ ዘይኮነ ካብቲ ካልእ ክፍልታት ሶማልያ፣ ማለት ካብ ሶማሊላንድ ፈረንሳ፣ ሶማሊላንድ ብሪጣንያን ሶማልያ ኢጣልያን ተነጸሉ ነይሩ።

ምስዚ ኹሉ ግን ሶማላዊ ስምዒት እቲ ህዝቢ እቲ ቦታታት፡ ንዊሕ ዓመታት ቀጸሉ'ዩ። እንተኾነ ጸኒሑ ብዝሰዓበ ምክንያታት፡ ማለት ብሰንክ'ቲ ዝነበረን ዝሰዓበን ኩነታት ሶማልያን፡ ከምኡ ድማ ብሰንኪ ኢትዮጵያን ኬንያን ኣብ ልዕሊ ንኣሸቱ ዓሌታት ዚኸተልኦ ዝነበራ ፖሊሲታትን፡ እቲ ሶማላዊ ስምዒታቶም እናተዳኸመ ኸይዱ።

ሰዕረት ኢጣልያን ምብርባር ሃገራዊ ስምዒትን

ፋሽስታዊ መግዛእቲ ኢጣልያን ብ1941 ኣብ ካልኣይ ኩናት ዓለም ብሰራዊት ኣይልታት ኪዳን ተሳዒሩ። ብ1947 ብመሰረት ስምምዕ ፓሪስ፡ ኢጣልያ ካብ'ተን ሰለስተ ግዝኣታታ፡ ማለት ሊብያ፡ ኤርትራን ሶማልያን ለቐቐት።

ድሕሪ ምብቃዕ ካልኣይ ኩናት ዓለም፡ ኣብ ኣእምሮ ምሁራትን ፖለቲከኛታትን ሕልሚ ናጽነት ኪንቀሳቐስ ስለ ዝጀመረ፡ እዞም ወገናት እዚኣቶም ንህዝቢ ብዛዕባ ሃገራዊ ናጽነት ከነቐቐሑ ጀመረዎም።

ብ13 ግንቦት 1943 ድማ ሃገራዊያን ኣይልታት፡ ኣብ ሶማሊላንድ ኢጣልያ ኣብ መቐድሾ “ክለብ መንእሰያት ሶማልያ” መሰራቶም። እቲ ጥርናፊ ንኹለን እንዳታትን ቀቢላታትን ሶማላዊ ሕብረተ ሰብ ዚውክል ነይሩ።

ብ1947 እቲ “ክለብ መንእሰያት ሶማልያ” ዚብል ስም ናብ “ምትእስሳር መንእሰያት ሶማልያ” ዝተባህለ ስያመ ተቐይሩ። ፖለቲካዊ ድሌታቱ ድማ ነዞም ዚሰዕቡ ሰለስተ መሰረታዊያን ኣርእስታት ዘጠቓለለ ነይሩ።

- 1-ምርግጋጽ ኣድነት ኩሎም ሶማላውያን፡
  - 2-ብሰልጡንን ዘመናውን ኣገባብ ንመንእሰያት ሶማልያ ምምልማል፡
  - 3-ቋንቋ ሶማል ንኹሎም ሶማላውያን ዚጥርንፍ ረቛሒ ብምጻኑ ከም ዚጽኣፍ ምግባር፡
- ከምኡ'ውን “ሶማሊላንድ ብሪጣንያ” ኣብ ፖለቲካዊ ህይወታ ርኡይ ንጥፈታት ተካይድ ነይራ። ብ1951 “ሃገራዊ ምትእስሳር ሶማልያ” ዝተባህለ ውድብ ብምቕም፡ ኣብ'ዞም ዚሰዕቡ ሰለስተ መትከላውያን ነጥብታት፡-

1-ኣብ ኣንቲ ስምርቲ ፖለቲካዊት ክለ፡ ናጽነት ሶማላውያንን ምርግጋጽ፡

2-ልምዓታዊ፣ ፖለቲካዊ፣ ቊጠባውን ማሕበራውን ስትራቴጂ ምንዳና፡

3-ንቅቢላ ከም ፖለቲካውን ቊጠባውን ማሕበራውን መሳርሐ ዘይምጥቃም፡ . . .
ዕላማታታ ኣነጻረት።

ተገላባጢ መርገጺ ብሪጣንያ

ካብ'ቲ ብ1947 ዘተኻዩደ ጉባኣ ፓሪስ፡ ኢጣልያ ቕድሚ ገለ ኣዋርሕ፡ ካብ ኣብ ኣፍሪቃ ዘነበራ ግዝኣታታ ለቕቕት። ብኣርባዕተ ሰነ 1946 ሚኒስትር ጉዳያት ወጻኢ ብሪጣንያ ዘነበረ፡ ኤርነስት ቦቪን፡ ነቲ ፋሕ ኢሉ ዘነበረ መሬት ሶማላውያን ኣብ ትሕቲ ሓደ ፖለቲካዊ መንነት ኪጥርንፍ ይግባእ ዚብል ሓሳብ ኣቕሪቡ። እንተኾነ እተን ሰለስተ ሓያላት ሃገራት፡ ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ፡ ሕብረት ሶቬት ነበርን ፈረንሳን ንርእይቶ ብሪጣንያ ነጸጋኡ።

ካብ'ቲ ዘገርም ድማ እታ ሓድነት መሬት ሶማላውያን ኣብ ሓንቲ ፖለቲካዊት ክለ ንኪረጋገጽ እትጠልብ ዘነበረት ብሪጣንያ፡ ንሰለስተ ኻፍልታት ሶማልያ ማለት፡-

1-ሶማሊላንድ ብሪጣንያ

2-ኣጋዴን

3-ወረዳ ሰሜናዊ ዶብ እትገዝእ ዘነበረት ንሳ ኻንሳ፡ ንሓድነት ሶማልያ ብተግባር ትበታትን ምንባራ'ዩ። ብ1948 ንዞባ ኣጋዴን ናብ ኢትዮጵያ፡ ብ1963 ድማ ንዞባ ሰሜናዊ ዶብ፡ ናብ ኬንያ ብወግዒ ምእታዎ እዩ። እተን ዘተረፋ ኻልኣት ክፍልታት ግን ኣብ ትሕቲ ምምሕዳር ፈረንሳን ኢጣልያን እዩን ነይረን።

ሶማልያን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን

ብ1948 እተን ኣርባዕተ ርእሰ ሓያላት ሃገራት፡ ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ፡ ሕብረት ሶቬት ነበር፡ ፈረንሳን ብሪጣንያን፡ ናብ ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ኢጣልያ ዘነበራ ሃገራት፡ ሊብያ፡ ኤርትራን ሶማልያን ወክልተን ሰዲደን። እቲ ዕላማ ድሌት ህዝብታት እተን ሃገራት ንምፍላጥ'ዩ ነይሩ። እንተኾነ እተን ርእሰ ሓያላን ሃገራት፡ ኣብ ሰሜን ኣፍሪቃን ቀርኒ ኣፍሪቃን፡ ፖለቲካዊ ረብሓታተንን ጀኦስትራተጅያዊ መደባተንን ምርግጋጽ እምበር፡ ድሌት ናይ'ቲ ህዝቢ ከም ዘዩገድሱን ኪዘንጋዕ ኣይግባእን።

ሰለ'ዚ ድማ ኣርባዕተኣን ሓያላት ሃገራት፡ ንሊብያ ኣብ መንጎ ሕብረት ሶቪት፡ ፈረንሳ፡ ብሪጣንያን ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካን ንምምቕቓል ምሕላናምን ከይተሰማምፀ- ምትራፎምን ዘገርም ኣይኮነን። ብዘኾነ እቲ ኹነታት ንሊብያ ጸቡቕ ዕድል ስለ ዝፈጠረ፡ ብ24 ታሕሳስ 1951 ናጽነታ ክትረክብ ክኣለት። ትዕድልቲ ኤርትራ ግን ዘተፈልየ'ዩ ነይሩ። ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ ብዘከበሩ ፖለቲካዊ፡ ወተሃደራዊ፡ ዲፕሎማሲያውን ቊጠባውን ሚዛን፡ ኣብ ጉዳይ ኤርትራ ኢዳ ኣእተወት። ኣብ መንጎ ኢትዮጵያን ኤርትራን ፈደራዊ ሓድነት ንምቕም ድማ ብርቱዕ ጸቕጢ ኣካየደት። ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ሚኒስተር ጉዳያት ወጻኢ ኣመሪካ ዘከበረ፡ ጆን ፎስተር ዳላስ፡ ንመርገጺ ኣመሪካ ኪገልጽ እንከሎ፡ “ብዓይኒ ፍትሒ፡ ርእይቶ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ግምት ኪኣቱ ይግባእ ነይሩ፤ እንተኾነ ስትራቴጂያዊ ረብሓ ኣመሪካ ኣብ ዞባ ቐይሕ ባሕርን፡ ጉዳይ ሰላምን ጸጥታን ዓለምን ብምርኣይ፡ ኤርትራ ምስ መሓዛና ኢትዮጵያ ንክትተኣሳሰር ግድነት ኮይኑ ረኺብናዮ” ኢሉ ነይሩ። በዚ ድማ መሰል ርእሰ ውሳኔ ህዝቢ ኤርትራ ተገፊፉ፤ ኤርትራ ብ1952 ምስ ኢትዮጵያ ብሰማዊ ፈደረሽን ከም እትቕረን ተገይራ።

መጻኢ ዕድል ሶማልያ ኣብ ኢድ'ተን ኣርባዕተ ሓያላት ሃገራትን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን እዩ ነይሩ። እታ ሃገር ካብ 1950 ክሳብ 1960 ንዓሰርተ ዓመታት፡ ኣብ ትሕቲ መጉዚትነት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ከም እትጸንሕ ተገይሩ።

ኣብ'ዚ ኪበርህ ዚግባእ ጉዳይ፡ ኢጣልያ ብውድብ ሕቡራት ሃገራት ተመዘዛ፡ ንዓሰርተ ዓመታት ብመጉዚትነት ንሶማልያ ምምሕዳራ'ዩ። እተን ኣርባዕተ ርእሰ ሓያላት ሃገራት ይኹና፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን እተን ዚምልከተን ክልተ ሃገራት፡ ብሪጣንያን ፈረንሳን ብዛዕባ ዘተረፉ ኻልኣት ክፍልታት ሶማልያ ኣይተዛረባሉን። እዚ ድማ ካብ ዘተፈላለዩ ሓሳባት ዘነቐለ'ዩ ነይሩ። ኣብ'ቲ ዚሰዕብ ንታሪኽ ሶማልያ፡ ካብ ግዜ ናጽነት 1960 ክሳብ ውድቀት ስርዓት ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ፡ 26 ጥሪ 1991፡ ዚትንትን ካልኣይን ሳልሳይን ክፋላት ጽሑፍ ኪበርህ'ዩ።

ምዕራፍ ሓደ

ናጽነት ሶማልያን ምጉህሃር ሽግራትን

ሶማሊላንድ ብሪጣንያ ብ26 ሰኔ 1960 ካብ መግዛእቲ ብሪጣንያ ናጸ ወጸት። ሶማልያ ኢጣልያውን ብመሰረት'ቲ ኣብ መንጎ ኣርባዕተ ርእሰ ሓያላን ሃገራት ዝተገብረ ስምምዕ፡ ንዓሰርተ ዓመት ኣብ ትሕቲ መጉዚትነት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ድሕሪ ምጽንሓ፡ ከም'ቲ ኣብ ቀዳማይ ክፋል ዝተገልጸ፡ ብ1 ሓምለ 1960 ዓ.ም. ናጽነታ ረኸበት።

ሶማላውያን መራሕትን ህዝብን፡ ናጽነት ሶማልያ ኢጣልያ፡ ምጽምባር “ሶማሊላንድ ብሪጣንያን” “ሶማልያ ኢጣልያን” ኣብ ሓደ ዕለት ንኪኸውን ይደልዩ ነይሮም። ብርግጽ ድማ እቲ ባህጎም ሰመረሎም። ምእባድ ናጽነት “ሶማልያ ኢጣልያን” ምቕም ሪፖብሊክ ሶማልያን ኣብ ሓደ ዕለት፡ ብ1 ሓምለ 1960 ዓ.ም ተጋሂዱ።

ሓድነት ሰሜን ሶማልያን ደቡብ ሶማልያን ኣብ ውሽጢ ሰሙን'ዩ ተኻይዱ። እዚ ውህደት'ዚ ብስምዒታዊ ድሌትን ባህጎን መብዛሕታኡ ህዝብን፡ ድሌት እቶም ኣብ ርእሲ ኸተማ “ሶማሊላንድ ብሪጣንያ” ሃርጌላን፡ ኣብ ርእሲ ኸተማ ደቡብ ሶማልያ፡ መቐድሾን ዝነበሩ መራሕቲ ፖለቲካ እዩ ተወሲኑ፤ እንተኾነ እኹልን ደቂቅን መጽናዕቲ ዝተገብረሉ ኣይነበረን።

ስለ'ዚ ድማ ህዝቢ ብናጽነት ሰሜንን ደቡብን ምቕም ሪፖብሊክ ሶማልያን ሓጉሱ ከይጉደለ እንክሎ፡ ውሽጣዊ ሽግራት ኪቐልቀል ምጅማሩ ዘገርም ኣይነበረን።

ሪፖብሊክ ሶማልያ ብጽንኩር ኩነታት ምጅማራ ንሓደ ተዓዛቢ ፖለቲካ ዘገርም ወይ ሃንደበት ኣይነበረን። ምክንያቱ ኣብ መንጎ ክልቲኦም ክፍልታት'ታ ሃገር፡ ሶማልያ ኢጣልያን ሶማሊላንድ ብሪጣንያን ዓሚቕ ግርጭታትን ፍልልያትን ስለ ዝነበረ።

ኣብ ቀዳማይ ክፋል እዚ ጽሑፍ'ዚ፡ ኣብ ሰሜናዊ ወገን ሶማልያ ፍሉይ ባህሊ፡ ምምሕዳር፡ ፖለቲካዊ ህይወት፡ ቅዋምን ቋንቋን እንግሊዝ ሰፊኑ ከም ዝነበረ፡ ኣብ ደቡባዊ ሸነኽ ሶማልያ ድማ ዓብላሊ ባህሊ፡ ምምሕዳር፡ ፖለቲካዊ ህይወት፡ ቅዋምን ቋንቋ ኢጣልያን ነጊሱ ከም ዝነበረ ተገሊጹ ነይሩ። ፍልልያት ሶማልያ እዞም ዝተጠቐሱ ጥራይ ኣይነበሩን። ኣብ መንጎ ኸልቲኡ ኸፋላት ሶማልያ ሱር ዝሰደደ ቀቢላዊ ፍልልያት ከም ዝነበረ'ውን ኪዝንጋዕ ኣይግባእን።

አብ ሰሜናዊ ሶማሊያ፡ እንዳታት እስላሚክ ምስተን አብ ሶማሊላንድ ብሪጣንያ ዚርከባ ቀቢላታት ዳርድ፡ ማለት ዱልባሃንተ፡ ወርሰንገሊ፡ ከምኡ'ውን እንዳታት ዲር ዝኾና ጋዳቡርሲን ዒሳን ብምንጽጻር ሚዛን ዘሎዎን እየን። አብ ደቡባዊ ሶማሊያ ግን ክብደት ዘሎዎን ቀቢላታት የሎዎን። እንተኾነ ማዕረ ዚዋሰኑ ቀቢላታት፡ ሃውየን ርሓንዎይን ከምኡ'ውን ኤትኒካዊ ጉጅለ ዳርድ ይርከባ።

ዓባይቲ ኾና ንአሸቱ ቐቢላታት ሶማሊያ፡ ነናተን ፍሉይን ሓፈሻውን ሸግራት አሎዎን። አብ ቀቢላዊ ካርታ ሶማሊያ ዘርእሱቱ ክፋል ድማ ብዕምቁት ኪግለጽ'ዩ።

አረአኢያ ሰሜን አብ ልዕሊ ደቡብ

ሰሜናውያን አብ ልዕሊ ደቡባውያን ዘርእይዎ ጌጋታት ብዙሕ'ዩ። አብ ክንዲ ብመጽናዕቲ ብስምዒታዊ አረአኢያ ጥራይ ቅልጡፍ ሓድነታዊ ምትሕንፋጽ ኪካየድ ምውሳኔም ግጉይ አገባብ ምዃኑ ይገልጹ።

ገለ ካብ'ቲ ዚርእይዎ ጌጋታት፦

1-ደቡባውያን ነቲ ቐንድን ተአፋፍን ትካላት መንግስቲ፡ ፕረዚደንትነት ረፖብሊክ፡ መሪሕነት ሰራዊት፡ ሓላፍነት ክፍልታት ጸጥታ፡ ምቁጽጸርምን ንዘበዘሐ መናብር ፓርላማ ምብሓቶምን፡

2-ንኹሉ ዓቕምታት ሃገር አብ ምምዕባል መቐድሾን ካልኣት ከተማታትን ዞባታት ደቡብ ምውዓሎምን ንክተማታትን ዞባታትን ሰሜን ምጉሳዮምን፡

3-ጉቦን ስርቅን ምስፍሕፋሑን ንጉጅለ ማፍያ ኢጣልያ ዝመሳሰሉ ጉጅለታት ማፍያ ሶማሊያ ምቕልቃሎምን፡ . . . እዮም።

እዚ ኹነት'ዚ ድማ አብ መንጎ'ቶም አገባባት እንግሊዝ ዚክተሉ ፖለቲከኛታት ሰሜንን ሚላታት ኢጣልያ ዘዘውትሩ ፖለቲከኛታት ደቡብን ምፍሕፋሕ ፈጠሩ።

እዚ ዘተጠቐሰ ምክንያታትን ካልእን ተደማሚሩ። ንኹነታት ደቡብን ሰሜንን ሶማሊያ አብ ሰንፈላል አእትይዎ። አብ ሰነ 1961 ዓ.ም. 53% ሰሜናውያን፡ ነቲ ሓድሽ ንድፊ ቐዋም፡ ንዕብላላ ደቡብ አብ ልዕሊ ሰሜን ብዘረጋግጹን ንሓድነትን ንፍሉይነታት ሰሜንን ደቡብን ብዘይሕሉን አገባብ'ዩ ተዳልዩ፡ ብዚብል ምክንያት ተቐወምዎ።

መሐመድ ሓርቢ ሓደ ካብቶም “ዓባይ ሶማልያ” ንምምስራት ብዕቲብ ዚሰርሑ ዝነበሩ ፖለቲከኛታት መራሕቲ’ዩ ነይሩ። ንሱ ብ1960 ዓ.ም. ብድንገት ነፋሪት ኣብ ማእከላይ ባሕሪ ቕድሚ ምማቲ፡ ብመግዛእታዊ ስርዓት ፈረንሳ ካብ ተወሊዱ ዝዓበየላ መሬቱ ሶማሊላንድ ፈረንሳ ብ1958 ዓ.ም. ከም ዝተሰገ፡ ጂቡታዊ ደራሲ፡ ዓሊ ኹባ ይገልጽ።

ጂቡታውያን ነቲ ድንገት ነፋሪት ዝተባህለ ፍጻመ ከም ዘይኣምንሉ፡ ሓርቢ ብኸፍሊ ሰለያ ፈረንሳ ከም ዝተቐትለ ከም ዚጥርጥሩ፡ እቲ ዕላማ ድማ ነቲ ንድሬ ሓድነት ዘቐረበ ሰብ ብምቕታል፡ ነቲ ንድሬ ብኣጋኡ ንምብርዓን ዝዓለመ ከም ዝኾነ ደራሲ ዓሊ ኹባ ይገልጽ።

ኣብ’ቲ ብሶማላውያን “ሶማል ኬንያ” ተባሂሉ ዚሰመ ዞባ ሰሜናዊ ዶብ እውን ጽዑቕን ሰፊሕን ፖለቲካዊ ንጥፈታት ይካይድ ነይሩ’ዩ። ከም ውጽኢት ናይ’ቲ ምንቅስቃስ ድማ ሰለሰተ ፖለቲካውያን ምንቅስቃሳት ተኸሰታ፤ ንሳተን ከኣ፡-

1-ገሰጋሲ ህዝባዊ ሰልፊ ዞባ ሰሜን (Northern Province People’s Progressive Party (N.P.P.P.P))

2-ዲሞክራሲያዊ ሰልፊ ሰሜናዊ ዶብ (Northern Frontier Democratic Party (N.F.D.P))

3-ሃገራዊ ሕብረት ዞባ ሰሜን (Northern Province National Union (N.P.P.N.U)) . . . እየን።

እዘን ሰልፍታት እዚኣተን ንዞባ ሰሜናዊ ዶብ፡ ምስ ሪፖብሊክ ሶማልያ ንምስማር ይጽዕሩ ከም ዝነበሩ ይፍለጥ። መንግስቲ ሶማልያ’ውን ብወገኑ፡ ኣብ ሕዳር 1961 ዓ.ም. ብባይቶ ሶማልያ ውሳኔ ኣሕሊፉ፤ ንጠለብ ሓድነት ዞባ ሰሜናዊ ዶብ ምስ ሪፖብሊክ ሶማልያ ድማ ብኣገቡ ተቐቢልዎ። ውሳኔ ባይቶ ሶማልያ ምስቲ ብሪጣንያ ንመንግስቲ ሶማልያ ብ1961 ዓ.ም. ዝኣተዎቶ መብጽዓ ዚሳነ ነይሩ። መብጽዓ ብሪጣንያ ህዝቢ ዞባ ሰሜናዊ ዶብ መሰል ርእሰ ውሳኔ ኪፍቀደሉ፡ ብናጻ ድሌቱ ድማ ምስ ኬንያ ወይ ሶማልያ ንምውህሃድ ኪመርጽ ዚእምም ነይሩ። እንተኾነ መንግስቲ ሶማልያ ናይ ግዲ ኣብ ሃገራት ሓባራዊ ሃብቲ (Commonwealth) ንክጽምበር ዚጠልብ ነይሩ።

ብመሰረት'ዚ ድማ ብ1962 ዓ.ም. ብኣላይነት ናይጀሪያ፣ ካናዳ፣ ብሪጣንያን ሻራ ብዘይብሎም ናይ ሕገ ክኢላታትን፣ ነበርቲ ዞባ ሰሜናዊ ዶብ ብ86.7% ድምጺ ናብ ሪፖብሊክ ሶማልያ ምጽንባር ደገፎም።

እንተኾነ ደራሲ እዛ መጽሓፍ'ዚኣ ብ1990 ምስቲ ውሩይ ዓርኪ ኤርትራን ህዝባን ዝነበረ ሶማላዊ ፖለቲከኛ፣ መሓመድ ሰዒድ ሰመንተር ብዘካየዶ ርክብን ዝረኸቦ ሓበሬታን፣ ሶማልያ በቲ ብሪጣንያ ዘቐረቡቶ ቕድመ ኹነት ኣይተማእዘዘትን። ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ፕረዚደንት ሶማልያ ዝነበረ፣ ኣደም ዓብደላ ዑስማን፣ ምስ ኣቦ መንበር ሚኒስተራት ኢጣልያ፣ ኣንቶንዮ ሰጊኒ ብምርድዳእ፣ ሶማልያ ኣብ ክሊ ጉጅለ ተዛራብቲ ቋንቋ ጣልያን ንክትጸንሕ ወሲኑ፣ እዚ ውሳኔ'ዚ ንዓባይ ብሪጣንያ ስለ ዘቆጠዓ፣ ነቲ ብ1963 ዓ.ም. ብዛዕባ ጉዳይ ዞባ ሰሜናዊ ዶብ ንምምይያጥ ኣብ ሮማ ዝተኻየደን ኢጣልያ፣ ብሪጣንያ፣ ኬንያን ሶማልያን ዝተሳተፉሉ ጉባኤ፣ ንምፍሻል ብዘሎዎ ዓቕሚ ተንቀሳቐሶት።

ክልተ ቕን ድሕሪ ፍሸለት ጉባኤ ሮማ ድማ ሚኒስተር ግዝኣታት ብሪጣንያ፣ ዶንካን ሳንዲሴ፣ ዞባ ሰሜናዊ ዶብ ሻውዓይ ኣውራጃ ኬንያ ከም ዝኾነ ኣደጃ።

ኣጋዳን

እቲ ብ14 ሰነ 1946 ዓ.ም. ሚኒስተር ጉዳያት ወጻኢ ብሪጣንያ፣ ኣርነስት ቦቪን፣ 'ፋሕ ኢለን ዘለዎ ክፍልታት ሶማልያ፣ ኣብ ሓደ ፖለቲካዊ ኣሃዱ ኪሰምራ ይግባእ፣' ብምባል ዘቐረቦ ሓሳብ፣ ንሶማላውያን ቀቢላታት ዞባ ኣጋዳን፣ ብርቱዕ ሞራላዊ ድርኹት ሂብወን። እንተኾነ ብሪጣንያ ድሕሪ ክልተ ዓመት፣ ብ24 ሓምለ 1948 ዓ.ም. ኣጋዳን ብወግዒ ናብ ኢትዮጵያ ከም ዚጽበር ገይራ። ከም ዚፍለጥ፣ ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ሰበ ሰልጣን ኢትዮጵያ፣ በቲ ኣብ ዞባ ኣጋዳን እናገደደ ዚኸይድ ዝነበረ ፍጻመታት ቅሱናት ኣይነበሩን። ስለ'ዚ ኸኣ ሃጺይ ሃይለስላሴ ብ1956 ዓ.ም. ናብ'ቲ ቦታ ክይዱ መግለጺ ንኪህብ ተገዲዱ። ኣብ'ቲ ሸዑ ዝሃቦ መግለጺ ድማ፣ "ኣብ መንጎኹምን ኣሕዋትኩምን ኣብ ፍቕርን ባህልን ዝተሰረተ ሕውነታዊ ምትእስሳር ኣሎ። ደቕኹም ተማሂርም ንሃገርም፣ ንዝሃእ ርእሶምን ንሰድራ ቤቶምን ምእንቲ ከገልግሉ፣ ቤት ትምህርቲ ንኪክፈተሎም ትእዛዝ ሂብና ኣለና። እዚ ቤት ትምህርቲ'ዚ፣ ኣብ ትምህርቲ ጥራይ ከይተሓጽረ፣ ኣብ መንጎ ፖሊስን ሰበ ሰልጣን መንግስትን ኣካል

ሕብረተ ሰብ ኢትዮጵያ ዘኾነ ህዝብ'ዚ ዞባ'ዘን ከም ድልድል መራኹብን ምትሕግጋዘን ኮይኑ ኸገልግል ዓቢ ድሌት ኣሎና።” ብምባል ገለጹ።

መግለጺ ሃጺይ ሃይለስላሴ እቲ ትጽቢት ዝተገብረሉ ውጽኢት ከም ዘይሃቡ፤ እቲ ዝሰፍነ ፍጻመታት ይምስክር። ናጽነት “ሶማሊላንድ ብሪጣንያን” “ሶማልያ ኢጣልያን” ምስ ተረጋገጸን፤ ኣብ ኣምስ 1960 ዓ.ም. ምቛም ስምርቲ ሃገረ ሶማልያ ምስ ተጋህደን፤ ንሃንቀውታ ቐቢላታት ሶማል ዞባ ኣጋዴን ሰማይ ኣዕሪግዎ። እዘን ቀቢላታት እዚኣተን ኣብቲ “ዓባይ ሶማልያ” ንምህናጽ ዚግበር ዝነበረ መስርሕ ንምጽንባር ዘሎዎን ልዑል ድሌት ድማ ገለጸን። ፖለቲካዊ ድሌት ህዝቢ ዞባ ኣጋዴን ብ1963 ዓ.ም. ብምምስራት ግንባር ኣርነት ምዕራብ ሶማልያ (Western Somalia Liberation Front) ተጋሂዱ። መንግስቲ ሞቓድሾ'ውን ንድሌታትን ባህግታትን ህዝቢ ዞባ ኣጋዴን ኣዎንታዊ ምላሽ ሂቡሉ። እዚ ኹነት'ዚ ንመንግስቲ ኢትዮጵያ ስለ ዘቐጠዐ፡ ዝምድና ኢትዮጵያን ሪፖብሊክ ሶማልያን ኣብ ሕማቕ ኩነታት ወዲቑ። ከም ውጽኢቱ ኸኣ ኣብ'ቲ ንክልቲኣን ሃገራት ዘዳውብ ቦታታት፡ ኣብ ዋቅምቲ 1963ን የካቲት 1964ን ወተሃደራዊ ግጭት ተኸሲቲ።

ካልኣይ መንግስቲ (1967-1969)

ዓብዲራሻድ ዓሊ ሸርማርክ፡ ኣብ ቀዳማይ መንግስቲ ሶማልያ ኣቦ መንበር ሚኒስትራት ዝነበረ፡ ኣብ ካልኣይ መንግስቲ ግን ፕረዚደንት ሃገር ዝኾነ፡ “ሸግር ሶማልያ፡ እተን ምስኣን ማዕረን ሃናጽን ዝምድና ከነቕውም እንደሊ ዘለና ሃገራት ኣይኮናን፤ ሸግር ሶማልያ ጉረባብትናን ኣሕዋትናን ሶማላውያን እዮም። ብዓመጽ ብዘተሃንደሰ ደባት መንነቶም ተተምይኑ፡ ኣብ'ቲ ብኣይሊ ዝተኸፋፈለ መሬት፡ ሰበኽ ሳግማዊ ህይወት ከሕልፉ ተገዲዶም ኣለዉ። ከም ኩለን ክፍልታት ሶማልያ ኣደ ቋንቋ፡ ኣደ ሃይማኖት ኣሎዎም፤ ካብ ካልኣት ኣሕዋቶም ሶማላውያን ከቶ ኣይፍለዩን'ዮም።” ብምባል ተዛሪቡ። ፕረዚደንት ሸርማርክ “ንኣሕዋትና ከመይ ኢልና ኢና ወጻእተኛታት እንብሎም?” እንኪብል ብምረት የስተንትን ነይሩ። ነቲ ዘቐረበ ሕቶ ድማ “ኩልና ንኣድነት ብርቱዕ ድሌት ኣሎና። እቲ ኣብ 1960 ዝተፈጸመ ቐዳማይ ስጉምቲ ድማ መግዛእታዊ ስራሕ ወይ ኣስፋሕፋሕ ተግባር ወይ ጉባጢ ስጉምቲ ዘይኮነ፤ ኣብ ኣፍሪቃ ኣብ መስርሕ ሰላምን ኣድነትን ኣዎንታዊ ኣበርክቶ ዝነበሮ ስጉምቲ'ዩ ነይሩ። ብመትከል መሰል ርእሰ ውሳኔ ኸኣ ኪትግበር ዚከኣል'ዩ ነይሩ።” ብምባል ባዕሉ መሊሱ። ኣስዲቡ ዓብዲራሻድ ዓሊ ሸርማርክ፡ ንሕና “ቡቲ ኣብ ቅዋምና ኣብ ሻዱሻይ ዓንቀጽ ሰፊሩ ዘሎ

መምርሒ ንምእዘዝ ኢና። ንመሬት ሶማልያ ንምስማር ድማ ብኹሉ ሕጋውን ሰላማውን ኣገባባት ክንሰርሕ ኢና። እንኲብል ገሊጹ። ሰባ ሰልጣን ኢትዮጵያን ኬንያን ነቲ “ዓባይ ሶማልያ” ምቛም ዚብል ንጹርን ብሩህን ወግዓዊ መግለጺ ሶማልያ ምስ ሰምዑ፡ ሶማልያ ከም መጠን ኣባል ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ፡ ንቻርተር እቲ ውድብ ከተኸብር ይግባእ፡ ዚብል ጥርግን ኣብ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ ኣቕሪቦም።

ከም ዚፍለጥ ዓንቀጽ ስለስተ ቅጽሪ 3 ቻርተር ው.ሓ.አ፡ እቲ ካብ መግዛእቲ ዝተወርሰ ዶባት ኪትንክፍ ኣይግባእን ዚብል’ዩ። እዚ ኸኣ ኣብ’ቲ መራሕቲ ኣባላት ሃገራት ው.ሓ.አ ኣብ ካይሮ ካብ 17 ክሳብ 21 ሓምሌ 1964 ዘካይድዎ ኣኼባ ዝተወሰነ’ዩ።

መንግስቲ ሶማልያ እቲ ንሶማላዊ መበቁል ዘሎዎም ሰባት፡ ኣብ ሓደ ፖለቲካዊ መንነት ንምጥርናፍ ዚኸተሎ ፖሊሲ ቅኑዕን ፍትሓውን ምዃኑ ንመራሕቲ ው.ሓ.አ ንምዕጋብ’ኳ እንተ ፈተነ ኪዕወት ኣይከኣለን።

ኣብ ከም’ዚ ዝኣመሰለ ሃዋህው ድማ መንግስቲ ኢትዮጵያን ኬንያን ነቲ ምስ መንግስቲ ሶማልያ ዝነበሮም ፖለቲካዊ ኹናት፡ ኣብ መንጎ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ስርዓት ሞቓድሾን ንኪኸውን ጽዒሮም፡ ተዓዊቶምሉ ድማ። ስርዓት ሞቓድሾ ካብ ሃገራት ኣፍሪቃ ተነጽሎ ስለ ዘጋጠሞ፡ ፕረዚደንት ዓብዲራሻዲ ዓሊ ሸርማርክ፡ ነቲ ምምስራት ዓባይ ሶማልያ ዚብል ፖለቲካዊ መደባቱ ንኪገድፍ ግድነት ኮይንዎ። ንኣቦ መንበር ሚኒስተራቱ ዝነበረ፡ ጸኒሑ ካብ 1993 ክሳብ 2002 ፕረዚደንት ሶማሊላንድ ዝነበረ፡ መሓመድ ኢብራሂም ዒጋል፡ ብምልኣኹ፡ ብ1967 ኣብ ጉባኣ ኣሩሻ ምስ ፕረዚደንት ታንዛንያ ነበር ጁሌስ ነረረ፡ ምስ ፕረዚደንት ኬንያ ዝነበረ፡ ጆሞ ኬንያታን ምስ ፕረዚደንት ዛምብያ ነበር፡ ከኒዝ ካውንዳን ዘተ ኣካይዱ። ብመሰረት ኣብ’ቲ ዘተ ዝተበጽሖ ስምምዕ ድማ ሶማልያ ንመጀመርታ ጊዜ ኣብ ታሪኻ፡ ነቲ ንነበርቲ ዞባ ሰሜናዊ ዶባ እትጠልቦ ዝነበረት መሰል ርእሰ ውሳኔ ብወግዒ ገዲፋቶ።

መራሕቲ ኣፍሪቃ ነቲ ስምምዕ “ኣብ መንጎ ክልተ ኣፍሪቃውያን ጉረባብቲ ሃገራት ከጋጥም ዚኸእል ኩናት ዘርሕቅ፡ ሶማልያ ንትሕዝቶን መንፈስን ቻርተር ው.ሓ.አ ንኸተኸብር ዝደረኸ ልቦናዊ ስምምዕ እዩ።” ብምባል ገሊጾም። ሙብዛሕትኦም ሶማላውያን ኣብ ሪፖብሊክ ሶማልያ ኮነ ኣብ ዞባ ሰሜናዊ ዶብ ዚርከቡ፡ ነቲ ስምምዕ፡ ስርዓት ሸርማርክ ነቲ ኣብ ትሕቲ ፈረንሳ ዝነበረ ኸፋል፡ ንምግዳፋ ዝሓለኑ፡ ኣብ ልዕሊ መደብ ምቛም ዓባይ ሶማልያ ዝወርወሮ ቅታሊ ኹናት ከም ዝኾነ ብምግላጽ

ተቃዋሚዎች። እንተኾነ ናጽነት እቲ ዞባ ብምርድዳእ ፈረንሳውያንን ጂቡታውያንን ከም ዚረጋገጽ ገሊጾም።

እዚ ናይ ወጻኢ ፖለቲካዊ ኹነታት'ዚ ኣብ ውሽጣዊ ኹነታት ሶማሊያ ኣሉታዊ ጽልዎ ኣሰዲቡ። እቲ እናኣንቁልቁለ ዚኸይድ ዝነበረ ቍጠባዊ ኹነታት፣ ምስዕራር ብልሽውናን ጸጥታዊ ዘይምርግጋእን፣ 80 ኣብ ቀቢላነት ዝተሰረታ ሰልፍታት ንኪቐማ ምቹእ ባይታ ፈጠሩለን። ኣብ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ሃዋህው ድማ ፕረዚደንት ሶማሊያ ዓብዲራሻይ ዓሊ ሸርማርክ ብ15 ጥቅምቲ 1969 ብሓደ ንኪሕልዎ ዝተመደበ ኣባል ፖሊስ ተቐቲሉ።

ኣብ'ቲ እዋን'ቲ እቲ ቅትለት ፖለቲካዊ ዕላማ ከም ዘይበሉ ተገሊጹ'ኳ እንተ ነበረ፣ ዚኣምኖ ሰብ ግን ኣይተረኽበን። ብፍላይ ድማ እቲ ሸቡ ሶማሊያ እተሕልፎ ዝነበረት ኩነታትን ኣብ'ታ ሃገር ዝተራእየ ባዶሽን ፍኑውነትን፣ ኣብ ፖለቲካዊ፣ ቍጠባዊ፣ ማሕበራዊ፣ ወተሃደራውን ጸጥታውን ህይወት ዝነበረ ዘይርጉእ ኩነታትን ኣብ ግምት ምስ ዚኣቲ፣ እቲ ፍጻመ ዚእመን ኣይኮነን።

ሳልሳይ መንግስቲ (1969-1991)

ድሕሪ ሰሙን ቅትለት ሸርማርክ፣ ጀነራል መሓመድ ሰያድ ባረ ዝመርሖም ወተሃደራውያን መኩነናት ዕልዎ መንግስቲ ኣካይዶም፣ ብ21 ጥቅምቲ 1969 ዓ.ም. ድማ ሰያድ ባረ ኣብ ሞቓድሾ ስልጣን ሓዙ፣ 25 ዝኣባላቲ ሰውራዊ ባይቶ'ውን ኣቑሙ። ሓደስቲ ሰብ መዚ ሶማሊያ፣ ዚኸተልዎ ስነ ሓሳብ ማርክሰ ለኒንነት ከም ዝኾነ ኣዊጅም። ነተን ቀቢላዊ ሰረት ዝነበን ሰልፍታት ኮነ ንሃገራዊ ባይቶን ላዕለዎይ ቤት ፍርድን ሰሪዞም።

እቶም ብጀነራል መሓመድ ሰያድ ባረ ዝተመርሖ ሃንደስቲ ዕልዎ ጥቅምቲ፣ ኣብ'ቲ “ቻርተር ሰውራ” ብምባል ዘውጽእዎ ቍጽሪ ሓደ ውሽጣውን ግዳማውን ፖሊሲታቶም፣ ብኸምዚ ዚሰዕብ ገሊጾም፡-

- 1-ማሕበራዊ ፍትሒ ዝሰፈኖ ሕብረተ ሰብ ምምስራት፣
- 2-ንቍጠባዊ ምዕባለ ሶማሊያ ዘቀላጥፍ ፖሊሲ ቍጠባዊ ልምዓት ምንዳፍ፣
- 3-ኣብ መንግስታዊ ኾነ ብሕታዊ ኸፋል ዘሎ ብልሽውናን ፍንውነትን ምምካት፣
- 4-ቋንቋ ሶማሊ ሓደ ካብ'ቲ ቐንዲ መንነት ሶማሊያ ስለ ዝኾነ፣ ከም ዚጸሓፍ ምግባር፣

5-ደረጃ ሕብረተ ሰብ ሶማልያ ክብ ንምባልን፡ ባህላውን ስነ ሓሳባውን ኣረዳድኣኡ ንምምዕባል፡ ብቐዳምነት መሃይምነት ንምጥፋእ ምቕላስ፡

6-ንዝጸንሓ ፖለቲካውያን ሰልፍታት ምስራዝ፡

7-ናጸን ርትዓውን ህዝባዊ ምርጫ ምውዳብ፡

ናይ ወጻኢ ፖሊሲ “ሰውራ ጥቅምቲ” ኣብ’ዞም ዚሰዕቡ ሸዳሸተ መትከላት ይጠቓለል፡-

ቀዳማይ፡ ኣብ ጉኒ ሃገራውያን ሓርነታውያን ምንቅስቓሳት ደው ምባል፡

ካልኣይ፡ ንኣረጊትን ሓድሸን መግዛእቲ ምምካት፡ ኣንጻር ዓለምለኸዊ ሃጻይነት ደው ምባል፡

ሳልሳይ፡ ንሓድነት ሶማልያ ምቕላስ፡

ራብዓይ፡ ኣብ መንጎ ህዝብታት ቅሳነት ንምስፋን፡ ንመትከል ብሰላም ብሓባር ምንባር ምቕባል፡

ሓምሻይ፡ ሻርነት ዘይምውሳድ፡

ሻድሻይ፡ ሪፖብሊክ ሶማልያ ንኹሉ’ቲ ቐድሚ ጥቅምቲ 1969 ዝፈረመቶ ኣህጉራዊ ውዕላት ምክባር፡

ቀጽሪ ክልተ “ቻርተር ሰውራ” ሸሞንተ ነጥብታት ዝሓዘ ስነ ሓሳባዊ፡ ፖለቲካውን ቀጠባውን ጉዳያት የጠቓልል ነይሩ። ንሳቶም ከኣ፡-

1-“ሰውራ ጥቅምቲ” ዚክትሎ ማሕበርነት፡ ስነ ፍልጠታዊ ማሕበርነት ከም ዝኾነ፡

2-ማሕበርነት ሶማልያ፡ ኣብ ፍሉይ መለለይታት ሶማልያ ዝተመሰረተ ከም ዚኸውን፡

3-ህዝቢ ሶማልያ እምነቱ ኪክትል ቅቡል ኮይነ፡ እንተኾነ ኣብ ልዕሊ ሰውራን ሓድነት ሃገርን ውዲት ካብ ምፍጻም ዘይቀጠቡ ኣድሓርሓርቲ ሓይልታት መሳርሒ ኪኸውን ከም ዘይግባእ፡

4-ብሕታዊ ንብረት ከም ዚፍቀድ፡ እንተኾነ ሰብ ብሰብ ምዝመዛ ፍቕድ ከም ዘይኮነ፡

5-ንመንግስታውን ተራዶኣዊ ክፋላት ቀዳምነት ከም ዚወሃቡ፡

6-ሃገራዊ ሓድነት ምሕያልን ምድልዳልን፤

7-አብ ኩሉ ጽላታት ሉአላውነት ፍትሕን ማዕርነትን ምርግጋጽ፤

8-ንሰውራን ዕላማታቱን ካብ አድሓርሓርቲ ሓይልታት ምሕላው . . . ነይሮም።

አብተን ቀዳሞት ዓመታት ዕልዋ ዋቅምቲ፣ ሶማልያ አብ ፖለቲካዊ፣ ቍጠባዊ፣ ማሕበራውን ባህላውን መዳያት ዓይነታዊ ምዕባለ አርአየት። እንተኾነ መንግስቲ ንቍጠባዊ ህይወት ኪቁጸጸሮ ምስ ጀመረን አብ ክንዲ አብ ሓፋሽ ህዝቢ ዚምርኩሱ፣ አብቲ ብ1976 ዓ.ም. ብወግዒ ዝተመሰረተት ሰውራዊ ማሕበርነታዊ ሰልፊ ሶማልያ ዘካይዶ ምንቕቓሕን አብ ሃገራዊ ጸገታዊ አገልግሎት (National Security Service) ኪተአማመን ስለ ዝጀመረን፣ ሸግራት'ታ ሃገር እናገደደ ኸይዱ። ስርዓት ስያድ ባረ አብቲ እዋን'ቲ ካብ ሕብረት ሶሻየት ነበር፣ አብ ኩሉ መዳይ ዶብ ዘይብሉ ሓገዛት ይረክብ ነይሩ።

ከም ዚፍለጥ አብቲ እዋን'ቲ፣ ሞስኮ አብ መንጎ ደቡብ የመን ነበር፣ ደርጋዊት ኢትዮጵያን ማሕበርነታዊት ሶማልያን ኮንፈደራዊ ስርዓት ንምቕም እማመ አቕረበት። አብ መጋቢት 1976 ንእማመ ሕብረት ሶሻየት አብ ደቡባዊ ቐይሕ ባሕሪ ንምትግባር ድማ፣ ፕረዚደንት ኩባ፣ ፊደል ካትሰሮ ተመዘዙ። እንተኾነ ምስቲ ካልእ ዘጋጠመ ዕንቅፋታት፣ ሶማልያ ቅድሚ ምስ ኢትዮጵያ አብ ኮንፈደራሽን ንኸትአቲ ምእማም፣ ጉዳይ ዞባ አጋዴን ቅኑዕ ፍታሕ ኪረክብ ይግባእ። ብምባል ስለ ዝተቐወመት እቲ እማመ ፈሺሉ።

ኩናት አጋዴንን ምልውዋዋ ኪዳናትን

ስርዓት መሓመድ ስያድ ባረ አብ ክንዲ ነቲ አንጻር ሓይልታት ምልካዊ ስርዓት ኮሎኔል መንግስቲ ሃይለማርያም ዚቃለስ ዝነበረ ውድብ ግንባር ሓርነት ምዕራብ ሶማልያ ዚሕግዝ፣ አብ ሓምለ 1977 ብቐጥታ አብ ኩናት አጋዴን አትዩ። አብቲ እዋን'ቲ ሓይልታት ኢትዮጵያ ውሽጣዊ ኹነታቶም ወዲቦም ስለ ዘይነበሩ፣ ከምኡ'ውን አብ ሜዳ ኤርትራ አብ ሕማቕ ኩነታት ወዲቐም፣ ሰውራ ኤርትራ ናብ ኩለን ዓበይትን ንአሸቱን ከተማታት ኤርትራ ይግስግስ ስለ ዝነበረን ስርዓት ሶማልያ ንመብዛሕትኡ ዞባ አጋዴን ኪቁጸጸሮ ክኢሉ።

ማሕበርነታዊ ሰውራዊ ሰልፊ ሶማልያ ንትእዛዛት ዴሳዊ ሰልፊ ሕብረት ሶቭየት ስለ ዝነጸገት፡ ከምኡ ድማ መራሕቲ ስርዓት ደርግ ብተደጋጋሚ ናብ ሞስኮ መጸዋዕታታት የቐርቡ ስለ ዝነበሩ፡ ሕብረት ሶቭየት ንመሓዛኣ ዝነበረት ሶማልያ ጠንጢና፡ ናብ ሓድሽ ዓርካ፡ ስርዓት ደርግ ኢትዮጵያ ገዛዘት።

ሞቓድሾ'ውን ብወገና ሞስኮ ንኢትዮጵያ ደጊፋ ኣንጻር ሶማልያ ስለ ዝተንቀሳቐሰት መልሰ ተግባር ኣብ ምሃብ ኣይደንገቦየትን። ንኹሎም ሶቭየታውያን ኣማኸርቲ ብምስገን፡ ነቲ ብ1974 ሞስኮን ሞቓድሾን ዝተሰማማዑን ክሳብ 1984 ኪቐጽል ተመዲቡ ዝነበረ ውዕል ምሕዘነትን ብ13 ሕዳር 1977 ሰረዘቶ። ሕብረት ሶቭየት ነበር ብወገና ንሰራዊት ኢትዮጵያ ኣብ ምሕያልን ምድልዳልድ ተጓየየት። 18 ሸሕ ኩባውያን ወተሃደራት ብምስላፍ፡ ካብ ምብራቕ ጀርመን ነበርን ደቡብ የመን ነበርን ክኢላታት ብምምጻእን ዘመናዊ ኣጽዋር ብምዕጣቕን ኣደልዲላቶ።

ከም ሳዕቤኑ ድማ ሚዛን ሓይሊ ናብ ኢትዮጵያ ዛዘዩ፤ ኣብ ዝተኻየደ ውግኣት ድማ ኣብ ልዕሊ ሓይልታት ሶማልያ ክሳራታት ከተውርድ ከኣለት። ኣብ መጋቢት 1978 ሶማላውያን ንኣጋዴን ገዲፎም ናብ ኣህጉራዊ ዶቦም ንኪምለሱ ግድነት ኮኖም።

ሕብረት ሶቭየት ነበር ንሶማልያ'ኳ፡ እንተ ኸሰረት፡ ኣምሳይኣ ብ1977 ንኢትዮጵያ ክትክሱብ ክኣለት። ብኣንጻሩ ድማ ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ ንኢትዮጵያ ከሲራ ንሶማልያ ኸሰበት። ስለ'ዚ ኣብ'ቲ ኣብ መንጎ ርእሰ ሓያላን ሃገራት ዚካየድ ዝነበረ ዝሑል ኩናት፡ ሞስኮን ዋሺንተንን ኣብ ኣዲስ ኣበባን ሞቓድሾን ብምግዓዝ ቦታታት ተቐያየራ።

ከም ዚፍለጥ፡ ኣብ እዋን ፕረዚደንትነት ጂሚ ካርተር፡ ምምሕዳር ኣመሪካ ንመንግስቲ ሶማልያ ኣብ ኣጋዴን ኣንጻር ኢትዮጵያ ኣብ እተካየደ ኹናት ከም ዘይድግፋ ገለጹ። እንተኾነ ሓይልታት ኢትዮጵያ ንኣህጉራዊ ዶብ ሰጊሮም ሰድሪ'ውን ትኹን ኣብ መሬት ሶማልያ ኪኣትዉ ከም ዘየፍቅድ ብወግዒ ኣፍሊጡ።

ምዕራፍ ክልተ

ውድቀት ስርዓት መንግስቲ ሶማልያ (1978-1991)

ሓይልታት ሶማልያ፡ ብ1978 ዓ.ም ኣብ ኣጋዳን ቦቲ ብሓይልታት ምብራቕ ጀርመንን ደቡብ የመንን ዚሕገዝ ዝነበረ ሰራዊት ኢትዮጵያ ምስ ተሳዕራ፡ ኣብ ወተሃደራት ሶማልያ ሓፈሻዊ ሞራላዊ ውድቀት ኣጋጢሙ። ብኮሎኔል መሓመድ ሸኽ ዑሰማን ዝተመርኩ ወተሃደራውያን መኩነናት፡ ነቲ ኹነታት መዝሚዞም፡ ንብጀነራል መሓመድ ሰያድ ባረ እትምራሕ ማሕበርነታዊ ሰውራዊ ሰልፊ ሶማልያ ንምዕላው፡ ብ9 ሚያዝያ 1978 ዓ.ም. ፍሹል ፈተነ ዕልዋ መንግስቲ ኣካይዶም።

ኮሎኔል ዓብደላ ዩሱፍ ኣሕመድ ናይ'ቲ ዝፈሸለ ዕልዋ መንግስቲ ቅንዲ ሃንዳሲ ከም ዝነበረ ምንጭታት ሶማልያ ይሕብሩ። እቲ ዕልዋ መንግስቲ ምስ ፈሸለ፡ ብዘይውዓል ሕደር ሻድሻይ ርእሱ ናብ ጉረቤት ሃገር፡ ኬንያ ምሰዳዱ፡ እቲ ሓበሬታ ሓቂ ምኃኑ ዘረጋግጽ እዩ። ብድሕሪኡ ግን ናብ ኢትዮጵያ ብምግዓዝ፡ ኣብ'ታ ሃገር ይቕመጥ ነይሩ።

ጀነራል ሰያድ ባረ፡ እቲ ኹነታት ካብ ኢዱ ንኸይመሉቑ፡ ከምኡ ድማ መርኩብ ሶማልያ፡ ካፕተን ከም ዘሎዎ ንኸእምን፡ ብ13 መስከረም 1978 ንቤት ፍርዲ ሃገራዊ ድሕነት ተጠቐሙ። መራሕ እቲ ዕልዋን ተሓባበርቲ ዝነበሩ መኩነናትን ብሞት ንኪቕጽዑ ውሳኔ ከም ዚሓልፍ ገይሩ። ኮሎኔል መሓመድ ሸኽ ዑሰማንን ካልኣት ተሓባበርቲ ዝተባህሉ 16 ሶማላውያን መኩነናትን ዝተበዮኖም መቕጻዕቲ ሞት፡ ብ26 ጥቅምቲ 1978 ተተግቢሩ።

ስርዓት ሶማልያ ብምቕጻል ኣብ ልዕሊ ተወለድቲ ቀቢላ መጀርቱን ግፍዕታት ከካይድ ጀሚሩ። መጀርቱን ከም ቀቢላታት ኣጋዳንን መርሓንን ኣካል ኤትኒካዊ ጉጅለ ዳርድ እያ። ኣብ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ኹነታት፡ ኣብ መንጎ ሰዓብቲ ስርዓት ሰያድ ባረን ዝበዘሉ ተወለድቲ ቀቢላ መጀርቱንን ጽልእን ቅርሕንን ዝሰፈኖ ሃዋህው ተራእዩ። ኮሎኔል ዓብደላ ዩሱፍ፡ ብ8 የካቲት 1979 ግንባር ድሕነት ሶማልያ ዝተባህለት ውድብ መሰሪቲ። እታ ውድብ፡ ብተወለድቲ ቀቢላ መጀርቱን ተቐባልነት ረኺበት። እቲ ካብ ኩሉ ዝኸፍኣን ሓደገኛን ተርእዮ ድማ፡ ኣብ መንጎ'ተን ፕረዚደንት መሓመድ ሰያድ ባረ ዝውለደለን ቀቢላታት ዳርድ ዝጸንሐ ቀቢላዊ ምድግጋፍ ከላሕልሐ ምክኣሉ እዩ። እዚ ድማ ንስርዓት ጀነራል ባረ ንምውዳቕ ሞራይ ዘይኮነ፡ ነቲ ኣብ ውሽጢ ሕብረተ

ሰብ ሶማልያ ዝጸንሐ ቐቢላዊ ምድግጋፍን ሓድነትን ንምብትታን፡ ቀዳማይን ዝዓበዩን ስጉምቲ ነይሩ።

እታ ምስ ሶማልያ ታሪኻዊ ጽልኢ ዝነበራ ኢትዮጵያ'ውን እንተኾነት፡ ነቲ ኣብ ውሽጢ ሕብረተ ሰብ ሶማልያ ዘገነፈ ምብትታን ከም ጽቡቕ ኣጋጣሚ ብምርኣይ፡ ንግንባር ድሕነት ሶማልያ ብምሕቋፍ መዝሚዛቶ። ኢትዮጵያ ነታ ግንባር ፈትያ፡ ወይ'ውን ብፖለቲካዊ ዕላማታታ ዓጊባ ዘይኮነት፡ ኣብ ውሽጢ ሕብረተ ሰብ ሶማልያ ብኣፈሻ፡ ብፍላይ ድማ ኣብ ውሽጢ ቀቢላታት ዳሮድ ጽልእን ቅርሕንትን ብምዘራእ፡ ኣብ ልዕሊ ስርዓት ሶማልያ ቐታሊ ማህረምቲ ንምፍጻም እዩ ነይሩ።

መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ እዋን ዝወደቐ ምልካዊ ስርዓት መንግስቲ ሃይለማርያም፡ ምስ ስርዓት ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ ዝፈላለ፡ ቅኑዕ ይኹን ግጉይ ኣካል ብዘየገድሱ፡ ብምሕቋፍ ንሶማልያ ናይ ምብትታን ዕላማ ነይርዎ። ብኣርኣእያ ስርዓት ደርግ፡ ዘኾነ ኣገባብ ናብ ዕላማ ዘብጽሕ እንተ ደኣ ኾይኑ ቅቡል እዩ።

ግንባር ድሕነት ሶማልያ ካብ ኢትዮጵያ ወተሃደራዊ ሓገዝ ምስ ረኽበት ወተሃደራዊ ስርሒታት ከተካይድ ጀሚራ። ንዋፊታታ'ውን እናሰፍሐን እናዓበዩን ከይዱ። ስርዓት ጀነራል ባረ ንመዋቃዕቲ ግንባር ድሕነት ሶማልያ ኪቁጸጸሮ ስለ ዘይከኣለ፡ ሕነ ቐራናት ንጌራማማት ከም ዚበሃል፡ ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ሶማልያ፡ ብፍላይ ድማ ኣብ ዞባ ሙዱግ፡ ኑጋልን ባሪን (ካርታ ተወከስ) ወተሃደራዊ ወፍሪ ብምክያድ፡ ኣብ ልዕሊ ተወለድቲ መጀርቱን ኣረሚናዊ ግፍዕታት ፈጸሙ። እዚ ፍጻመ'ዚ ድማ፡ ኣብ መንጎ ተወለድቲ ዳሮድ ቀቢላዊ ሸግራት ፈጠሩ። እቲ ረጽሚ እናበርተዐ ብዘኸደ ድማ፡ ኣብ ሲቪላዊ ይኹን ወተሃደራዊ ትካላት መንግስቲ ዝነበሩ ሰላማውያን ተወላዶ መጀርቱን ግዳይ ዋጋ እቲ ኹነታት ኮይኖም። በዚ ምክንያት'ዚ እቲ ኣብ መንጎ መጀርቱንን ካልኣት ቀቢላታት ዳሮድን ዝነበረ ቐቢላዊ ምድግጋፍን ሕውነትን፡ ኣብ ኪምለሰሉ ዘይክእል ኩነታትን ምብታኽን በጺሑ።

እሱሓቕ ድሕሪ መጀርቱን

ኣብ ሰሜን፡ ብፍላይ ከኣ ኣብ “ሶማሊላንድ” ከምቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጸ፡ ብሰንኪ ስርዓት መቐድሾ፡ ንፖለቲካዊ ሸግራት፡ ቍጠባዊ ጸገማትን ኣብ ምፍታሕ ዝተኸተሎ ግጉይ ፖሊሲታት፡ ፍልልያትን ቅርሕንትን እናገደደ ከይዱ። እዚ ፍጻመታት'ዚ ተደራሪቡ ድማ ኣብ መወዳእታ 1981 ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ ዝተሃባህለት ፖለቲካውን

ወተሃደራውን ውድብ ንክትውለድ ምክንያት ኮይኑ። እታ ውድብ ፖለቲካዊ ፕሮግራም ኸም'ዚ ኣብ ታሕቲ ዝተገልጸ ኾይኑ፡ ንናይ ዝበዘሐ ህዝቢ ሶማሊላንድ ተስፋታትን ባህግታትን ዚውክል ነይሩ።

ቀዳማይ፡- ውሽጣዊ ፖሊሲ

1-ምውዳቕ ስርዓት ጀነራል መሓመድ ሰያድ ባሪ፡

2-ሃገራዊ ሓድነት ሶማልያ ምዕቃብ፡

3-ህዝቢ ሶማልያ ኣብ ኩሉ መዳያት ምምሕዳር ሓላፍነት ምእንቲ ኪሰከም፡ ብደረጃ ዞባን ሃገርን ኣብ ዘይምእኩል ምምሕዳር ዝተሰረተ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ምቕም፡

ካልኣይ፡- ዞባዊ ፖሊሲ

ሻርነት ዘይብሉ፡ ኣብ ምሉእ ናጽነት ዝተሰረተ፡ ንቻርተራት ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ፡ ማሕበር ሃገራት ዓረብን ውድብ ኣሰላዊ ጉባኣን ዘክብር ፖሊሲ ወጻኢ ምክታል፡

ሳልሳይ፡- ዞባዊ ፖሊሲ

ዞባ ቐርኒ ኣፍሪቃ፡ ቀይሕ ባሕርን ህንዳዊ ውቅያኖስን፡ ዞባ ኣህጉራዊ ሸግራት፡ ውጥረትን ምትፍናንን ዘይኮነ፡ ዞባ ጸጥታ፡ ሰላም፡ ቅሳነት፡ ምትሕግጋዝን ምድግጋፍን ኪኸውን፡

ፖለቲካዊ ፕሮግራም ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ (Somali National Movement S.N.M.)፡ እታ ውድብ፡ ቀቢላዊት ምንቅስቃስ ወይ'ውን ንምፍላይ እትሕልን ፖለቲካዊት ሓይሊ ዘይኮነት፡ ካብ ክውንነት ሶማልያ ዝመንጨወት፡ ሃገራዊትን ሓድነታዊትን ምንቅስቃስ ከም ዝኾነት'ያ እትገልጽ ዝነበረት።

ስርዓት ደርግ ከም'ቲ ነቲ ብ1979 ብመሪሕነት ኮሎኔል ዓብደላ ዩሱፍ ዝተመሰረተት “ግንባር ድሕነት ሶማልያ” ዝሓቐፋ፡ ንሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ፡ ኣብ ምሕቋፍን ምድግጋፍን'ውን ድሕር ኣይበለን። ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ፡ ነተን ኣብ ሶማሊላንድ ምስተን ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ጫፍን ሰሜናዊ ምዕራብን ሶማሊላንድ ዝነበራን፡ ኣብ ዞባታት ደቡብ ሰረት ዘሎዎንን እንዳታት ጋዳቡርሲን ዒሳን፡ ቀቢላታት ዶልባሃንቲን ዎርሰንገሊን ብምውድዳር ንክብ ዝበለ ብዝሐ ዘሎዎን እንዳታት እስሓቕ እትውክል

ነይራ። እተን ሰለስተ እንዳታት እስሓቅ፣ ሃበር አወል፣ ሃበር ጀዓሎን ሃበር ጋርሃዲሽን ማይ ቤት ሃበር ጋርሃዲሽን ዘኾነት ሃበር ዩኒስ ግን ኣብ ማእከል ሶማሊላንድ ዝነበራ እየን። ኣብ'ዚ እቲ ኣገዳሲ፣ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ ዝረኸበቶ ጭቡጥን ዓብን ኣገዝ፣ ካብ'ቲ ዝወደቐ ወተሃደራዊ ሰርዓት ኢትዮጵያ ዘይኮነ፣ ካብ'ቶም ኣብ ጎኒ ዕላማታት ፖለቲካዊ ምንቅስቃሶም ደው ዝበሉ ተወላዶ እንዳታት እስሓቅ ነይሩ።

ኣብ ነበሱ ዝተሓጽረ ሰርዓት ስያድ ባረ...ህድማ ንቐድሚት

ድሕሪ ሰዕረት ሰራዊት ሶማልያ ኣብ ኣጋዴን ውሽጣዊ ፖለቲካዊ፣ ቊጠባዊ፣ ወተሃደራዊን ማሕበራዊን ኩነታት እናኸፍኦ ምኻዱ፣ “ሰውራዊ ማሕበርነታዊ ሰልፊ” ነቲ ኣብ ልዕሊ ዝተፈተ ዕልዋ ምፍሻሉ፣ ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ሶማልያ፣ ብፍላይ ከኣ ኣብ'ቲ እንዳታት መጀርቱን ዝነበራሉ ዞባ፣ ብኮሎኔል ዓብደላ የሱፍ እትምራሕ ውድብ “ግንባር ድሕነት ሶማልያ” ኩናት ኣድሕድ ምውላዕን፣ ኣብ ሶማሊላንድ'ውን ኣብ ውሽጢ እንዳታት እስሓቅ “ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ” ዝተባህለት ውድብ ምቕማን፣ ሰርዓት ፕረዚደንት ስያድ ባረ ካብ'ቲ ብጥቅምቲ 1969 ብዕልዋ መንግስቲ ሰልጣን ዝሓዘሉ እዋን፣ ንመጀመርያ ጊዜ መሬት ትጠልጦ ከም ዘላ ኪርዳእ ክኢሉ። እንተ'ኾነ፣ ንምዕባለታትን ፍጻመታትን ሶማልያ ብቑዕነት ክውገነታውን መገዲ ኣብ ክንዲ ዚርዳእ፣ ናይ ህድማ ንቐድሚት ፖሊሲ ብምክታል፣ ኣብ'ተን ሰለስተ ቐቢላታት ዳርድ ብምምርኳስ፣ ኣብ ነበሱ ተሓጺሩ። ንሳተን ከኣ፦

1-መርሓን

2-ኣጋዴን

3-ደልባሃንቲ እየን።

ኣብ ውሽጢ ሶማላውያን እዚ ስሉሳዊ ምርኩስ'ዚ ብሞድ (M.O.D.) ማለት መርሓን ኣጋዴን ደልባሃንቲ ተባሂሉ ይፍለጥ ነይሩ። ገለ ሶማላውያን ምሁራት ድማ ንጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ ብስሉሳዊ መል (M.E.L.) (ማርክስ፣ ኤንጅልስ፣ ለኒን) ጀሚሩ ብስሉሳዊ ቀቢላ ኣብቂዑ፣ እናበሉ ይገልጽዎ ነይሮም።

ስምምዕ ጀነራልን ኮሎኔልን

ውሽጣዊ ኹነታት ሶማልያ እናኸፍኦን ሰልጣን ጀነራል ባረ ኣብ መቐደሾ እናሃሰሰን፣ ከምኡ ድማ ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ሶማልያን ሶማሊላንድን ወተሃደራዊ ሰርሒታት

ተቃዋሚዎች ሓይልታት እናበርትዎን ከይዱ። አብ ኤርትራ፣ እቲ ዓንዲ ሕቕ ሰራዊት ኢትዮጵያ ዚበሃል እዚ ናደው ብ19 መጋቢት 1988 ዓበ ወተሃደራዊ ሰዕረት ወሪድዎ፣በዚ ምክንያታት'ዚ ድማ ማሕበርነታዊ ሰልፊ ሶማልያ ብመሪሕነት ጀነራል መሓመድ ሰያድ ባረ፣ ወተሃደራዊ ሰርዓት ኢትዮጵያ ድማ ብመሪሕነት ኮሎኔል መንግስቱ ሃይለማርያም ብአርባዕተ ሚያዝያ 1988 አብ ከተማ ጅቡቲ ብመንግስት ፕረዚደንት ጂቡቲ፣ ሓሰን ጉሌድ አፕቲዶን አብ ስምምዕ ንኪበጽሑ ተገዲዶም። እቲ ስምምዕ ነዞም ዚሰዕቡ አርባዕተ መሰረታውያን ነጥብታት፦

1-አብ መንግ ክልቲአን ሃገራት ዲፕሎማሲያዊ ዝምድና ንኪምለሱ፡

2-ካብ ኣዲስ አበባ ኣንጻር መቐድሾ፣ ካብ መቐድሾ ድማ ኣንጻር ኣዲስ አበባ ዚካየድ ተጻባኢ ጉሰንሳዊ መጥቃዕቲ ደው ንኪብል፡

3-ክልቲአን ሃገራት ካብ'ቲ ናይ ሓባር ዶብ ኪፍንተታ፡

4-ክልቲአም ሰርዓታት ኣንጻር ሓድሕዶም ዚካየድ ፖለቲካዊ ይኹን ወተሃደራዊ ንጥፈታት አብ መሬቶም ንክየፍቅዱ፡ . . . ዘጠቓለለ ነይሩ።

ከም'ቲ ብ1967 አብ ጉባኤ አሩሻ፣ ሶማልያ ንዞባ ሰሜናዊ ዶብ ብወግዒ ዝገደፈቶን ፕረዚደንት ዓብደራሺድ ሸርማርክ ዋጋኡ ዝኸፈለን፣ እቲ ብ1988 ዓ.ም አብ መንግ ጀነራል ሰያድ ባረን ኮሎኔል መንግስቱ ሃይለማርያምን አብ ጅቡቲ ዝተበጽሐ ስምምዕ'ውን መብዛሕትአም ሶማላውያን፣ ሶማልያ ንስምምዕ ቍጽሪ አርባዕተ ዝፈረመት፣ ዞባ ኣጋዴን ንክይትጠልብ ዝገበረቶ ቅሉዕ ሕድገት ምዃኑ እዮም ዚገልጹ።

ሰበ ሰልጣን ኢትዮጵያ፣ ነቲ ስምምዕ ንምትግባር ውድባት ሶማልያ ንመሬት ኢትዮጵያ ኪለቃ ኣዚዞም። ከምኡ'ውን ነቲ ግንባር ድሕነት ሶማልያን ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያን ካብ ኣዲስ አበባ ኣንጻር ሰርዓት ሰያድ ባረ ዝቐንፀ ፕሮፕጋንዳኣን ዚፍንጥሉ ዝነበራ መደበር ሬድዮ ዓጸውዎ።

ወተሃደራዊ መንግስቲ ኢትዮጵያ በዚ ጥራይ ከይተወሰነ፣ ንዓበይቲ ወተሃደራዊ አጽዋር ግንባር ድሕነት ሶማልያ ሃገርዎ። ንመራሒ እታ ውድብ፣ ኮሎኔል ዓብደላ ዩሱፍ'ውን አሲርዎ። ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ ካብ ተመኩሮ ግንባር ድሕነት ሶማልያ ብምምሃር፣ ካብ ደርግ መጽፋዕቲ ክሳብ ዚወርዳ ከይተጸበየት፣ ብ1988 አብ ውሽጢ መሬት ሶማሊላንድ አተወት። አብ ወርሒ ዘይመልእ ግዜ ድማ ሓይልታት ሃገራዊ

ምንቅስቃስ ሶማልያ ንምልእቲ በርያ ዝተባህለት ከተማን ንገለ ኸፋል ርእሲ ኸተማ ሶማሊላንድ፡ ሃርጌሳን ተቐጻጺረን።

እቲ ካብ ኩሉ ዘሕዘን ድማ፡ ሰራዊት ሰርዓት ሶማልያ፡ ኣብ ሰሜናዊ ኸተማታት ወተሃደራዊ ሓይሉ ከም ዘንቁልቁለን ተኸታታሊ ዓበይቲ ስዕረታትን ክሳራታትን ከም ዘጋጥሞን ኣብ ክንዲ ምርዳኡ፡ ኣብ ምልእቲ ሶማሊላንድ ካብ ሓላፍነት ዝረሓቐ፡ ብትምክሕቲ ዝተላዕጠጠ፡ ናይ ዓይኒ የብለይ ሰኒ የብለይ ሰጉምትታት ብምውሳድ ንሃርጌሳን በርያን ኣዕንዩወን። ንመብዛሕትኣን ኸተማታትን ዓድታትን ሰሜን ኣባዲሙ። ሶማላዊ ጸሓፊ ዓብዱሰላም ዒሳ ሳልዋ ከም ዚሕብር፡ ኣስታት 10 ሺሕ ሶማላውያን ሶማሊላንድ ኪሞቱ እንክለዉ፡ ልዕሊ 30 ሺሕ ድማ ቁሲሎም። ልዕሊ 350 ሺሕ እውን ናብ ሰደት ኣምሪሖም።

ተቓውሞ ኣጋዴን ወይ ምብትታን ሞድ (M.O.D)

እቲ ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ሶማልያ ኣብ ዞባ እንዳታት መጀርቴን ዝተባርዐ፡ ንርሑስን ንቐጽን ዘብረሰን ንሃገራዊ ሓድነት ሶማልያ ዝበታተነን ሓዊ፡ ናብ መብዛሕትኣን እንዳታት ኣጋዴን ዚክብራሉ ደቡባዊ ሶማልያ ልሒሙ። ንሰሌሳዊ ምሕዘነት እንዳታት መርሓን፡ ኣጋዴንን ዱልባሃንተን ድማ ኣላሕሊሕዎ። ጀነራል መሓመድ ሰያድ ባረ ብቐቢላ ኣዲኡ ዝኾነት ኣጋዴን ተገዲፉ፡ ኣብ ቀቢላ ኣቦኡ መርሐን ምስ ተረፈ ኸኣ፡ ወተሃደራዊ ሰርሒት ናይ ምክያድ ዓቕሙ ተዳኺሙ። ኣብ ርእሰ ኸተማኣ ወደብ ኪሰማዩ ዝኾነት ዞባ ደቡብ ተቓውሞ ንኸተለዓዕል ዝደፋፍኣ ቐንዲ ምክንያት፡ ሶማልያ ነቲ ብሪጣንያ ብመሰረት ሰምምዕ 4 ሚያዝያ 1949፡ ናብ ኢትዮጵያ ዝጸንበረታ ዞባ ኣጋዴን (ሶማል ኢትዮጵያ ነበር) ብ1988 ብወግዒ ብምግዳፋ እዩ።

ጀነራል መሓመድ ሰያድ ባረ ኣብ ውሽጢ ቶም ኣብ ደቡባዊ ሶማልያ ዝነበሩ እንዳታት ኣጋዴን ተቐባልነቱ ምስ ሃሰሱ፡ ከም መቐጻልታ ናይ ህድማ ንቐድሚት ፖሊሲኡ፡ ንላዕለዎት ወተሃደራውያን ሓለፍቲ ተወለድቲ እንዳታት ኣጋዴን ካብ ሰራዊት ሶማልያ ኪግልፎም ጀመሩ። እዚ ግንባይን ዘይሓላፍነታውያን ፖሊሲ ድማ፡ ሚኒስተር ምክልኻል ዝነበረ፡ ጀነራል ኣድም ዓብደላ (ጋብዮው) እውን ኣረኻኺብሉ።

ኣብ ውሽጢ ኣዝዩ ሓጺር ግዜ፡ ብ1989 ድማ ኣብ ደቡባዊ ወገን ሶማልያ ኣንጻር ስልጣን ጀነራል መሓመድ ሰያድ ባረ፡ ሓርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ ዝተባህለ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ምንቅስቃስ ተላዒሉ። መብዛሕትኣም ኣባላት እዚ

ምንቅስቃሴ ዘኣብ ሰራዊት ሶማልያ ዝነበሩ ተራ ወተሃደራትን መኩነናትን ተወለድቲ ኣጋዳን ዝተባህለት ቀቢላ ነይሮም። እዛ ሶማላዊት ውድብ'ዚ ኣብ ሰለስተ ፍሉጣት ኣጋዳናውያን መኩነናት ትጥርነፍ ነይራ። ንሳቶም ከኣ፡-

1-መጀር በሽር (ብበሊሊጎ ዚብል ቅጽል ስም ዚፍለጥ)

2-ጀነራል ኣደም ዓብደላ ኑር (ጋብዮው)

3-ኮሎኔል ዑመር ኣሕመድ ጂስ

ከም ዚፍለጥ፡ ተወለድቲ ኣጋዳን፡ ኣብ ሰራዊት ሶማልያ ዓብላሊ ብዘሐ ዝነበሮም እዮም። ኣብ መሪሕነት እውን ኣገደስቲ ቦታታት ሒዞም ነይሮም። ኣብ ወተሃደራዊ ምንቅስቃሴ ኣጋዳን ብምስላፎም ድማ፡ ነቲ ምንቅስቃሴ ቅልጡፍን ሓያልን ድፍኢት ሂብዎ። ነቲ ኣብ ጎኒ ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ ደው ዝበለ ዝተረፈ ሰራዊት ሶማልያ ኸኣ ሻቕሎት ፈጠሩሉ።

ወተሃደራዊ ምንቅስቃሴ ዳርድ ኣብ ዘባታት ደቡባዊ ሶማልያ ኣብ ልዕሊ ወተሃደራት መንግስቲ ተኹሲ ምኽፋቱ፡ ከምኡ ድማ ብመጀርቱን እትጽዋዕ ቀቢላ ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ሶማልያ ግንባር ምምስራታ፡ ኣብ ሰሜንን ሰሜናዊ ምብራቕን ብኢሰሓቕ እትፍለጥ ቀቢላ ካልእ ግንባር ምቕማን፡ ንሰራዊት ሶማልያ ብምብትታን ኣዳኹመንኦ። ሰራዊት ሶማልያ ካብ'ቲ ሰለስተ ግንባራት ኣብ ሓደ'ኳ ከጥቅዕ ኣይከኣለን፤ ካብ ክሊ መቓድሾ ወጸኢ ኪንቀሳቕስ ይኹን መናውራታት ከካይድ ዓቕሚ ስኢኑ።

ማኒፊስቶ (ኣዋጅ) መቓድሾን ምኽባር ናይ መጨረሻታ ዕድልን

መቓድሾ ካብ'ቲ ንሶማልያ ዘናውጽ ዝነበረ ፖለቲካዊ፡ ወተሃደራዊ፡ ቍጠባውን ማሕበራውን ፍጻመታት ናጻ ኣይነበረትን። ንሰርዓት ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረ ንምድርባይ ዚካየድ ዝነበረ ግጥም፡ ንሳ'ውን በቲ ኸነታት ተጸልወት። ሓድነት ሃገር ንምዕቃብን ኣብ'ቲ እዋን'ቲ እቲ ኪሕሎ ዚግባእ ዓድታት ንምሕላውን፡ ብ26 ግንቦት 1989 ብሓንቲ ሶማላዊት ጉጅለ “ኣዋጅ መቓድሾ” ወጸ።

እታ ንማኒፊስቶ መቓድሾ ዘውጽአት ጉጅለ፡ ካብ ምሁራት ባእታታት፡ ኣባላት ፖርላማ፡ ኣመሓደርቲ ኩባንያታት ነጋዶን ላዕለዎት ኣዘዘቲ ሰራዊትን ዝተዋጸአት

ነይራ። አባላት ጉጅለ ካብ'ታ መሓመድ ስያድ ባረ ዚውለደላ ቀቢላ፣ መርሓን ዘይኮነ፣ ካብ ዝተፈላለዩ ቐቢላታትን ዘባታትን ዝመጹ፣ ዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ አረአእያታት ዝነበሮም ነይሮም። ቦቲ ሸው ንሶማልያ አጋጢምዎ ዝነበረ ዘሕዝን ሕማቕ ኩነታት ድማ፣ ክሳብ ህዝቢ ሶማልያ ብዲሞክራሲያዊ መንገዲ ሓዳስ መሪሕነት ዚመርጽ፣ ንግዚኡ ነታ ሃገር ኪመርሕዎ ዚኸእሉ ነይሮም። ጉጅለ “አዋጅ መቐድሾ” እቲ ሓደጋ ቐድሚ ምውራዱ፣ ንሶማልያ ንምድሓን፣ ንፕረዚደንት ሶማልያ ነበር፣ መሓመድ ስያድ ባረ ሸውዓተ ነጥብታት ዝሓዘ ሓሳብ አቕሪባትሉ። ንሳተን ከአ፡-

1-ፕረዚደንት እታ ሃገር፣ እቲ አዋጅ ካብ ዝወጸሉ 26 ግንቦት 1989 ጀሚሩ፣ ክሳብ 20 መዓልታት ኣብ ዘሎ ግዜ፣ ፖሊሲታቱ ከም ዝፈሸለን ንሶማልያ ናብ ኩናት ሓድሕድ ከም ዝሸመማን ኪፈትሕ ከም ዘይክኣለን ኪእመን፣

2-ርእይቶ ምሁራት ፖለቲከኛታት ድሕሪ ምቕባል፣ ኣብ ውሽጢ ሸዳሽተ አዋርሕ ግዝያዊ መንግስቲ ከቐውም፣ መራሕ መንግስቲ ብፕረዚደንት ኪምረጽ፣ ኣቦ መንበር ሚኒስትራት ብመሰረት ብቐዓቶም ንኪመርጹም ምሉእ ናጽነት ኪህልዎ፣

3-እቲ ዚቐውም ግዝያዊ መንግስቲ፣ ቅዋም ናይ ምምሕያሽ ሰልጣን ኪወሃቦ፣ እቲ ዝተሓደሰ ቐዋም ሓሳብ ናይ ምግላጽ ናጽነት ከረጋግጽ፣ ክሳብ ሰለሰተ ዚበጽሓ ሰልፍታትን ንኪህልዎ ኪፈቐድን፣ ተመሓይሹ ዝቐረበ ቐዋም ብህዝባዊ ረፈረንደም ኪጸድቕ፣

4-ግዝያዊ መንግስቲ ካብ'ቲ ዝተመሰረተሉ እዋን ጀሚሩ ኣብ ውሽጢ ፍርቂ ዓመት ሕጋዊ ዲሞክራሲያዊ ምርጫ ከካይድ፣ እንተኾነ ብድሌት ሰውራዊ ማሕበርነታዊ ሰውራ ሶማልያ ኪግዛእ ከም ዘይግባእ፣

5-ግዝያዊ መንግስቲ ሶማልያ፣ ነታ ሃገር ካብ ሕማቕ ኩነታት ከውጽኦ ዚኸእል ቍጠባዊ ፖሊሲ ኪሕንጽጽ፣ ቍጠባዊ ፖሊሲ ሶማልያ ሊበራላዊ አረአእያ ዚኸተል ኪኸውን፣ ነቲ ቍጠባዊ ፖሊሲ ናይ ግዲ ፓርላማ ኸጽድቕ፣

6-ነቲ ኹናት ሓድሕድ ዘዕነዎ ሰሜን ሶማልያ ዳግም ንምህናጽ ፍልይቲ ሸማግለ ክትምዘዝ፣ ፕረዚደንት ሃገር ዚፍርመሉ ሓፈሻዊ ምሕረት ኪእወጅ፣ ኩናት ሓድሕድ ዘብቅዓሉ መጽናዕቲ ኪካየድ፣

7-ካብ'ቲ ሃገራዊ ባይቶ ዝቐመሉ እዋን፡ ድሕሪ ሓደ ዓመት፡ ኩሎም ሕጹያት ዝተሳተፉዎ ናጻ ፕረዚደንታዊ ምርጫ ኪካየድ፡ ፕረዚደንት ሃገር እንተ ደኣ ምስንባት ሓቲቱ፡ ምክትሉ ከም ግዜያዊ ፕረዚደንት ኮይኑ ኪመርሕ፡ ኣብ ውሽጢ ሰላ መዓልታት ድማ ፕረዚደንታዊ ምርጫታት ኪካየድ ነይረን።

እንተኾነ ፕረዚደንት መሓመድ ሰያድ ባረ ንሚኒፊስቶ መቐደሾ እዘኒ ኣይሃቦን። ነታ ንዕኡ ጽቡቕ ሰምን ክብርን ክትህቦ እትክእልን ንህዝብን መሬትን ሶማልያ ካብ'ቲ ወዲቕዎ ዝነበረ ዓዘቕቲ ከተውጽኦ እትክእልን ናይ መጨረሻታ ዕድል ድማ ኣበርዒንዎ።

ኩናት መቐደሾን ህድማ ጀነራልን

ኣብ መጨረሻታ “ሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ” ካብ ፖለቲካዊ ምንቅስቃስ ናብ ፖለቲካዊ ወተሃደራዊ ምንቅስቃስ ምስ ተለወጠ፡ ነበልባል ውግእ ሓድሕድ ንመቐደሾ ክቢብዎ። እዚ ዓቢ ነጥብ መቐይሮ'ዚ ድማ ኣብ ውሽጢ ሓጺር እዋን ተጋሂዱ። ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ካብ ኣምባሳደር ሶማልያ ኣብ ህንዲ መዝነቱ ተሰናቢቱ፡ ብ1989 መራሕ ሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ ኾይኑ።

ከም ዚፍለጥ፡ ስርዓት ፕረዚደንት ባረ ኣብ መሬት እንዳታት ሃውዩ ስለ ዝነበረ፡ ኣብ መጀመርታ ንሳቶም ዚቐየምሉ ነገራት ካብ ምስራሕ ይጥንቀቕ ነይሩ። እንተኾነ ስልጣን ካብ ኢዱ ትመልቑ ከም ዘላ ምስ ተረደኦ፡ ብዘይካ'ቶም ክሳብ መወዳእታ ውድቀቱ ምስኡ ደው ዝበሉ ቀቢላ መርሓን፡ ንካልኣት ሶማላውያን ብዓይኒ ጽልኢ ርእይዎም።

ኣብ መንጎ'ቶም ብእንዳታት ሃውዩ ዚድገፉ ሓይልታት “ሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ” እቶም መኣዘኖም ዝጠፍኦም ተረፍ መረፍ ሰራዊት ስርዓት ባረን ኩናት ምስ በርትዑ ፕረዚደንት ሰያድ ባረን ሰዓብቱን ኣብ ማእከል መቐደሾ ኣብ ከበባ ከም ዝኣተዉ ተረዲኦም።

ተበግሶ ሮማ ቅድሚ ምትሓዝ መቐደሾ

ስበ ስልጣን ኢጣልያ፡ ነቲ ምስ ሶማልያ ዘተኣሳስሮም ታሪኻዊ፡ ፖለቲካውን ቍጠባውን ረብሓታትን ባህላዊ ዝምድናታትን ኣብ ግምት ብምእታው፡ ከምኡ ድማ ሶማልያ ሓንቲ ካብ ግዝኣታት ኢጣልያ ኣብ ኣፍሪቃ ምንባራን፡ ውግእ መቐደሾ ቅድሚ ምብራቡን፡

ስርዓት ጀነራል መሐመድ ስያድ ባረ ቅድሚያ ምዑዳቸውን፣ ንሶማልያ ካብቲ ዝነበረቶ ሕማቅ ኩነታት ንምድሓን ተበግሶ ወሲዶም። ተበግሶ ኢጣልያ ኣብ'ዘን ዚሰፊሳ ኣርባዕተ ነጥብታት ተጸሚቑን ኪቐርባ ይኽእላ።

1-ፕረዚደንት ስያድ ባረ ካብ ሓደ ዓመት ዘይበዘሕ ኣብ ስልጣን ኪጸንሑ።

2-ዲሞክራሲያዊ ምርጫ ንምክያድ ባይታ ዘጣጥሕ ሓድሽ ግዝያዊ መንግስቲ ኪቐውም።

3-ሃገራዊ ሓድነት ንምዕቃብን ናይ ሓባር መራኸቢታት ንምዕዛዝን፣ መንግስትን ተቓዋምቲ ውድባትን ኣብ ሓደ ናይ ዘተ ጠረጴዛ ኮፍ ኪብሉ።

4-እቲ ዚካየድ ፕረዚደንታዊ ምርጫታት ብኣህጉራዊ ኣካል ከም ዚእለ ኪግበር፣ እንተኾነ፣ ተበግሶ ኢጣልያ ቦቲ ዚወድቅ ዝነበረ ስርዓት ይኹን፣ ቦተን እናሓየላ ዝመጸ ተቓዋምቲ ውድባት ተቐባልነት ኣይረኽቡን።

ቅድሚ'ቲ ናይ መጨረሻታ ውግእ መቓድሾ፣ እተን ሰለስተ ዓበይቲ ውድባት፣ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ፣ ብመሪሕነት ዓብደልራሕማን ኣሕመድ ዓሊ ቶር፣ ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ፣ ብመሪሕነት ጀነራል መሐመድ ፋራሕ ዓይዲድ፣ ናይ ኦጋዴን ሓርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ፣ ብመሪሕነት ኮሎኔል ኣሕመድ ዑመር ጀሱ፣ ብሰሩዕ ናብ መቓድሾ ንምእታውን ህይወት ህዝቢ ንምዕቃብን፣ ውልቃውን መንግስታውን ንብረት ንምሕላውን፣ ነታ ኸተማ'ውን ካብ ዕንወት ንምድሓንን ተሰማሚዑን።

እዘን ዝተጠቐሳ ሰለስተ ውድባት ብ2 ጥቅምቲ 1990 ኣብ ከተማ ድሬዳዋ ኢትዮጵያ ብምርኻብ ንስርዓት ጀነራል መሐመድ ስያድ ባረ ንምዑዳቸው ወተሃደራዊ ንጥፊታተን ከወሃህዳ ብምርድዳእ መንግስቲ ንምቛም ተሰማሚዑን።

ቀለም'ዚ ስምምዕ'ዚ ቅድሚያ ምዝፋፋ ድማ፣ ብ24 ሕዳር 1990 ኣብ ቶሪኖ ዝተባህለት ከተማ ኢጣልያ፣ ኣብ'ዘን ዚሰፊሳ ሰለስተ ነጥብታት ከም ብሓድሽ ተሰማሚዑን።

1. ወተሃደራውን ፖለቲካውን ውህደት ምክያድ፣
2. ስርዓት ፕረዚደንት ስያድ ባረ ምስ ወደቅ፣ ብዙሕነት ሰልፍታት ምፍቃድን ዲሞክራሲያዊ ምርጫታት ከም ዚካየድ ምግባርን፣
3. ኣብ ሶማልያ፣ ውሕሰነት ሓፈሻዊ መሰላት ምርግጋጽ፣

እንተኾነ ጀነራል መሐመድ ፋራሕ ዓይዲድ ንውድቀት ሰራዊት ስርዓት ባረ ብምምዘማዝ፡ ጀነራል ስያድ ባረ ምስ ወጸ፡ ብ27 ጥሪ 1991 ብቐዋታ ኣብ መቐድሾ ኣትዩ። ጀነራል ባረ ናብ'ታ ዝተወለደላ ዞባን ቀቢላኡ ዝኾኑ መርሓን ዚነበሩላን ደቡባዊ ምዕራብ ሶማሊያ፡ ኣብ ዶብ ሶማሊያን ኬንያን ከይዱ። ካብኡ ከም ፖለቲካዊ ሰደተኛ ኣብ ናይጀርያ ኪቐመጥ ድሕሪ ምጽናሕ፡ ብ2 ጥሪ 1995 ዓሪፉ።

መራሒ ሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ፡ ጀነራል መሐመድ ፋራሕ ዓይዲድ፡ ምስቶም ምስኡ ዝተሰማምዑ ውድብ ሃገራዊ ምንቅስቓስ ሶማሊያን ሓርበኛዊ ምንቅስቓስ ሶማሊያን ከይተወሃሃደ፡ ሓደ ሓድሽ ክወገንት ብምፍጣር፡ ከም ፕረዚደንት ኮይኑ ይሰርሕ ነይሩ።

ከምኡ ካብ ቀቢላ ሃውዩ ዚውለድ ዓሊ ማህዲ መሐመድ፡ ኣብ'ቲ ኣብ ጁቡቲ ካብ 15 ክሳብ 21 ሓምለ 1991 ዝተኻየደ ጉባኣ ዕርቄ፡ ግዝያዊ ፕረዚደንት ሪፖብሊክ ሶማሊያ ኾይኑ ስለ ዝተመርጸ፡ ኣብ ሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ፡ ቀንዲ ጸላኢ ጀነራል ፋራሕ ዓይዲድ ኮይኑ ተቐልቂሉ። ፕረዚደንት ዓሊ ማህዲ መሐመድን ጀነራል መሐመድ ፋራሕ ዓይዲድን፡ ካብ ቀቢላ ሃውዩ ዝውለዱ እኳ እንተ ኾኑ፡ ኣብ እንዳ ይፈላለዩ እዮም። ዓሊ ማህዲ መሐመድ መበቁሉ ኣብጋል ክኸውን እንክሎ፡ መሐመድ ፋራሕ ዓይዲድ፡ ካብ ሃበር ግድር ዝውለድ'ዩ። እዚ እንዳዊ ፍልልያት ከኣ'ዩ ኣብ ውድድር ስልጣን ዘእተዎም። ብሰንኩ ደማ ካብ 17 ሕዳር 1991 ዓ.ም. ጀሚሩ መቐድሾ ኣብ መንጎ እንዳታት ሃውዩ ዓውዲ ኹናት ኮይና። እዚ ተርእዮ'ዚ ኹኣ፡ ንመርገጺ ሃገራዊ ምንቅስቓስ ሶማሊያ ኣብ ሶማሊላንድ ኣሓይልዎ። ነቲ ክሳብ'ዚ እዋን'ዚ ፍታሕ ዘይረኸበ ዘሎ ሽግር ደማ ፈጠሩ።

ምዕራፍ ስለስተ

ውድቀት ሃገረ ሶማሊያ

ሓይልታት ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ ብ27 ጥሪ 1991 ዓ.ም. ኣብ መቐደሾ ምስ ኣተዋ፡ ጀነራል ሰያድ ባረ ምስቶም ካብ ቀቢላኡ ዝቐማ ተረፍ ሓይልታቱ ተታሓሒዙ ካብ መቐደሾ ወጺኡ። እቲ ኣብ መቐደሾ ዝኣተወ ሓይሊ፡ ምስ ናይ ሰሜን ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማሊያን (S.N.M) ኮነ ናይ ደቡብ ሓርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማሊያን (S.P.M) ምውህሃድ ኣይነበሮን። ስለ'ዚ ኸኣ ካብ'ታ ነታ ኸተማ ዝተቐጸጸረላ ዕለት ጀሚሩ ሰላም ኣይረኸበን። ከም ውጽኢት ናይ'ቲ ዝወሰዶ ግጉይ ስጉምቲ ድማ፡ እነሆ ሶማሊያ ኣብ ዓዘቕቲ ተሸሚማ ትርኩብ።

መልሰ ተግባር ናይ'ቶም መሓዘት ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ዝነበሩ'ውን ብዙሕ ኣይደንገቡዮን። እተን ካብ 1960 ዓ.ም. ጀሚረን ጸብለልትነት ደቡብ ኣብ ልዕሊ ሰሜንን ሓድነት ሶማሊያ ኣብ ክሊ ሪፖብሊክ ሶማሊያን ኣትሪረን ዚቃወማ ዝነበራ እንዳታት እስሓቕ፡ እታ ንእንዳታት ሃውዩ እትውክል ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ ምስ መሓዘታ ብዘይምውህሃድ ናብ መቐደሾ ክትኣቱን ንናይ ሰሜንን (S.N.M) ደቡብን (S.P.M) መሓዘታ ከይተወከሰት ስጉምታት ክትወሰድን እንከላ ሰቕ ኣይበላን። ድሕሪ ኣርባዕተ ኣዋርሕ ካብ'ቲ ስርዓት ማሕበርነታዊ ሰውራዊ ሰልፊ ሶማሊያ ዝወደቐሉ እዋን፡ መሪሕነት ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማሊያ (S.N.M)፡ ብ17 ግንቦት 1991 ዓ.ም. መራኸቢ ብዙሃን ብምጥቃም ናጽነት ሶማሊላንድ (Somaliland) ኪእውጅ ኣይጸገሞን።

ድሕሪ ሸዱሸተ ኣዋርሕ ምእዋጅ ናጽነት ሶማሊላንድ ድማ እቶም ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ሶማሊያ፡ ኣብ ከባቢታት ባሪ፡ ኑጋል፡ ሙዱግ፡ ጋልጉዱድ ዝነበሩን ኣብ ትሕቲ ጽላል ዲሞክራሲያዊ ግንባር ድሕነት ሶማሊያ፡ ብመሪሕነት ጀነራል መሓመድ ኣብሸር ሙሳ ዚንቀሳቐሳ እንዳታት መጀርቲን፡ ብ21 ጥቅምቲ 1991 ዓ.ም ተጋቢኡን። ኣብቲ መራሕቲ ሃይማኖትን እንዳታትን ወተሃደራውን ፖለቲካውን መራሕትን ምሁራትን ዝተሳተፍዎ ኣኼባ ድማ ዞባዊ መንግስቲ ኪምሰረት ወሲነን።

ብ21 ጥቅምቲ 1991 ዓ.ም. ድማ መንግስቲ ዲሞክራሲያዊ ድሕነት ግንባር ሶማሊያ ካብ ሰሜን ይኹን ካብ ደቡብ፡ ንቦታታት እንዳታት መጀርቲን ኪወርር ዚመጽእ ሓይሊ ንምምካት ናይ ርእሰ ምርኩሳን ርእሰ ምክልኻልን ፖሊሲ ኣጽዲቐ።

በዚ ምክንያት'ዚ ኸኣ ገለ ወገናት ብህወኸን ዘይሓላፍነታውን ኣገባብ፡ ኣብ ሶማልያ ሰለሰተ ዞባታት (ካንቶናት) ናይ ምቛም እማመ ከም ዘሎ ኪገልጹ ይርከቡ። ንሳተን ድማ፦

- 1-ዞባ እንዳታት ኢሰሓቕ ኣብ ሰሜን ርእሲ ኸተማኣን ሃርጌሳ፤
- 2-ዞባ እንዳታት መጀርቲን ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ቀንዲ ኸተማኣን ቦሳሶ፤
- 3-ዞባ እንዳታት ሃውዳ፡ ዳሮድን ርሓንወይንን ርእሲ ኸተማኣን መቐድሾ፤

እንተኾነ እዚ ምጉት'ዚ ኣብ ቅድሚ ውድዓዊ መጽናዕትን ዕቱብ ትንታኑን ጸኒዑ ደው ኪብል ዘይክእል ዝንቡዕ ኣተሓሳስባ እዩ። እተን ሰለሰተ ዞባታት ደቡብ ከኣ፦

- 1-ዞባ እንዳታት ሃውዳ ኣብ ማእከል፤
- 2-ዞባ እንዳታት ርሓንወይን ኣብ ደቡባዊ ምብራቕ ሶማልያ፤
- 3-ዞባ ቀቢላታት ዳሮድ ኣብ ደቡብን ደቡባዊ ምብራቕን፤

እንተኾነ እዚ ንሶማልያ ኣብ ቀቢላዊ ዞባታት ናይ ምምቕቓል ምጉት ፖለቲካዊ ክውንነት ዘይድግፎ ሓሳብ እዩ። እንተ ደኣ ደድሕር'ዚ ካብ ክውንነት ዝረሓቐ ዘይሓላፍነታዊ ስነ ሓሳብ ምምቕቓል ተኸይዱ ድማ ኣብ መወዳእታ ዘይብሉ ጸገም ዘእቱ እዩ።

ፍልልይን ቀቢላዊ ግጭትን ውድባት

ድሕሪ ውድቀት ሰርዓት ፕረዚደንት ሰያድ ባራ፡ እቲ ናይ ይምሰል መልክዕ ሃገረ ሶማልያ ኪቃላዕ ምስ ጀመረ፡ ሕብረተ ሰብ ሶማልያ ፖለቲካዊ ጉልባቡ ተቓለዑ፤ ልሕሉሕ ምትእሳሳራቱ'ውን ተጋሂዱ።

ዘኾነ ንማሕበረ ሰብ ኣፍሪቃ ዘጽንዑ ኣፍሪቃውያን ይኹኑ ካልኣት ተመራመርቲ፡ ብፍሉይነት ሕብረተ ሰብ ሶማልያ ዘይድነቕ የልቦን። ካብ ካልኣት ሃገራት ኣፍሪቃ ንላዕሊ ሓንቲ ሃገር ናይ ምቛም ዝያዳ ረቛሒ ዘሎ ህዝቢ ገይሮም ድማ ይገልጽዎ። ምክንያቱ ሕብረተ ሰብ ሶማልያ፦

- 1-ካብ ሓደ ዓሌት (መበቁል) ስለ ዚቐውም፤

2-ሓደ ባህልን ልምድን ወግዕን ስለ ዘሎዎ፡

3-አብ ሓደ ሃይማኖት ስለ ዚአምን፡ አብ ክለ ሓደ ሃይማኖት'ውን እንተኾነ ዝተፈላለዩ እምነታት የልቦን፡

4-ሓደ ቋንቋ ስለ ዚዛረብ፡

5-ከምኡ'ውን ናይ ሓባር ታሪኻዊ ተመኩሮ ስለ ዘሎዎ፡

ልክዕ'ዩ እዘን ሓሙሽተ መሰረታውያን ረጅሒታት አብ ካልኣት ሃገራት አፍሪቃ ኣይርከባን እየን። እንተኾነ ካብ ግዜ ናጽነት፡ ሓምለ 1960 ጀሚሩ፡ ንፍሉይ ባህርያት ግርጭት ሕብረተ ሰብ ሶማልያ ትንታኒአዊ መጽናዕቲ ኣይተገብረሉን። እቲ ኣዘዩ ዘሕዘን ድማ ሶማልያ ካብ'ቲ ካብ ብሪጣንያን ኢጣልያን ናጻ ዝወጸትሉ ግዜ፡ ክሳብ'ቲ ብ27 ጥሪ 1991 ዝወደቐትሉ እዋን፡ አብ ውሽጥ'ቲ ዝሓለፈ 31 ዓመታት ሓፈሻውን ምዕሩይን ምዕባለ ኣየርኣየትን። ኣቋልቦ መንግስቲ ሶማልያ ከም መብዛሕትኣን ካልኣት ሃገራት አፍሪቃ አብ ርእሲ ኸተማኣ ዘተኩረ እዩ ነይሩ። እቲ ስልጣን'ውን አብ ኢድ ዝተወሰነ ጉጅለታት ሓንቲ ቐቢላ ዝተጠርነፈ ነይሩ። ንኣብነት ጀነራል መሓመድ ሰያድ ባረ ካብ'ቲ ብ21 ጥቅምቲ 1969 ዓ.ም. አብ ስልጣን ዝደየበሉ እዋን ጀሚሩ፡ ክሳብ ውድቀቱ፡ 27 ጥሪ 1991፡ አብ ምትሕግጋዝን ምድግጋፍን ቐቢላ ኣቦኡ መርሓንን ቐቢላ ኣዲኡ ኣጋዴንን እዩ ዘተኩር ነይሩ። ቡቲ ብ4 ሚያዝያ 1988 ዓ.ም ምስ ወተሃደራዊ ስርዓት ኢትዮጵያ ዝገበሮ ስምምዕ፡ ንዞባ ኣጋዴን ንኢትዮጵያ ምስ ገደፎ ድማ፡ እቲ ካብ ቐቢላ ኣጋዴን ዚረኽቦ ዝነበረ ምድግጋፍ፡ ናብ ዓቢ ጽልኢ ብኸመይ ከም ዝተለወጠ አብ ዝሓለፈ ክፋል ተሓቢሩ'ዩ። ከም ዚፍለጥ ፕረዚደንት ሰያድ ባረ፡ ቐቢላ መርሓን ምስኡ እንተ ዘይደጋገፉ ነይሮም፡ ካብ ከበባ እቶም ብስሙር ሶማላዊ ጉባኣ ዚምርሑ እንዳታት ሃውዮ ብህይወቱ ኣይምወጸን ነይሩ። ከም ዚዝከር መራሕቲ ቐቢላ መርሓን፡ አብ'ቲ እዋን'ቲ “ንሕና'ውን ብወድና መሓመድ ሰያድ ባረ ሕጉሳት ኣይኮናን። እንተኾነ ዝለዓለ ዋጋ'ኳ ይሕተተና፡ ህይወቱ ንእንዳታት ሃውዮ ኣሕሊፍና ኣይንህብን ኢና።” ኢሎም ነይሮም።

በዚ ቐቢላዊ መርገጺ መሰረት'ዚ ድማ ፖለቲካውን ወተሃደራውን መሪሕነት መርሓን አብ የካቲት 1991 ዓ.ም. ብመሪሕነት ጀነራል ዑመር ሓጂ ሕርሲ “ሃገራዊ ግንባር ሶማልያ” መሰሪቱ። ቐቢላ መርሓን አብ'ዚ ግንባር'ዚ ብምውዳብ ኣንጻር'ቶም አብ ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ ዝተወደባ እንዳታት ሃውዮ ብርቱዕ ውግእ ኣካይዳ። ነቲ ጀነራል

መሐመድ ፋራሕ ዓይዲድ (ሃውዩ-አብጋል-ሰዓድ)፣ ንጀነራል መሐመድ ሰዶድ ባረ (ዳርድ-አጋዴን-መርሐን) ሒዙ ናብ ቤት ፍርዲ ከቕርቦ ዝነበሮ መደብ ድማ ኣፍሲልዎ።

ኪሰትውዓል ዚግባእ፣ ህዝቢ ሶማልያ ነቲ ኻልኦት ሕብረተ ሰባት ኣፍሪቃ ዘይውንንዎ ሓያል መለለይታት ሓድነቱ ኪጥቀመሉ ዘይምኽኣሉ'ዩ። ኣብ ስልጣን ንምብጻሕን ንስልጣን ንምምዕቃብን እታ መወከሲት ቀቢላ ጥራይ ኮነት። እታ ቐቢላ ኸኣ ደቃ ይዓምጹ ኣይዓምጹ ብዘየገድሱ፣ ንዝኾነ ሓይሊ ንምምካት ምስኣም ደው በለት።

ብሓጺሩ ኣብ ሕብረተ ሰብ ሶማልያ፣ ቀቢላ ኣብ ፖለቲካዊ፣ ማሕበራውን ቍጠባውን ህይወት ወሳኒ ተራ ከም ዝነበራ ብግብሪ ተራእዮ'ዩ።

ምኽንያቱ ፍልልያት ቀቢላታት ሶማልያን ኣዕናዊ ውድድራት ውድባት ሶማልያን ንምፍላጥ ብቐዳምነት ፍሉይነት ማሕበራዊ ኣቃውማ ሕብረተ ሰብ ሶማልያ ምርዳእ ኣገዳሲ'ዩ። ስርዓት ሶማልያ ብ27 ጥሪ 1991 ዓ.ም. ቅድሚ ምውዳቕ፣ ኣብ ሶማልያ ብርቱዕ ደርቅን ጥሚትን ሰፊኑ ነይሩ። ከም ውጽኢቱ ድማ ሶማልያ ኣብ ደርቂ፣ ጥሚት፣ ሕማምን ኣዕናዊ ኹናት ሓድሕድን ተሸሚማ።

ኣብ ንኣሸቱ ዝርዝራት ውድድራት ቀቢላታትን ውድባትን ሶማልያ ብምእታው ንኣንባባይ ምስልካይ ኣየድልን። እንተኾነ ነቲ ክሳብ ማይ ቤትን ስድራን ተሸሚሙ ዘሎ ውድድራትን ሽግራትን ሶማልያ ንምርድእ፣ ናይ ግዲ ድሕሪ ውድቀት መንግስቲ ብ1991 ዓ.ም. እውን እቲ ኹናት ሓድሕድ ኣብ ምልእቲ ሶማልያ ተወለዑ ከም ዘሎ ኪጥቀስ ይግባእ። ነፍስ ወከፍ ቀቢላ ጥራይ ዘይኮነት ነፍስ ወከፍ ስድራ ቤት ሶማልያ ብጅላዳት ቦምባታት ተሃሪማ'ያ።

ንኣብነት ኣብ'ቲ ካብ 17 ግንቦት 1991 ዓ.ም. ጀሚሩ ብሶማሊላንድ ዚፍለጥ ሰሜን ሶማልያ እንተ ረኣና፣ እቲ ኣብኡ ዚካየድ ዝነበረ ቀቢላዊ ኹናት፣ ኣብ መንጎ እተን ዝበዘሐ እንዳታት እስሓቕን ካልኦት ዝተረፉ ንእሽቶ ቐቢላ ደልባሃንቲ፣ ንኣሸቱ ማይ ቤታት ወርሰንገሊ፣ ደልባሃንቲ፣ እንዳታት ጋዳቦርሲን ዒሳን ዚግበር ናይ ስልጣን ውድድር ጥራይ ዘይኮነ፣ ኣብ መንጎ'ተን ኣርባዕተ ዓበይቲ እንዳታት እስሓቕ'ውን ዚርኣ እዩ። ንሳተን ከኣ-

- 1. ሃባር ኣዋል
- 3. ሃባር ጃዕሎ

2. ሃባር ዩኑስ

4. ሃባር ጋርሃጂስ እየን።

አብ ሰሜናዊ ምብራቕ ማለት አብ'ቲ ቐቢላታት ውሽጣዊ ምምሕዳር ዘካይዳሉ ዞባ ዝበረ ኩናት እንተ ረኣና ድማ፡ እቲ ውድድር አብ መንጎ ቀቢላ መጀርቲንን አብ ዞባታት ሰናግን ኑጋልን ደቡባዊ ምዕራብ ዚርከባ ቐቢላታት ዳርድን ምስ እንዳታት ሃውዩ፡ አብ ዞባ ምዱግን ጋልጉዳድን ጥራይ ዝተወሰነ ዘይኮነ፡ አብ መንጎ እተን ቀንዲ ሰለሰተ እንዳታት መጀርቲን፡

1-ዑስማን ማሕሙድ

2-ዑመር ማሕሙድ

3-ዲሳ ማሕሙድ

እውን ይካየድ ነይሩ።

አብ ማእከላዊ ቦታ ሶማልያ እንዳታት ሃውዩ አለዎ። እቲ አብኡ ዘካይዳኦ እንዳዊ ውድድር ብሰሜን ምስ እንዳታት መጀርቲን፡ ብደቡብ ምስ እንዳታት ኦጋዴን፡ ብምዕራባዊ መቐድሾ ምስ እንዳታት ርሓንወይን፡ ብወገን ደቡባዊ ምዕራብ ሶማልያ ድማ ምስ እንዳታት መርሓን እዩ። ብዘይካ'ዚ አብ መንጎ እንዳታት ሃውዩ ማለት አብጋል፡ ሃበር ገድር፡ መርሳድን ሓዋልድን ዚካየድ ኩናት ነይሩ። እቲ ውድድራትን ግርጭታትን አብ ቀቢላታት ጥራይ ዝተወሰነ አይኮነን። እንሓንሳእ ከም'ቲ አብ መንጎ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድን ዑስማን ሓሰን ዓሊ ዓቶን ዝተራእዩ ውግእ፡ አብ መንጎ ማይ ቤታትን እንዳታትን'ውን ይካየድ ነይሩ። ክልቲኦም መራሕቲ ካብ እንዳ ሃበር ገድርን ማይ ቤት ሰዓድን እዮም። መበገሲ ግርጭታቶም ጀነራል ዓይዲድ ካብ ጀላፍ፡ ዓቶ ድማ ካብ ሂላውል ስለ ዝኾኑ ጥራይ እዩ።

አብ ምዕራብ መቐድሾ ዝበራ እንዳታት ርሓንወይን ንኩባን ንምክልኻል አንጻር እንዳታት ሃውዩን ቀቢላታት ዳርድን ኩናት ከካይዳ እንከለዎ፡ አብ መንጎ ክልተ እንዳታት ርሓንወይን ማለት አብ መንጎ መርፈለ ሳጋልን መርፈለ ሰዓድን ብሓደ ወገን፡ አብ መንጎ ማይ ቤታት እዘን እንዳታት እዚአተን ከአ ቦቲ ካልእ ሸነኽ ብርቱዕ ውድድር ይካየድ ነይሩ። አብ ደቡባዊ ሶማልያ እንዳታት ኦጋዴን እየን ዝነበራ። አብ መንጎ እንዳታት ኦጋዴን፡ አብ መንጎ ባህገሪን አውጋሃንን ውድድራት ይካየድ ነይሩ።

ከምኡ'ውን እዘን እንዳታት እዚአተን ኣንጻር ገለ እንዳታት ሃውዮን ቀቢላታት ዳሮድን ይዋግኦ ነይረን።

ግርጭት ቀቢላታት ሶማልያ ኣዘዩ ዘተሓላለኸን ኣብ ነንሓድሕዱ ዘተጠናነገን ሰለ ዘኾነ፡ ብዘተኻእለ መጠን ንምብራሁ ዚሕግዝ ማሕበራዊ ኣቃውማ ሶማልያ ምቕራብ ኣገዳሲ'ዩ።

ቀቢላዊ መበቁል ሶማልያ

ቀቢላታት ሶማልያ ካብ ሰለሰተ ኤትኒካዊ ጉጅለታት ዝመንጨዋ እየን። ንሳተን ከኣ፡-

- 1-ዳሮድ (Darod)
- 2-ኢሪር (Irir)
- 3-ሳአብ (Sa'ab) እየን።

ቀዳማይ፡ ዳሮድ፡ ኣብ ሓሙሽተ ቀቢላታት ትምቀል። ንሳተን ድማ፡-

- ሀ. መርሓን (Marehan)
- ለ. ኣጋዴን (Ogaden)
- ሐ. ዋርሳጋሊ (Warsagali)
- መ. መጀርቲን (Majerteen)
- ሰ. ደልባሃንተ (Delbahante) እየን።

እዘን ቀቢላታት እዚአተን ከኣ ኣብ ብዙሓት እንዳታት ይምቀላ።

ለ) ኣጋዴን፡ ኣብ ኣርባዕተ ቀንዲ እንዳታት ትኸፈል። ንሳተን ድማ፡-

- (ለ-1) ኣፍማዱ (Afmadow)
- (ለ-2) ኣውጋሃን (Awigahan)
- (ለ-3) ሞካቡል (Mokabul)

(ለ-4) ባህጃሪ (Bahgeri)

ሐ) መጀርቲን፣ ኣብ ሓሙሽተ መሰረታውያን እንዳታት ትምቀል፡-

(ሐ-1) ዑሰማን ማሕሙድ

(ሐ-2) ዒሳ ማሕሙድ

(ሐ-3) ዑመር ማሕሙድ

(ሐ-4) ዓሊ ሳሊባን

(ሐ-5) ሪር ኣብራሂም

ካልኣይ ፦ ኣሪር ካብ ኣሪር ዝመጸ ኾይኑ ሰለስተ ቀቢላታት ኣሎዎ።

(ሀ) ሃዊየ (Hawiye)

(ለ) እሱኣቕ (Isaq)

(ሐ) ዲር (Dir)

እዞን ቀቢላታት እዚኣተን ብወገንን ኣብ ብዙሓት እንዳታት ይመቓቓላ እየን።

(ሀ) ሃውዩ ብኣርባዕተ ዓባይቲ እንዳታት ዝቐመት እያ። ንሳተን ከኣ፡-

(ሀ-1) ኣብጋል Abgal

(ሀ-2) ሃበር ገድር Habar Gidir

(ሀ-3) ሓዋድል Hawadle

(ሀ-4) ሙራሳድ Murasade

ኣብጋል ብወገና ናብ ሰለስተ ማይ ቤታት ትምቀል፡ ንሳተን ከኣ፡-

(ሀ-1-1) ሓርቲ ኣብጋል Harti Abgal

(ሀ-1-2) ዋርሰሊ Warsle

(ሀ-1-3) ዋቡዳን Wabudan

ሃበር ገድር ብወገና ናብዘን ዚሰዕባ ሰለሰተ ማይ ቤታት ዝተመቐለት እያ።

(ሀ-2-1) ሰዓድ Sa'ad

(ሀ-2-2) ሱሌማን Sulieman

(ሀ-2-3) ኣይር Ayr

ሰዓድ ናብ ክልተ ክፋላት ዝተመቐለት እያ። ንሳቶም ከኣ፡-

(ሀ-2-1-1) ጅላፍ Jelaf

(ሀ-2-1-2) ሂሎውል Hilowle

(ለ) እስሓቕ፡ ኣብ ሰለሰተ እንዳታት ዝተመቐለት እያ፡-

(ለ-1) ሃበር ኣወል Habar Awel

(ለ-2) ሃበር ጃዕሎ Habar Jalo

(ለ-3) ሃበር ጋርሃጂስ Habar Garhajis

እዘን እንዳታት እዚኣተን'ውን ብወገን ናብ ብዙሓት ማይ ቤታት ዝተኸፋፈላ እያን።

(ለ-1) ሃበር ኣወል፡ በዘን ዝሰዕባ ሰለሰተ ማይ ቤታት ዝቐመት እያ፡-

(ለ-1-1) ሰዓድ ሙሳ ኣወል

(ለ-1-2) ዒሳ ሙሳ ኣዋል

(ለ-1-3) ኣዩብ

(ለ-2) ሃበር ጃዕሎ በዘን ዚሰዕባ ማይ ቤታት ዝቐመት እያ፡-

(ለ-2-1) መሓመድ ኣቦከር

(ለ-2-2) ኢብራሂም ሳምቡር

(ለ-2-3) ሙሳ ኣቦከር

(ለ-2-4) ኣሕመድ ጃሎ

(ለ-3-1) ሃበር ጋርሃጂስ እዘን ዝሰዕባ ሰለሰተ ማይቤታት ኣሎዎ።

(ለ-3-1) ሃበር ዮኑስ

(ለ-3-2) ዒዳጋላ

(ለ-3-3) ኣራብ

(ሐ) ዲር፡ እዛ ቐቢላ'ዚኣ ብትሸዓተ እንዳታት ዝቐመ እያ። ንሳተን ከኣ-

(ሐ-1) ጋዳቡርሲ

(ሐ-2) ዒሳ

(ሐ-3) ቢማል

(ሐ-4) ባጂማል

(ሐ-5) ጎራጅኖ

(ሐ-6) ማደሉክ

(ሐ-7) ማዳዊን

(ሐ-8) ቡርሱክ

(ሐ-9) ዳቡሩ

ሳልሳይ፡ ሳኣብ (Sa'ab) ኣብ ክልተ ቐቢላታት ዝተመቐለት እያ።

(ሀ)ዲጅል ካብኣ ዝወጸት ቱኒ ዝተባህለት እንዳ'ውን ኣላ።

(ለ) ርሓንወይን ኣብ ክልተ ዓቢይቲ እንዳታት ትምቀል።

(ለ-1) መርፈለ ሰዓድ

(ለ-2) መርፈለ ሳጋል

መርፈል ሰዓድ ብሰለሰተ ማይ ቤታት ዝቐመት እያ። ንሳተን ከኣ-

(ለ-1-1) ቦጋል ሆር

(ለ-1-2) ቦጋላ ዳህ

(ለ-1-3) ቦጋል ዳምበ ይብሃሉ።

ቦጋል ሆር ብወገና ናብ ኣርባዕተ ክፋላት ትምቀል፡-

(ለ-1-1-1) ዲሶ

(ለ-1-1-2) ኣሚት

(ለ-1-1-3) ኮማል

(ለ-1-1-4) ጀላል

ቦጋል ዳህ ድማ በዘን ዝሰዕባ ሸውዓተ ክፋላት ዝቐመት እያ፡-

(ለ-1-2-1) ማሊም ዊና

(ለ-1-2-2) ጁሮን

(ለ-1-2-3) ሪርዱማል

(ለ-1-2-4) ጋርዋል

(ለ-1-2-5) ሊሳንባሪ

(ለ-1-2-6) ሊሳን ሐርሲ

(ለ-1-2—7) ሓሮ

ቦጋል ዳምበ በዘን ዝሰዕባ ክልተ ክፋላት ዝቐመት እያ፡-

(ለ-1-3-1) ሓሬን

(ለ-1-3-2) ሓሊ

መርፈለ ሰጋል ብኸልተ ማይ ቤታት ዝቐመት እያ፡-

(ለ-2-1) ከሳነል

(ለ-2-2) ኣሽያ ዑመድ ኣዲን

ከሳላ ብወገና ናብ'ዘን ዚሰዕባ ኽልተ ክፋላት ዝተመቐለት እያ፡-

(ለ-2-1-1) ከሳላ ዌን (ሄርዶ)

(ለ-2-1-2) ከሳላ የር (አፍምጊ)

አሽያ ፀ-መር ኣዲን ብዓሰርተ ሰለሰተ ኽፋላት ዝቐመት እያ። ንሳተን ከኣ፡-

(ለ-2-2-1) ወክዶር

(ለ-2-2-2) ኃሳርጉዳ

(ለ-2-2-3) ኃሉዌገር

(ለ-2-2-4) ወኪቦ

(ለ-2-2-5) ሓማዳ

(ለ-2-2-6) ሉዊ

(ለ-2-2-7) ጀሚብል

(ለ-2-2-8) ጀሊድል

(ለ-2-2-9) ሰርማ

(ለ-2-2-10) መንግያር

(ለ-2-2-11) ጀለዲ

(ለ-2-2-12) በልቁሪ

(ለ-2-2-13) ወንግያል

ብመሰረት'ዚ ቀሪቡ ዘሎ እምበኣር ማሕበራዊ መበቁል ሶማልያ ክሳብ ክንደይ ዝተሓላለኸን ዝተኣታተወን ምዃኑ ኪበርህ ይኽእል። ከም ዚፍለጥ ፖለቲካዊ ግርጭታት ሶማልያ ኣብ ቀቢላዊ መሰረት ጥራይ ዝተወሰነት ዘይኮነስ፡ ክሳብ ኣብ እንዳታት፡ ማይ ቤታትን ሰድራታትን እዩ ወሪዱ። እዚ ድማ ጽንኩርነት ናይቲ ጉዳይ ከረድእ እንከሎ፡ ቡቲ ካልእ ሸነኽ ናይቶም ህዉኽ ተበግሶታት ብምልዓል ቅልጡፍ

ፍታሓት ንምርካብ ዝተሃንጠዩ ፍሽለቶም ዚሕብር እዩ። እዚ ድማ ኣብ ዚቐጽል ትንተናታት ኪበርህዮ።

ምዕራፍ አርባዕተ

መበቁል ውድባት ሶማልያ

ውድባት ሶማልያ ኮረሻ ስልጣን ንምጭባጥ ኣብ ዘካየዳኦ ውድድራት፡ ንሶማልያ ኣብ ዓቢ ሸግር ሸሚመንኣ'የን። እዘን ኣብ ንሓድሕደን ዚቀታተላ ዝነበራ ውድባት፡ ንሶማልያ ኣብ ናይ ሓባር መቓብር ቀይረንኣ እንተ ተባህለ ምግናን ኣይኮነን።

እዘን መንግስትን ሃገርን ኣብ ዘየለውሉ ኩነታት ብኣዘዩ ዘገርም ኣገባብ ዝተባዘሐ ውድባት እዚኣተን፡ ካብ ክወገኑት ወጻኢ ብዘኾነ መንገዲ ይኸዳ ብምንባረን ብዘሐን ብዘርዘር ንምብራቕ ዚከኣል ኣይኮነን። ስለ'ዚ ድማ ኣብተን ቀንዲ ኣብ ስለስተ ወገናት ዚምቀላ ውድባት ኪትኩር'ዩ።

መለለዩ ሸግር ሶማልያ ብዘያዳ ንምብራህ፡ ንነፍስ ወከፍ ወገን ዘቕሙ ፖለቲካውያን ኣይልታት፡ ቀቢላዊ መበቁል መራሒ ናይ ነፍስ ወከፍ ውድብን ኪግለጽ'ዩ።

ቀቢላዊ ወገን

ሃገራዊ ኺዳን ሶማልያ (Somali National Alliance) እዛ ውድብ'ዚኣ ብሸውዓተ መሰረታውያን ዕጡቓት ውድባት ዝቐመት እያ።

1-ሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ (U.S.C)

ቀቢላ፡- ሃውዮ፡ ሃበር ገድር፡ ጃላፍ

መራሒ፡- ሑሴን መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ፡ ኣቦኡ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲን ብ2/8/1996 ዓ.ም. ምስ ሞተ እዩ ነዚ ቦታ'ዚ ሒዘዎ።

2-ደሞክራሲያዊ ምንቅስቓስ ሶማልያ (Somali Democratic Movement)

ቀቢላ፡- ርሓንወይን፡ መረፍራ፡ ኤላይ

መራሒ፡- መሓመድ ኑር ዓልዮ

3-ሃገራዊ ግንባር ሶማልያ (Somali National Front)

ቀቢላ፡- መርሓን

መራሕ:- ጀነራል ዑመር ሓጂ መሓመድ ሐርሲ

1-ሐርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማሊያ (Somali Patriotic Movement)

ቀቢላ:- አጋዴን ብሃጀሪ

መራሕ:- ኮሎኔል አሕመድ ዑመር ጀስ

2-ሃገራዊ ምንቅስቃስ ደቡባዊ ሶማሊያ (Southern Somali National Movement)

ቀቢላ ዲር: ቢማል

መራሕ:- ዓብዲ ዋርሳመ እስሐቅ

1-ደሞክራሲያዊ ኪዳን ሶማሊያ (Somali Democratic Alliance)

ቀቢላ:- ዲር: ጋዳቡርሲ

መራሕ:- መሓመድ ፋራሕ ዓብደላ

2-ሰሙር ሶማላዊ ግንባር (United Somali Front)

ቀቢላ:- ዲር: ዒሳ

መራሕ:- ዓብዱራሕማን ድዋል ዓሊ

ካልኦይ ወገን

ባይቶ ሃገራዊ ድሕነት (National Salvation Council) ብዓሰርተ ዕጡቻት ውድባት ዝቐመት እያ። ንሳተን ከኣ:-

1-ሰሙር ሶማላዊ ጉባኤ (United Somali Congress)

ቀቢላ:- ሃውዮ: አብጋል

መራሕ:- ዓሊ ሓጂ ሐርሲ

2-ደሞክራሲያዊ ኪዳን ሶማሊ (Somali Democratic Alliance)

ቀቢላ፦ ዲር፣ ጋዳቡርሲ

መራሐ፦ ዓሊ ሓጂ ሐርሲ

3-አፍሪቃዊ ሶማላዊ ውድብ ሙኪ (Somali African Muki Organization)

ቀቢላ፦ ባንቱ

መራሐ፦ መሓመድ ሮመዳን አቡር

4-ደሞክራሲያዊ ምቅሰቻ ሶማሊያ - ሰራዊት ተቃውሞ ርሓንወይን (Somali Democratic Movement – Rehanawein Resistance Army)

ቀቢላ፦ ርሓንወይን፣ መርፍለ ሊሳን

መራሐ፦ ዓብዲ ሙሳ ማይዮ

5-ሓርበኛዊ ምንቅስቃሴ ሶማሊያ (Somali Partriotic Movement)

ቀቢላ፦ አጋዴን፣ አውጋሃን

መራሐኣ፦ ጀነራል ዓደን ዓብደላ ኑር (ጋብዮ)

6-ደሞክራሲያዊ ግንባር ሓድነት ሶማሊያ (Somali Salvation Demecratic Front)

ቀቢላ፦ መጀርቲን፣ ዑስማን ማሕሙድ

መራሐ፦ ጀነራል ማሕሙድ አብሸር ሙሳ

7-ሰሙር ሶማላዊ ሰልፊ (United Somali Party)

ቀቢላ፦ ደልብሃንተ፣ ዋርሳንገለ

መራሐ፦ መሓመድ ዓብዲ ሓሽ

8-ሃገራዊ ሕብረት ሶማሊ (Somali National Union)

ኤትኒካዊ ጉጅለ፦ አሪር፣ እሰሓቅ፣ አራብ

መራሐ:- መሓመድ ራጂስ መሓመድ

9-ሃገራዊ ግንባር ሶማልያ (Somali National Front)

ቀቢላ:- መርሐን

መራሐ:- ዑመር ሓጂ መሓመድ ሐርሲ

10-ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ ሕብረት ሶማልያ (Somali National Democratic Union)

ኤትኒካዊ ጉጅለ:- ዳሮድ፣ ሊልካሰ

መራሐ:- ዓሊ ዓብዱ

ሳልሳይ ወገን

ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ (Somali National Movement)

ኤትኒካዊ ጉጅለ:- አሪር፣ እስሐቅ

መራሐ:- መሓመድ ኢብራሂም ዒጋል

ብዙይካ'ዚ ኣብ ሶማሊላንድ እተመሓደር ዘላ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ፣ ካልኣት ሰለስተ ዕጡቓት ውድባት'ውን ኣለዎ። እዞን ውድባት እዚኣተን ንሶማሊላንድ ካብቲ ካልእ ደቡባዊ ቦታታት ኣቐዲሙ “ሶማልያ ኢጣልያ” ተባሂሉ ዚፍለጥ ዝነበረ ንምድሓን ዚንቀሳቐሳ'ኳ እንተ ነበራ፣ ምስ ናይ ደቡብ ውድባት'ውን ምሕዝነት ነይሩወን። ንሳተን ከኣ:-

1-ደሞክራሲያዊ ኺዳን ሶማልያ (Somali Democratic Alliance) ካብ ጋዳቡርሲ ዝተባህለት እንዳ

2-ሰሙር ሶማላዊ ሰልፊ (United Somali Party)

3-ሰሙር ሶማላዊ ግንባር (United Somali Front)

ባህግታት ቀቢላ

ባህግታት ፖለቲካውን ወተሃደራውን መራሕቲ ሶማልያ ኣብ ዓሌታዊ፣ ቀቢላውን እንዳውን ወዘተ. . . መሰረት ዝቐመ ኮይኑ፣ ብመልክዕ ዕጥቃዊ ውድባት ዚግለጽ'ዩ እንተ ተባህሎ ኣይፋሉን ዚብል ኣረኣእያታት ዘሎ ኣይመስልን። ንህዝቢ ሶማልያ ንዓመታት ዘላቐየ ድማ እዚ ቐታሊ ባህግታት'ዚ እዩ። ሎሚ ኣብ ቅድሚ ሰላም፣ ጸጥታን ቅሳነትን ሶማልያ ዓቢ ዕንቅፋት ኮይኑ ዘሎ'ውን ንሱ'ዩ።

ነዚ ንምርግጋጽን ዝያዳ ንምብራህን ካብ'ዚ ቐጸሊ፣ ነቲ ኣብ ሶማልያ ዘሎ ዝርዝር ውልቃዊ ህልኻትን ባህግታትን ኪቐርብ'ዩ።

ኣብ'ዚ ጽሑፍ'ዚ ደራሲ ከም ኣንጻር ባህጊ ዝኾነ ተመሲሉ ኪረክ ኣይግባእን። ባህጊ ንግዛእ ርእሱ ዕላማ ኣይኮነን። ብኻልእ ወገን ድማ ኣንጻር ረብሓ ኻልኣት ኪኸውን ኣይግባእን። ልዕሊ ኹሉ ንድሕነት ሃገር ኪጸባእ ኣይግባእን። ባህጊ ብሓላፍነት ዚግዛእ፣ ሓድነት ቀቢላን እንዳን ረብሓ ሓፋሽ ህዝብን ዚሕሉን ፖሊሲታትን ጠለባት ሃገርን ልዕሊ ኹሉ ዚሰርዕ ኪኸውን የድሊ።

ቐታሊ ባህግታትን ህልኻትን ፖለቲካውያንን ወተሃደራውያንን መራሕቲ ሶማልያ ብኸልተ መልክዕ'ዩ ዚግለጽ። እቲ ሓደ ብደረጃ ኸባቢታት፣ እቲ ኻልኣይ ድማ ብደረጃ ምልእቲ ሃገር ዚካየድ ኮይኑ፣ ኣብ መንጎ ኸልቲኡ ግርጭታት መሰረታዊ ፍልልያት የልቦን። እኳ ደኣ ኸልቲኡ ቐርቀሳት ኣብ ነንሓድሕዱ ዚመላላእ'ዩ። ምክንያቱ ነፍሰ ወከፍ መራሕ ኸባቢ ብደረጃ ሃገር ምሱቶም ካልኣት መራሕቲ ኣብ ቅሉዕ ህልኽ ቅድሚ ምእታወ፣ ኣብ ውሽጢ እንዳኡን ቀቢላኡን ናቱ ጽልዋ ንኸሰፍን'ዩ ዚጽዕር። እቶም ካልኣት መራሕት'ውን ቅድሚ ብደረጃ ሃገር ኣብ ውሽጢ ቐቢላኦምን ከባቢኦምን ሰልጣኖም ንምርግጋጽ'ዮም ዚሰርሑ።

ካብ'ዚ ቐጸሊ ፖለቲካውያንን ወተሃደራውያንን መራሕቲ ሶማልያ ብደረጃ ሃገር ዘካይድዎ ቐርቀሳት ቅድሚ ምርኣይ፣ ብደረጃ ኸባብን ቀቢላን ዘካይድዎ ህልኽ ብዝርዝር ኪቐርብ'ዩ።

ቀዳማይ፦ ቐርቀሳት ናይ'ዞም ዚቐርቡ መራሕቲ ካብ ሰሜን ክሳብ ደቡብ ዚዝርግሑ ናይ ሓሙሽተ ቀቢላዊ ኣሃዱታት እዮም። ንሳቶም ከኣ፦

- 1) ቀቢላ ኢሰሓቕ

- 2) ቀበሌ መጀርታ
- 3) ቀበሌ ሃውዩ
- 4) ቀበሌ አጋዴን
- 5) ቀበሌ ርህንወይን እየን።

ተሃላለኝነት መራሕተ ሃውዩ

ዓለ. ማህዲ መሐመድ	አብጋል	መራሕ. ባይቶ ሶማልያ
ሐሴን ዓይዲድ	ሃበርግድር ሰዓድ ጀላፍ	መራሕ. ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ
ዑስማን ዓቶ	ሃበርግድር ሰዓድ ሂሎውል	መራሕ. ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ

ተሃላለኝነት መራሕተ ቐበሌ ርህንወይን

ዓብዱ ሙሳ ሚያ	ሊሳን	ደግክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ
መሐመድ ሙር ዓሊዮ	አሊ	ደግክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ S.D.M.(S.S.A)

መራሕተ ቐቢላታት ኣጋዳን

<p>ጀነራል ኣደም ዓብደላ ኑር (ጋብዮ)</p>	<p>ኣውጋሃን</p>	<p>ኣርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ S.P.M/S.S.A</p>
<p>ኮሎኔል ኣሕመድ ዑመር ጀስ</p>	<p>ኣሊ</p>	<p>ኣርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ S.P.M/S.S.A</p>

ብደረጃ ዓበይቲ ቐቢላታት፡ ካርታ ግርጭታት መራሕተ ሶማልያ ኣብ ምልእቲ ሶማልያ ከም'ዚ ዘተጠቐስ ኾይኑ፡ ኣብ ነንሓድሕዶም ኪዳናትን ጸረ ኺዳናትን ይገብሩ ነይሮም። ኣብ መወዳእታ ድማ ብሰለስተ ሰባት ዚምርሑ፡ ሰለስተ ፖለቲካውያን ምንቅስቃሳት ኣቕጥዎም።

1-መሓመድ ኢብራሂም ዒጋል መራሕተ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ፡

2-ሑሴን ዓይዲድ መራሕተ ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ፡

3-ዓሊ ማህዲ መሓመድ መራሕተ ባይቶ ድሕነት ሶማልያ፡

ምርባሕ ዋሩፋት ምንቅስቃሳት

ውድቀት ስርዓት ጀነራል መሓመድ ስያድ ባረን ድሕሪኡ ዝሰዓበ ፍንውነትን ህልኽ ቐቢላታትን ምቅትታልን ውድባትን፡ ኣብ ኣማእት ኣሸሓት ሶማላውያን ምንቅስቃሳት መነባብሮ፡ ዋሚትን ዋትን ኣሰዒቡ። ኣማኢት ኣሸሓት ሶማላውያን ናብ ኢትዮጵያ፡ ጁቡትን ኬንያን ተሰዲዶም። ኣብ ሶማልያ ዋሩፋት ምንቅስቃሳት ንኺራብሑ ዕድል ረኺቦም።

ዋሩፋት ምንቅስቃሳት ሶማልያ፡ ከም ኩሎም ኣብ ዓለም ዚርከቡ ካልኣት ዋሩፋት ኣሰላማውያን ምንቅስቃሳት፡ ካብ ክወንኑት ዝረሓቑ ትምኒታዊ ፖለቲካዊ፡ ቍጠባውን ማሕበራውን ፕሮግራማት ኣቕሪቦም። ንስምዒት ህዝቢ ንምስላብ ድማ ብዘተፈላለዩ

ሃሜናዊ አገባብ ተንቀሳቂሶም። ከም ሳዕቤኑ ድማ ኣብ ውሽጢ ሓጺር እዋን ሸሞንተ ጥሩፋት ኣሰላማውያን ምንቅስቓስ ተኸሲቶም። ንሳቶም ድማ፡-

1-ኣሰላማዊ ሕብረት ሶማልያ፡ ብሼኽ ዓሊ ዋርሊን ዚምራሕ፡

2-ምንቅስቓስ ኣሰላማዊ ሕዳስ (እሰላሕ)፡ ብሼኽ መሓመድ ዓሊ ኢብራሂም ዚእለ፡

3-ሓድነት ህዝቢ ምስልምና ብሼኽ ሓሰን ዓብዱሰላም ዚምራሕ፡

4-ኣሰላማዊ ምንቅስቓስ ሶማልያ፡ ብሼኽ ኢብራሂም ዳሱኪ ዚጥርነፍ፡

5-አንሳር ኣሱና፡ ብዓሊ ወጂድ ዚምራሕ፡

5-ምትእኽኻብ ምሁራት ኣሰላም፡ ብሼኽ መሓመድ መዓልም ዚእለ፡

6-ናጻ ኣሰላማውያን፡ ብሼኽ ሸሪፍ ዓብደልኑር ዚጥርነፍ፡

7-ምንቅስቓስ ምሁራት፡ . . . እዮም።

እዞም ኣብ ላዕሊ ተጠቂሶም ዘለዉ ሸሞንተ ጥሩፋት ምንቅስቓሳት እዚ ዚሰዕቡ መለለይታት ነይርዎም።

1-ካብ'ተን ካልኣት ውድባት ሶማልያ ብዘተፈለዩ፡ ምስ ዘኾነት ቀቢላ ወይ ከባቢ ምትእሰሳር ኣይነበሮምን። ሰላም ንምስፋንን ምስልምና ንምዝርጋሕን ኣብ ምልእቲ ሶማልያ ሕጊ ሸሪፍ ንምስፋንን ዘተበገሱ ሃገራዊ ሓይሊ ኮይኖም እዮም ቀሪቦም።

2-ጥሩፋት ምንቅስቓሳት ሶማልያ ንሕማቕ ኩነታት መነባብሮ ህዝቢ ብምምዘማዝ ህዝቢ ኣብ መሳርዖም ንምውዳብ መድሃኒት፡ መግቢ፡ ክዳን ብናጻ ኪዕድሉ ተራእዮም።

3-እቲ ኣብ ሶማልያ ዘሰፈነ ብሰንኪ ውግእ ዘተፈጥረ ትምህርቲ ናይ ዘይምህላው ኩነት ብምምዘማዝ፡ ትምህርቲ ቐርኣን ከስተምህሩ ዕድል ረኺቦም። እንተኾነ ዕላማ ናይ'ዞም ምንቅስቓሳት እዚኣቶም ሃይማኖት ንምስትምሃር ዘይኮነ፡ ነዚ ዚሰዕቡ ዕላማታት ንምዕዋት ነይሩ።

-ስነ ሓሳብ ጥሩፋት ኣሰላማውያን ንምዝርጋሕ፡

-ህዝባዊ ሰራተኛ ገምድ-ልዳል፡

-ወተሃደራዊ ዓቅጥም ገምድ-ልዳል፡

-ሰልጣን ገምጭባጥ፡

-አብ ክሊ'ቲ ብሓሰን ቱራቢ ዚምራሕ ዓለማዊ ጥሩፍነት ገምሰራሕ፡ . . . ነይሩ።

3-መራሕቲ ውድባት ሶማልያ፡ እቶም ካብ ሱዳንን ኢራንን ካልኣት ጥሩፋት አሰላማውያን ምንቅስቓሳትን ገንዘብ፡ አጽዋርን አማክርትን ዚረኽቡ ዝነበሩ ጥሩፋት ምንቅስቓሳት ሶማልያ ከይምዕብሉ ሰግኣት ነይርዎም።

ከም ዚፍለጥ'ውን ጥሩፋት ምንቅስቓሳት ሶማልያ፡ ካብ ካልኣት ናይ ዞባናን ማእከላይ ምብራቕን ዓለምን ጥሩፋት አሰላማውያን ምንቅስቓሳት ዝተነጸሉ ኣይኮኑን። ናይ'ዚ ኣብነት ከም'ቲ ጋዜጣ ኣልሓያት ኣብ ናይ 15 የካቲት 1993 ቍጽሪ (109662) ሕታማ ዝገለጹቶ፡ ምስ ሃገራዊ አሰላማዊ ግንባር ሱዳን ድልዱል ዝምድና ነይርዎም። ተወከልቲ፡-

- 1. አሰላማዊ ሕብረት ሶማልያ
- 2. ምንቅስቓስ እሰላሕ ሶማልያ
- 3. ኣድነት አሰላማዊ ህዝቢ
- 4. ምትእኽኻብ ምሁራት አሰላም

ምስ ሼኽ አሰላማዊ ጥሩፍነትን ስርዓት ሱዳን፡ ሓሰን ዓብደላ ኣቱራቢ ገምምይያጥ፡ ናብ ካርቱም ምስጢራዊ ዑደት ኣካይዶም ነይርዎም።

ኣብ ርእሲ'ዚ ጥሩፋት አሰላማውያን ምንቅስቓሳት ሶማልያ፡ ምስ አሰላማዊ ምንቅስቓሳት ኢትዮጵያ ብፍላይ ድማ ምስ ግንባር ሓርነት ስሙር ህዝቢ ኦሮሞ፡ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ሶማልያን ውድብ ሓርነት ህዝቢ ኦሮሞ፡ ሰራዊት ሓርነት ህዝቢ ዓፋር፡ ማሕበር አሰላም ምዕራብ ሶማልያን (ኦጋዴን) ድልዱል ዝምድና ነይርዎም።

ብዘባውን ኣህጉራውን ደረጃ፡ ምስ ጥሩፋት ምንቅስቓሳት ምስራ፡ ሰልፊ እሰላሕ የመን፡ አሰላማውያን ምንቅስቓሳት ዮርዳኖስ፡ ግንባር አሰላማዊ ድሕነት ኣልጀርያ፡ ምስ ሂዝባህ ሊባኖስ፡ ስርዓት ኢራን፡ ጥሩፋት አሰላማውያን ሰልፍታት ፖኪስታንን ኣፍጋኒስታንን ዝምድና ነይርዎም።

ነዚ ኹሉ ዝተጠቐሰ ረጅሒታት ኣብ ግምት ብምእታው እምበኣር፡ ጥሩፋት ኣሰላማውያን ምንቅስቓሳት ሶማልያ፡ ብፍላይ'ኳ ምንቅስቓስ ሕብረት ኣሰላም ሶማልያ ብቐሊል ዝረኣ ኣይነበረን። ተጻብኦኡ ኣብ ህዝቢ ሶማልያ ጥራይ ተወሲኑ ዚተርፍ ዘይኮነ፡ ክሳብ ናብ ዞባ ቐርኒ ኣፍሪቃ ዚመጣጠር ኣሰጋእነት ዝነበሮ እዩ።

ምዕራፍ ሓሙሽተ

ምትእትታውን ጌጋታትን ምውጻእ ኣህጉራዊ ሓይልን

ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብጉዳይ ሶማልያ ኪግደስ ዝጀመረ ብ27 ታሕሳስ 1991 ዓ.ም. እዩ። ድሕሪ ኣርባዕተ ዓመትን ሰለስተ ወርሕን፡ ብ31 መጋቢት 1995 ዓ.ም. ከኣ ተገዳስነቱ ኣላሕቲሉ። ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብዛዕባ ሸግር ሶማልያ ርጡብ ገምጋም ኣይነበሮን። ስለ'ዚ ድማ ንሸግር ሶማልያ ንምፍታሕ ንጹርን ውሱንን መደባት ከቕርብ ዘይምኽኣሉ ዚገርም ኣይኮነን። ከም ዚፍለጥ ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ብ1988 ዓ.ም. ኣብ ሶማልያ ብፍላይ ከኣ ኣብ ሰሜናዊ ወገን ኩናት ሓድሕድ ምስ ተባርዐ፡ ኣብ ክንዲ ነቲ ሸግር ብኣጋኡ ንምፍታሕ ዲፕሎማሲያውን ፖለቲካውን ተበግሶ ዚወስድ፡ ወከልቱ ካብ ሶማልያ ከም ዚወጹ'ዩ ገይሩ።

ካብ ኩሉ ዘገርም ድማ ስርዓት ፕረዚደንት መሓመድ ስያድ ባረ። ብ27 ጥሪ 1991 ዓ.ም. ምስ ወደቕን ኣብ መንጎ'ቶም ሃውዩ ዝተባህለት ቀቢላ ዝመበቁሎም ክልተ ተጻባእቲ፡ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድን ዓሊ ማህዲ መሓመድን፡ ንሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ ብውልቂ ንምምራሕ፡ ንመቓድሾ ንምቀጽጻርን መንግስታዊ ሰልጣን ንምሓዘን፡ ኣብ ንሓድሕዶም ውግእ ምስ ወልዑ፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ሶማልያ ንኸይትፈርስ ዝወሰዶ ተበግሶ ኣይነበረን።

ኣብ ርእሲ ኹናት ሓድሕድ ብዘጋጠመ ባህርያዊ ሓደጋ፡ 300 ሸሕ ሶማላውያን ሞይቶም፡ ኣስታት ፍርቂ ሚልዮን ኣረጋውያን፡ ህጻናት፡ ደቂ ኣንስትዮን መንእሴያትን ናብ ዝቐረባን ዝረሓቓን ሃገራት ተሰዲዶም። ኩነታት ሶማልያ ኣብ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ኹነታት ወዲቐ እንከሎ፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣይተንቀሳቐሰን። ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብተግባር ኪንቀሳቐሰ ዝጀመረ፡ ብ15 ታሕሳስ 1991 ዓ.ም. እዩ። እዚ ኸኣ ኣቦ መንበር ሚኒስተራት ሶማልያ ነበር፡ ዑመር ዓርታ ቃልብ ናብ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነበር፡ ሃጼር ፕረዝ ደኩያር ንኹነታት ሶማልያ ዚገልጽን ሸግር፡ እታ ሃገር ኣብ ኣጀንዳ ባይቶ ጸጥታ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንኺኣቱ ዚጠልብን መልእኽቲ ድሕሪ ምጽሓፍ እዩ።

ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ድሕሪ ውሑድ መዓልታት፡ ቅድሚ መወዳእታ ወርሒ ታሕሳስ 1991፡ ንጉዳይ ሶማልያ ዚምልከት መልእኽቲ ካብ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ ነበር፡ ሳሊም ኣሕመድ ሳሊም ተረኪቡ። እዚ ድማ ደኩያር ብዛዕባ

ሸግር ሶማልያ ተበግሶ ንኪውሰድ ንባይቶ ጸጥታ ንኪሕብር ድሌት አሕዲሩሉ። እንተኾነ ዝኾነ ይኹን ግብራዊ ስጉምታት ቅድሚያ ምውሳዕ፡ መዘነቱ ተዛዚሙ። ብ1 ጥሪ 1992 ዓ.ም. ከአ ዶክተር ቡጥሮስ ቡጥሮስ ጋሊ ሓድሽ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኮይኑ ተኪእዎ። ዶክተር ቡጥሮስ ቻሊ መዘነት ዋና ጸሓፊ ምስ ሓዘ፡ አብ ሳልሳይ ሰሙኑ፡ ብ21 ጥሪ 1992 ዓ.ም. ካብ ባይቶ ማሕበር ሃገራት አዕራብ ደብዳቤ ተረኪቡ። አባላት እቲ ባይቶ አብ መልእኽቶም እዚ ዚሰዕብ ውሳኔታት ከም ዘሕለፉ ሓቢሮም።

-ሓድሕዳዊ ምፍሳስ ደም ሶማላውያን ንምዕጋትን ረብሓ ሶማልያ ንምዕቃብን ተቃወምቲ ውድባት ፍልልያቶም ብመንገዲ ዘተ ንኪፈትሑ ባይታ ንምጥጣሕ፡ አብ መንጎኦም ዘከይድዎ ኩናት ሓድሕድ ደው ንኹበሉ መጸዋዕታ ምቕራብ።

-አብ ሶማልያ ሰላም ንምስፋን፡ ቅሳነትን ሓድነትን ህዝቢ ንምርግጋጽን፡ ንኹለን ተጻረርቲ ውድባት ሶማልያ አብ መአዲ ዘተ ንምቕራብ ምስአታተን ዘተታት እተካይድ ሸማገለ ሚኒስትራት ምቛም።

-አብ ሶማልያ ኹናት ንሓዋሩ ደው አብ ዘብል ስምምዕ ንምብጻሕ፡ ምስቲ ማሕበር ሃገራት አዕራብ እተካይዶ ጸዕሪ፡ ዞባውያንን አህጉራውያንን ውድባት ጸዕረን ከወሃህዳ ምጽዋዕ።

ስዒቡ'ውን ካብ ዋና ጸሓፊ ውድብ አሰላማዊ ጉባኣ ነበር፡ ዶክተር ሓምድ አልጋቢድን ዋና ጸሓፊ ማሕበር ሃገራት አዕራብ፡ ዶክተር አሕመድ ዕስመት ዓብደልመጅድን ናብ ዶክተር ቡጥሮስ ቻሊ ተላኢኹ። ኩሉ መልእኽታት፡ ኩናት ሓድሕድ ውድባት ሶማልያ ደው ንምባል ጸዕሪ ኪካየድ ዚጠልብ'ዩ ነይሩ። አብ ሶማልያ ሰላም ምእንቲ ኪሰፍን፡ ዞባውያንን ክፍለ ዓለማውያንን አህጉራውያንን ውድባት ጸዕረን ከወሃህዳ ይጠልብ ነይሩ። ጉዳይ ሶማልያ አብ ፋይል ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንኪአቱ ጸቕጢ ዝገበረ ንሱ'ዩ ነይሩ። ባይቶ ጸጥታ ካብ 23 ጥሪ 1992 ክሳብ 4 ዩካቲት 1994 ዓ.ም. ንጉዳይ ሶማልያ ዚምልከት 13 ውሳኔታት አሕለፉ።

ተኸታተልቲ ውሳኔታት ባይቶ ጸጥታ

ባይቶ ጸጥታ ካብ 23 ጥሪ 1992 ዓ.ም. ክሳብ 4 ሕዳር 1994፣ ካብቲ ኣህጉራዊ ኣይሊ ብ1992 ዓ.ም. ኣብ ሶማሊያ ዝኣተወሉ፣ ክሳብ 1995 ዓ.ም. ካብ ሶማሊያ ጠቕሊሉ ዝወጸሉ ዕለት፣ ንምዕባለ ፍጻመታት ሶማሊያ ዚምልከት 16 ውሳኔታት ኣሕሊፉ። ብ6/6/1993 እውን ኣንጻር'ቶም ብ5/6/1995 ዓ.ም. ንወተሃደራት ኣህጉራዊ ዓቃብ ሰላም ዝቐተሉ ዕጡቓት ሶማላውያንን፣ ን23 ባእታታት ኣድላዩ ስጉምታት ንኺውሰድ ውሳኔ ቐጽሪ 837 ኣሕሊፉ።

ስዒቡ እቲ ቡበዕሉቱ ዚካየድ ዝነበረ ፍጻመታት ኪቐርብ'ዩ፦

1-ውሳኔ ቐጽሪ 733 (S/23445) 23/1/1992 ዓ.ም.

ባይቶ ጸጥታ ው.ሕ.ሃ. ብ23 ጥሪ 1992 ንሸግር ሶማሊያ ዚምልከት ቍ. 733 ናይ መጀመርታ ውሳኔ ኣሕሊፉ። ኣህጉራዊ ባይቶ ጸጥታ ነቲ ኣብ ሶማሊያ ብቐልጠፍ እናንቁልቁለ ዚኸይድ ዝነበረ ኹነታትን ኣብ ህይወት ዝወረደ ኸሳራታትን ተመልኪቱ። እቲ ኹነታት ከምኡ እንተ ቐጸሉ ድማ ንኣህጉራዊ ሰላምን ቅሳነትን ኣደገኛ ምኃኑ ገሊጹ። ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብመሰረት ኣብ ቻርተሩ ዝሰፈሩ ዓንቀጻት ሸውዓተን ሸሞንተን፣ ንጉዳይ ሶማሊያ ናይ ምክትታል ኣላፍነት ወሰዱ። ባይቶ ጸጥታ ኣብ ጉዳይ ኣንቲ ሃገር ዚኣቱ፣ ነቲ ጉዳይ ንምፍታሕ ብደረጃ ዞባ ዚግበር ጸዕርን ሞንጎንነትን ምስ ዚፈሸል እዩ።

ባይቶ ጸጥታ ብመሰረት'ዚ ውሳኔ'ዚ፣ ካብ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነዚ ዚሰዕብ ጠለቡ።

ሀ. ንዝተጉድኡ ሶማላውያን ንምሕጋዝ፣ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ብመንገዱ ፍሉያት ትካላቱ ዚህቦ ሰብኣዊ ኣገዝ ንምሕያል፣ ኣድላዩ ስጉምታት ምውሳድን ምስ ኣህጉራውያን ማሕበራት ገበርቲ ሰናይ ምውሃድን፣

ለ. ንዝተጉድኡ ወገናት ኣገዝ ንምዕዳልን ነቲ ኣብ መንጎ ሶማላውያን ኣሕዋት ዚካየድ ኩናት ደው ንምባልን፣ ምስ ኩለን ውድባት፣ ብቐጥታ ንምርኻብ ምስ ዋና ጸሓፊ ውድብ ኣድነት ኣፍሪቃን ዋና ጸሓፊ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብን ብኣባር ምስራሕ፣

-ውድባት ሶማልያ ነቲ ኣብ መንጎኡን ዚካየድ ኩናት ደው ንኹበላን ፍልልያተን ብፖለቲካዊ መንገዲ ንምፍታሕ ንኪሰርሓን ኣብ መንጎኡን መሰረት ዕርቂ ንክንጽፋ፡

-ባይቶ ጸጥታ፡ ኣብ ሶማልያ ሰላምን ቅሳነትን ንምስፋን፡ ብመሰረት ሓሙሻይ ዓንቀጽ እዚ ውሳኔ'ዘን ሻውዓይ ምዕራፍ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ነፍስ ወከፍ ሃገር ናብ ሶማልያ ዚቐንዕ ወይ ዚለእኽ ወተሃደራዊ ዕጥቅን ኣጽዋርን ንክትእግድ፡ . . . ወሲኑ።

2-ውሳኔ ቁ. 746 (S-23445) 17-3-1992 ዓ.ም.

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ17 መጋቢት 1992 ብባይቶ ጸጥታ ዝወጸ'ዩ፤ ነዚ ዚሰዕብ ቀንዲ ነጥብታት ድማ የጠቓልል።

ሀ. ውድባት ሶማልያ ነቲ ኣብ'ቲ ጉድኣት ዝወረዶ ቦታታት ሰብኣዊ ሓገዛት ንክይበጽሑ ዕንቅፋት ዝኾኑ፡ ኣብ መንጎኡን ዚካየድ ኩናት ሓድሕድ ደው ብዘይምባለን ባይቶ ጸጥታ ዓሚቑ ጓሂ ይሰምዖ፡

ለ. ነቲ ብሰንኪ ምቕጻል ኩናት ሓድሕድ ኣብ ሶማልያ ተኸሲቱ ዘሎ ሰብኣዊ ሸግራት ምቕላሕ፡

ሐ. ኣብ'ዚ ጽንኩር ኩነታት'ዚ ኣህጉራውያን፡ ዞባውያንን ዘይመንግስታውያንን ውድባት ኣብ ሶማልያ ንጥፈታተን ኪቐጽላ ኣገዳሲ ምዃኑ ምግላጽ፡

መ. ነቲ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ፡ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብን ውድብ ጉባኣ ኣሰላምን ምስ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዚገብራኦ ምውህሃድ ዓቢ ሚዛን ይህቡ፡

ሰ. ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብሞንጎኝነት ምእንቲ ኪሰርሑ፡ ከምኡ ድማ ፍሉያት ትካላቱ ንኹሎም ዝተጉድኡ ሶማላውያን ሰብኣዊ ሓገዛት ከቕርባሎም፡ ውድባት ሶማልያ ምስ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንኪተሓጋገዝ ይጽውዕ።

3-ውሳኔ ቁ. 751 (S-23445) 24-4-1992

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ24 ሚያዝያ 1992 ዝወጸ ኾይኑ፤ ቀንዲ ትሕዝቶኡ እዚ ዚሰዕብ እዩ።

ሀ. ኣብ ሶማሊያ ብUnited Nations Operation in Somalia (UNOSOM) ዚፍለጥ ሰርሒት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ምቛም፡

ለ. ብመሰረት ቍጽሪ መዝገብ S-2389ን ዓንቀጸት 24ን 26ን ጸብጸብ ዋና ጸሓፊ፡ ባይቶ ጸጥታ ንዋና ጸሓፊ ው.ሕ.ሃ. ነቲ ኣብ መቐደሾ ዚካየድ ዘሎ ኩናት ሓድሕድ ደው ንምባሉ እትቁጸጸር 50 ወተሃደራት ዝኣባላታ ኣሃዱ ው.ሕ.ሃ. ከዋፍር ሓቢሩ።

ሐ. ፍሉይ ልኡኽ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ምምዛዝ፡ ካብ'ቲ እዚ ውሳኔ'ዚ ዝወጸሉ ዕለት፡ ድሕሪ ኣርባዕተ መዓልቲ ዶክተር ቡጥሮስ ቐሊ ንኣምባሳደር ኣልጀርያ፡ መሓመድ ሳሕትን ከም ፍሉይ ልኡኽ ናብ ሶማሊያ መዘዘዎ።

መ. ነዚ ዚሰዕብ ዕማማት እተካይድ፡ ካብ ኩሎም ኣባላት ባይቶ ጸጥታ ዝቐመጡ ሸማግለ ምምስራት፡

ቀዳማይ፡- ብመሰረት ውሳኔ ባይቶ ጸጥታ ቍ.733 ሓሙሻይ ዓንቀጽ፡ ናብ ሶማሊያ ኣጽዋር ንኸይሸየጥ ዝተመሓላለፈ ንተግባራውነቱ ምክትታል፡

ካልኣይ፡- ገለ ሃገራት ንውሳኔታት ባይቶ ጸጥታ ጥሒሶን ንሶማሊያ ኣጽዋርን ዕጥቅን ዘስንቑ እንተ'ሎዎ ድማ ናብ ባይቶ ጸጥታ ጸብጸብ ምቕራብ፡

ሳልሳይ፡- ኣብ ልዕሊ'ተን ናብ ሶማሊያ ኣጽዋር ከይለኣኽ ንዝሓለፈ ውሳኔ ባይቶ ጸጥታ ዘየኸብራ ሃገራት ንዚውሰድ ስጉምታት ሓሳብ ምቕራብ፡

3-ውሳኔ ቐ. 767 (27-7-1992)

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ27 ሓምለ 1992 እዩ ወጸኡ፡ ቀንዲ ትሕዝቶኡ ኸኣ እዚ ዚሰዕብ እዩ።

ሀ. ኣህጉራውያን ወኪላት፡ ሰብኣውያን ኣካላትን ዘይመንግስታውያን ውድባትን ናብ'ቲ ብጥሜት ዚሳቐ ህዝቢ ሶማሊያ ሰብኣዊ ረድኤት ንምብጻሕ ምእንቲ ኪኸእላ፡ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኩሉ ዚከኣል ኣገባባት ኪጥቀም የገንዝቡ፡

ለ. ውድባት ሶማሊያ ንዕማም ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንምዕዋት፡ ነቶም ኣብ ሶማሊያ ዚሰርሑ ወኪላት ው.ሕ.ሃ. ሰላምን ጸጥታን ከረጋግጺሎም፡

ሐ. ጉጅለታት ሶማሊያ ምስ አባላት ጸጥታ ው.ሕ.ሃ. ኪተሓባበራ፡ ባይቶ ጸጥታ ነቶም ኣብ ዘተፈላለዩ ቦታታት እታ ሃገር ዚርከቡ ወገናት ሰብአዊ ረዲአት ንምብጻሕ ኣድላዩ ስጉምቲ ኪወሰድ ይኽእል፡

መ. ባይቶ ጸጥታ ሰብአዊ ደገፍ ሶማሊያ ንምዘያድ፡ ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ኣድላዩ ፋይናንሲያዊ ደገፍ ንክበርክት ይጽውዕ፡

ሰ. ነቲ ዘተወሰነ ዕላማ ንምዕዋት ዝወጸ ውጥን ንምትግባር፡ ናብ ሶማሊያ ተክኒካዊ ጉጅለ ንምልኣኽ ብዋና ጸሓፊ ዝወጸ ውሳኔ ይድግፍ፡

ረ. ብመሰረት ናይ 1946 ዓ.ም. ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንሰራሓት ው.ሕ.ሃ. ዘካይዱ ሰራሕተኛታትን ኣማኸርትን ው.ሕ.ሃ. ዲፕሎማሲያዊ ኽብሪ ከም ዘሎዎም የረጋግጽ።

4-ውሳኔ ቁ. 755 (S-23445)

እዚ ብ28 ነሓስ 1992 ዝወጸ ውሳኔ'ዚ፡ እዞም ዚሰዕቡ መሰረታውያን ነጥብታት ነይሮሞ።

ንጉዳይ ኩነታት ሶማሊያ ዚምልከት ዝቐረበ ቊጽሪ (S-24480) ጸብጻብ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ግምት ብምእታው፡

ሀ. ዋና ጸሓፊ ው.ሕ.ሃ. ብመሰረት'ቲ ኣብ ከተማታትን ወደባትን ኪሰማዩ፡ ሞቓድሾ፡ ቦሳሶ፡ በርበራ፡ ኣርባዕተ ቐንዲ ናይ ሰርሒታት ማእከላት ኪቐማ ዘቐረቦ ሓሳብ ኪሰርሕ፡

ለ. እቲ ኣብ ሶማሊያ ብImtiaz Shahenn ዚምራሕ 2500 ዝወተሃደራቱ ኣሃዱ UNOSOM ናይ ምድልዳል ዕማም ኪሕይል፡

ሐ. ነቲ ካብ ኩለን ሃገራት ዚቐርብ ሎጂስቲካዊ ሓገዛት ብሓጉስ ምቕባል፡

መ. ኣብ ሶማሊያ ኣጽዋር ከይሸየጥን ከይልኣኽን ንዚግበር ምክትታል ልዑል ኣቓልቦ ምሃብ፡

5-ውሳኔ ቁ. 794 (3-12-1992)

ፍሉይ ልኡኽ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ሶማሊያ ኣልጀርያዊ ዲፕሎማሲኛ መሓመድ ሳሕንን ካብ መዝነቱ ብድሌቱ ምስ ተሰናበተን ኣብ ክንድኡ ዶክተር ቡዋሮስ ቻሊ ብ12 ሕዳር 1992 ንዲራቻዊ ዲፕሎማሲኛ ዕስመት ክታኒ ምስ መዘዘን'ዩ እዚ ውሳኔ'ዚ ብ3 ታሕሳስ 1992 ወጸኡ። ቀንዲ ትሕዝቶ ናይቲ ውሳኔ እዚ ዚስዕብ ነይሩ፡-

ሀ. ኣብ ሶማሊያ ዝተላእከ ኣህጉራዊ ዓቃብ ሰላም ሰራዊት UNOSOM ኣብ ትሕቲ መሪሕነት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኮይኑ ኪጸንሕ፡

ለ. ናብ'ቶም ዝተጎድኡ ሶማላውያን ዜጋታት ሰብኣዊ ረድኤት ንምብጻሕን ንሽግር ሶማሊያ ፖለቲካዊ ፍታሕ ዘምጽኦ ባይታ ንምጥጣሕን፣ ውድባት ሶማሊያ ኣብ መንጎኦን ዚካየድ ኩናት ደው ከብላ ዚጠልብ ባይቶ ጸጥታ ዘሕልፎ ውሳኔ ዳግም የረጋግጽ፡

ሐ. ኣብ ሶማሊያ ናይ ረድኤት መሰርሕ ንምትግባር ዘክእል ምቹእ ኩነታት ጸጥታ ንምፍጣር፣ ብመሰረት ሻውዓይ ምዕራፍ ቻርተር ው.ሕ.ሃ. ዋና ጸሓፍን ምስኡ ዚተሓጋዝኡ ኣባላት ሃገራትን ብህጹጽ ኣድላዩ ሰጉምታት ኪወስዱ ባይቶ ጸጥታ የፍቅድ፡

መ. ዋና ጸሓፍን ምስኡ ዝተሓጋዝኡ ኣባላት ሃገራትን፣ ነቲ ናብ ሶማሊያ ዝተላእከ ኣህጉራዊ ሓይሊ ምጥርናፍን ምቁጽጸርን፣ ኣብ መንጎ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን እቲ ሓይልን ናይ ምውህሃድ ኣገባባት ንምፍጣርን ኣድላዩ ሰጉምታት ኪወሰድ ባይቶ ጸጥታ የፍቅድ፡

6-ውሳኔ ቑጽሪ 814 (26-3-1993)

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ26 መጋቢት 1993 ኪወጽእ እንከሎ፣ ነዚ ዚስዕብ ቀንዲ ትሕዝቶ የጠቓልል ነይሩ።

ሀ. ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነዚ ዚስዕብ ኪትግበር፡-

-ምስ ፍሉይ ልኡኽን ምስ ኩለን ወኪላትን ክፍልታት ው.ሕ.ሃ.ን ምውህሃድ፣ እዚ ድማ ሰብኣዊ ሓገዛት ንምእካብን ናብ ሶማሊያ ንምልኣኽን ፖለቲካውን ቍጠባውን ትካላት

እታ ሃገር ዳግም ንምስራሕን መስርሕ ሰላማዊ ፍታሕን ሃገራዊ ዕርቅን ንቅድሚት ምስገም፡

ለ. ህዝቢ ሶማሊያ ኣብ መስርሕ ፖለቲካዊ ዕርቂ ግደኡ ምእንቲ ከበርክት፡ ሲቪላዊ ማሕበረ ሰብን ሃገራዊ-ያን ትካላትን ኣብ ምልእቲ ሶማሊያ ዚርከብ ሲቪላዊ ምምሕዳርን ከም ዝዋሰኡ ምግባር፡

ሐ. ፖሊስ ሶማሊያ ኣብ ምዕቃብ ሰላም፡ ቅሳነት፡ ሕግን ስርዓትን ብደረጃ ሃገርን ዘባታትን እጅሙ ምእንቲ ከበርክትን ንዚፍጸም ምግሃስ ሰብኣዊ መሰላት ንኪምርምርን ዳግማይ ምውዳብ፡

መ. ህዝቢ ሶማሊያ ነቲ ናብ ምሉእ መሬት ሶማሊያ ተዘሪኡ ዘሎ ነተጉቲ ንምውጻእ ብዘተማልኡን ምዕቡልን ፕሮግራም ንኪትግበር ምሕጋዙ፡

ሰ. ሓፈሻዊ ዜናዊ ንጥፊታት ምምዕባል፡

ረ. ሲቪላዊ ማሕበረ ሰብ ሶማሊያ ኣብ መስርሕ ፖለቲካዊ ዕርቂ ኣድማዒ ተራ ንኪህልዎን መደባት ዳግመ ህንጻ ሃገሩ ንከተግብርን ምቹእ ኩነታት ምፍጣር፡

ሸ. መስርሕ ብረት ምስትላም ኣገዳስን ብህጹጽ ኪትግበር ስለ ዚግባእን ትግባረኡ ምጅማር፡

7-ውሳኔ ቁ.837 (6-6-1993)

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ6 ሰነ 1993 እዩ ወጸኡ። ባይቶ ጸጥታ ነቲ ብሓይልታት ስሙር ጉባኣ ሶማሊያን ሃገራዊ ኪዳን ሶማሊያን ብመሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ዚምርሑ ኣብ ልዕሊ ኣሃዱ ዓቃብ ሰላም ብዘፈጸምዎ መጥቃዕቲ ዝተፈጥረ ሓደገኛ ፍጻመ፡ ብዕምቁት ከም ዚከታተሎን ከም ዘተሓሳስቦን ገለጹ። ቀንዲ ትሕዝቶ እቲ ውሳኔ ድማ፦

ሀ. ንሓይሊ ው.ሕ.ሃ. ንምጥቃዕ ብፈነወ ሬድዮ ዚካየድ ዘመተ ብሓፈሻ፡ ብፍላይ ድማ ብጀነራል ዓይዲድ ዚምራሕ ጉጅለ ዚካየድ መጥቃዕቲ ፈነወ ሬድዮ ምኹናን፡

ለ. ብ5 ሰነ 1993 ኣንጻር ኣሃዱታት UNOSOM 2 ብደይ መደይ ዝተኻየደ ብርቱዕ መጥቃዕቲ ዕላማኡ ንመስርሕ ሰላም ንምትዕንቓፍ፡ ንUNOSOM 2 ንምድሃልን

ንውሳኔ ባይቶ ጸጥታ ቊጽሪ 824 ንኸይትግበር ንምዕንቃጽን ዝሓለነ ብምንባሩ ባይቶ ጸጥታ ይኹንን።

ሐ. ባይቶ ጸጥታ፡ ነቲ ምንቅስቃሳትን ውድባትን ሶማልያ አጽዋርም ከውርዱ ይግባእ፡ ብምባል ዘሕለፎ ውሳኔ ዳግም አረጋጊጹ። ከምኡ'ውን ኣብ ልዕሊ ኣይልታት UNOSOM 2 ዝተካየደ መጥቃዕቲ ኣሉታዊ ተራ ዝነበረን መደበራት ሬድዮ፡ ሻራ ከም ዘይህልወን ምግባር፡

መ. ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት አንጻር'ቶም ኣብ ልዕሊ ኣይልታት UNOSOM 2 መጥቃዕቲ ዝፈጸሙ ኣለፍትን ጸለመ ዘካየዱ ማዕከናት ዜናን ሰጉምቲ ኪወሰድ፡ ንህላወ ኣይልታት UNOSOM 2 ኣብ ሶማልያ ከደልድል፡ ነቲ አንጻር'ዚ ኣይል'ዚ ዝቐንፀ ንጥፈታት ምክትታልን ዚጥርጠሩ ኪአስርን ኣብ ፍርዲ አቕሪቡ ከቕጽዖምን፡ ብመሰረት ውሳኔ ቊ. 814 (1993) ከም ዝተመዘዘ ድማ ባይቶ ጸጥታ የረጋግጽ፡

ሰ. ብመሰረት'ቲ ብ3 መጋቢት 1993 ዓ.ም. ዝቐረበ ጸብጻብ፡ ዋና ጸሓፊ ቊጽሪ (S-25354)፡ ነተን ብ28 ሸሕ ወተሃደራት ዝቐማ ኣይልታት UNOSOM 2 ምስ ኩሉ ዕጥቀን ብቐልጠፍ ቦታ ምትሓዘን፡ አቦ መንበር ባይቶ ጸጥታ ብ14 ሰነ 1993 ኣብ ዝሃቦ ጋዜጣዊ መግለጺ'ውን፡ ባይቶ ጸጥታ ንኣይልታት UNOSOM 2 ኪምዘዝ እንክሎ፡ ነቲ ቐንድን መሰረታውን ዕላማ፡ ምዕዳል ሰብአዊ ረድኤት ንምሰላጥ፡ ኣብ ሶማልያ ስርዓትን ሕግን ንምሰፋን፡ መሰርሕ ሃገራዊ ዕርቂ ምቕልጣፍ፡ ንሶማልያ ብቑጠባውን ማሕበራውን መዳይ ዳግም ንምህናጽ ከም ዝኾነ ገለጹ።

8-ውሳኔ ቊ.865 (22-9-1993)

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ 22 መስከረም 1993 ወጸኡ፤ ትሕዝቶኡ ኸአ፡-

ሀ. ባይቶ ጸጥታ ነቲ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብምትእትታው UNOSOM 2 ኣብ ሶማልያ፡ ብፍላይ ዋሚት ኣብ ምጽራግ፡ መዐደሊ ነቑጣታት ኣብ ምቕም፡ ኣብያተ ትምህርቲ ኣብ ምክፋት፡ ኣብ መብዛሕትኡ ክፍልታት ሶማልያ ሰላማዊ ህዝቢ ባህርያዊ ህይወቱ ኣብ ምምራሕ ንዝተረጋገጸ ዓወታት አመጉሱ።

ለ. ኣብ ሶማሊያ ጸጥታን ቅሳነትን ንምስፋን፣ ምቛም ፍርዳውን ገበናውን ክፍልታትን ፖሊስን ኣገዳሲ ምኃኑ ባይቶ ጸጥታ ገለጹ።

ሐ. ንኹሉ'ቲ ኣንጻር UNOSOM 2 ዝቐንፀ መጥቃዕታት ኮኒኑ።

መ. ሲቪላዊ ሕብረተ ሰብ ሶማሊያ፣ ኣብ ምውሳን ህልውን መጻእን ኩነታት ሃገሩ ምእንቲ ኪሳተፍ፣ ዋና ጸሓፊ ው.ሕ.ሃ. ብውሽጣዊ፣ ሃገራውን ዞባውን ደረጃ ጸዕሩ ንኸዛይድ ባይቶ ጸጥታ ጸደቡ።

9-ውሳኔ ቐ. 878 (29-10-1993)

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ29 ጥቅምቲ 1993 ወጺኡ፣ ቀንዲ ትሕዝትኡ ድማ፦

ሀ. ኩሎም ወገናት ሶማሊያ ንመሰርሕ ሃገራዊ ዕርቂ ብዘገልግል ኣገባብ ኪጸዕሩ ባይቶ ጸጥታ ኣዘኻኸሩ።

ለ. ዕማም UNOSOM 2 ከም መሰጋገሪ እዋን፣ ክሳብ 18 ሕዳር 1993 ኪናዋሕ ወሰኑ።

ምዕራፍ ሸዱሸተ

ምትእትታው፣ ጌጋታትን ምውጻእ ኣህጉራዊ ሓይልን

ኣብ'ዚ ኸፋል'ዚ፡

ሀ. ቀንዲ ውሳኔታት ባይቶ ጸጥታ፡

ለ.. ኣቦ መንበር ባይቶ ጸጥታ ብዛዕባ ተመኩሮ ባይቶ ጸጥታ ካብ ሸግር ሶማልያ፡

ሐ. ሰዒቡ ምቕርቃር መቐድሾ ኣብ መንጎ ባህግታት ኒው ዮርክን (ው.ሕ.ሃ.) ድሌታት ዋሽንተንን (ሕ.ሃ.አ.) ብመሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ዚምራሕ ሓይልን፡

መ. ኩናት ኣብ መንጎ ኣመሪካዊ ኣድሚራል ጆናታን ሃውን ጀነራል ፋራሕ ዓይዲድን ኪቐርብ'ዩ።

11. ውሳኔ ቕ. 885 (16-11-1993)

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ16 ሕዳር 1993 ዓ.ም. ወጺኡ፣ ትሕዝትኡ ኸኣ፡-

ሀ. ኣብ ሶማልያ ሃገራዊ ዕርቅን ደሞክራሲያዊ ትካላትን ምርግጋጽ ዝለዓለ ሓላፍነት ዚስከም ህዝቢ ሶማልያ ከም ዝኾነ፡

ለ. ነቲ ብ5 ሰነ 1993 ኣብ ልዕሊ ሓይልታት UNOSOM 2 ዝተፈጸመ ወተሃደራዊ መጥቃዕቲ ንምርግግር ዝወጸ ውሳኔ ቕጽጌ 814 ንምትግባር መርማሪት ሸማግለ ክትቀውም፡ ኣባላታ ሞያዊ ብቕዓት ዘሎዎም ኪኾኑ፡

ሐ. ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ናይ'ታ እትቐውም ሸማግለ ሰራሕ ንምዕዋት ኩሉ ዘድሊ ሓገዝ ኪገብር፡

12. ውሳኔ ቕ. 886 (18-11-1993)

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ18 ሕዳር 1993 ዝወጸ ኾይኑ ትሕዝቶኡ እዚ ዚስዕብ'ዩ፡-

ሀ. ቀዳምነት ሓይልታት UNOSOM 2 ህዝቢ ሶማልያ ሃገራዊ ዕርቂ ንምርግጋጽን ደሞክራሲያውን ትካላት ዳግም ንምህናጽን ንምሕጋዝን ምዃኑ ባይቶ ጸጥታ የረጋግጽ፡

ለ. ናብ'ቲ ዚድለ ዕላማ ንምብጻሕ፡ ኣብ ሶማሊያ ሰላምን ቅሳነትን ንምውሓስ፡ ኣጽዋር ውድባት ሶማሊያ ምውራድ ቀንድን ኣገዳስን ከም ዘኾነ፡ ህልው ኩነታት ሶማሊያ፡ ኣብ'ታ ሃገር ዋራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ምሉእ እቲ ዞባ ኣደገኛ ኹነት ኪፈጥር ከም ዚኻእል፡

ሐ. ዕማም UNOSOM 2 ብ31 ግንቦት 1994 ንኪውዳእ ከም ዚናዋሕ ምግባር፡

መ. ውድባትን ምንቅስቃሳትን ሶማሊያ ናብ ፖለቲካዊ ዕርቂ ንኪበጽሑ፡ ሰላምን ቅሳነትን ንክረጋግጹ፡ ቦቲ ኹናት ደው ናይ ምባል ስምምዕ ንኪምእዘዙን ዓበይቲ ኣጽዋራቶም ንክውርዱን የተባበዕን ይጽውዕን፡

ሰ. ምንጣፍ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ሶማሊያ፡ ኩሎም ወገናትን ግንባራትን ሶማሊያ፡ ኣብ'ቲ ፖለቲካዊ ፍታሕ ንምምጻእ ዘካይድዎ ጸዕሪ ንምሕጋዞም ምጻኑ የዘኻኻኹር፡

ረ. ብመሰረት ወሳኒ ቀጽሪ 733 ዓመተ 1992፡ ኩለን ሃገራት ናብ ሶማሊያ ኣጽዋር ንክይልእካ ወይ ከይሸጣ ዘሎዎን ግዴታ የዘኻኻኹር፡

ሸ. ባይቶ ጸጥታ ኣብ ሶማሊያ ዘሎ ዘይቅሱን ኩነት፡ ብሰንኪ ኣጽዋራት ብናይ ሓባር ደባት ምሕላፍ፡ ዘይምርግጋእ ናብ ጉረባብቲ ሃገራት ከይልሕም ዘሎዎ ሰግኣት ይገልጽ፡

13. ውሳኔ ቕ. 897 (4-2-1994)

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ4 የካቲት 1994 ነዚ ዚሰዕብ ትሕዝቶ ሓዙ ወጺኡ።

ሀ. UNOSOM 2 ዕማሙ ኣብ መወዳእታ መጋቢት 1995 ከም ዘብቅዕ ደጊሙ የረጋግጽ፡

ለ. ህዝቢ ሶማሊያ ናይ ከባብን ዞባን ባይቶታት፡ መሰጋገሪ ሃገራዊ ባይቶ፡ ከምኡ'ውን ክፍሊ ፖሊስን ፍርድን ንክቐውም የተባበዕ፡

ሐ. ቀንዲ ወደባት፡ መዓርፎ ነፈርትን መስመራት መራኸቢታትን መጉዓዘያን ንምዕቃብ ብዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝቐረበ ሓሳብ ምጽዳቕ፡

መ. ናብ'ቲ ዝተሃሰየ ቦታታት ሰብኣዊ ረድኤት ንምብጻሕ ዚግበር ጸዕሪ ምቕጻል፡

ሰ. ሰደተኛታት ናብ ሃገርም ንኪምለሱን ሃገርም ኪሃንጹን ምሕጋዞም፡

ረ. ብዙሐ ሰራዊት UNOSOM 2 ካብ 28 ናብ 22 ሺሕ ከም ዚጉድል ምግባር፡

ሸ. ውድባት ሶማልያ ኣብ ልዕሊ'ቶም ሰላም ንምዕቃብን ሰብአዊ ሰራሓት ንምሰላጥን ዚሰርሑ ዘለዉ ውልቀ ሰባት ተጻብኦ ንኸይፍጽማ ምምሕጻን፡

14. ውሳኔ 923 (31-5-1994)

እዚ ውሳኔ'ዚ ኣብ ትሕቲ ቑጽሪ (SERIES 923) ብ31 ግንቦት 1994 ወጺኡ፣ ቀንዲ ትሕዝቶኡ ኸም'ዚ ዚሰብ'ዩ፡-

ሀ. ኣብ ልዕሊ'ቶም ሰላም ንምርግጋጽን ረድኤት ንምዕዳልን ዚሰርሑ ውልቀ ሰባት ዘጋጥሞም ዘሎ ተደጋጋሚ ተጻብኦታት ይኹንን፡

ለ. ውድባት ሶማልያ ሃገራዊ ዕርቂ ንምርግጋጽ ምስ UNOSOM 2 ኪተሓባቡ ኣጥቢቑ ይሓትት፡

ሐ. UNOSOM 2 ሰራዊት ፖሊስን ፍርዳዊ ኣካልን ኣብ ምቛም ንዘገበሮ ኣበርክቶ የመገኑ፡

15. ውሳኔ ቑ. 946 (30-9-1994)

እዚ ውሳኔ'ዚ፡ ነዚ ዚሰብ ትሕዝቶ ሓዙ ብ30 መስከረም 1994 ወጺኡ ።

ሀ. UNOSOM 2 ካብ ሶማልያ ዚወጸሉ ሰሌዳ ግዜ ይኹን ጸጥታዊ ኹነታት ምጽናዕ፡

ለ. ባይቶ ጸጥታ ብዛዕባ ኹነታት ሶማልያ ዘሎዎ ርእይቶ ንምግላጽ፡ ምስ ፖለቲካውያን ሰልፍታት ሶማልያ ዚመያየጥ ፍሉይ ልኡኽ ናብ መቐደሾ ንምልኣኽ ድልውነቱ የረጋግጽ።

16. ውሳኔ ቑ. 954 (4-11-1994)

እዚ ውሳኔ'ዚ ብ 4 ሕዳር 1994 ወጺኡ፣ ትሕዝቶኡ እዚ ዚሰብ እዩ፡-

ሀ. ተልእኾ UNOSOM 2 ብውሕዱ ክሳብ 31 መጋቢት 1995 ኪናዋሕ፡

ለ. UNOSOM 2 ኣብ ሶማልያ ኣብ ዝጸንሓሉ እዋንን ድሕሪኡን፡ ሰልፍታት ሶማልያ ሃገራዊ ዕርቂ ንኸረጋግጹ ንምሕጋዘን፡ ተልእኾ ፍሉይ ልኡኽ ዋና ጸሓፊ ንኪቐጽል ብዋና ጸሓፊ ዝቐረበ ሓሳብ ኪድገፍ፡

ሐ. ውድባት ሶማሊያ ኹናት ደው ንምባልን መሰጋገሪ ስሙር ሃገራዊ መንግስቲ ንምቛምን ብዝቐልጠፈ ኣብ ዘተ ንኺኣትዎ ይጽውዕ።

መ. ሰልፍታት ሶማሊያን UNOSOM 2ን ኩሎም ኣብ ዕማም ረድኤት ዝተዋፈሩ ውልቀ ሰባትን ድሕነቶም ከውሕሱ ከምኡ'ውን ዝኾነ ይኹን ናይ ምፍርራህን ራዕድን ኣገባብ ኣብ ልዕሊኦም ንኺይፍጽሙ ይውሰን።

ሰ. ዕጡቓት ሓይልታት UNOSOM 2 ትካላት ረድኤት ካብ ሶማሊያ ጠቕሊሎም ኣብ ዚወጽሉ እዋን፡ ድሕነቶም ንምርግጋጽ ኣድላዩ ሰጉምታት ንኺወሰድ ኪፍቀድ።

ረ. UNOSOM 2 ኩሎም ኣብ ዕማም ረድኤት ዝተዋፈሩ ውልቀ ሰባት ጉዳይ ውሕሰነቶም፡ ሓላፍነትን ሰልፍታት ሶማሊያ ምዃኑ፡ ዝኾነ ይኹን ናይ ምፍርራሕን ራዕድን ኣገባብ ኣብ ልዕሊኦም ከይፍጸም ኪውሰን።

ሸ. ሸግር ሶማሊያ ነባሪ ፍታሕ ምእንቲ ኪረክብ፡ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ፡ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብን ውድብ ኣሰላማዊ ጉባኣን ምስ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ተወሃሂደን ንኺሰርሓ ይጽውዕ።

በ. ኣባላት ሃገራት ው.ሕ.ሃ. ብፍላይ ጉረባብቲ ሶማሊያ፡ ኣብ ትሕቲ ጽላል ሃገራዊ ዕርቂ፡ ኣብ ሶማሊያ ሰላም ንምስፋን ኣብ ዚካየድ ጸዕሪ ንኺተሓጋዝን ንሸግር ሶማሊያ ካብ ዚሓላልኽ ተግባራት ንኺቐጠባን መጸዋዕታ የቕርብ።

ቀ. ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ቅድሚ 31 መጋቢት 1995 (ተልእኾ UNOSOM 2 ኣብ ሶማሊያ ዘብቕዓሉ እዋን) ንእዋናዊ ኹነታት ሶማሊያ፡ ንሰብኣዊ ጉዳያትን ረድኤትን፡ ጉዳይ ሰደተኛታትን ጽልዋኡ ኣብ ልዕሊ ጉረባብቲ ሃገራት ሶማሊያን፡ ኪከታተልን ናብ ባይቶ ጸጥታ ጸብጻብ ከቕርብ ይሕብር።

ቃል ኣቦ መንበር ባይቶ ጸጥታ

እቲ ብኣድሚራል ጆናታን ሃው ዚምራሕ ኣህጉራዊ ሓይሊ UNOSOM 2፡ ካብ ሶማሊያ ምስ ወጸ፡ ድሕሪ ሸዱሸተ መዓልቲ ኣቦ መንበር ባይቶ ጸጥታ፡ ብ6 ሚያዝያ 1995 እዚ ዚሰዕብ መግለጺ ሂቡ፡-

ሀ. UNOSOM 2 አብ ሶማልያ አብ'ቲ ዘድሊ እዋን ከም ዝኣተወ፡ እቲ ንሶማላውያን ዝተዋህበ ሰብአዊ ረድኤት ህይወት ኣሸሓት ንምድሓንን ድኻነት ንምንካይን ከም ዝሓገዘ፡ አብ ሶማልያ ሰላም አብ ምስፋን እጅም ከም ዝከበር ባይቶ ጸጥታ ከም ዘረጋግጽ፡

ለ. አብ ዝሓለፈ ሰለስተ ዓመታት (1992-1995) ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ሰላምን ቅሳነትን ንምርግጋጽን አብ ሶማልያ ሲቪላዊ ሕብረተ ሰብ ዚህነጸሉ ባይታ ንምጥጣሕን ርኡይ ንጥፊታት ከም ዘካየዱ፡

ሐ. መስርሕ ሰላም ከሰጉም ስለ ዘይከኣለን ውድባት ሶማልያ ከም'ቲ ዚድሊ ንሃገራዊ ዕርቂ ስለ ዘይደፍኡሉን፡ ዕማም UNOSOM 2 ድሕሪ 31 መጋቢት 1995 ኪቐጽል ከም ዘይከኣለ፡

መ. ጉዳይ ሶማልያ አብ ምህናጽን ምዕቃብን መስርሕ ሰላም ግብራውን ክልሰ ሓሳባውን ትምህርቲ ከም ዝተቐሰመሉ ባይቶ ጸጥታ ተገንዚቡ ከም ዘሎ፡

ሰ. ሃገራዊ ዕርቂ ንምርግጋጽን ሰላም ንምስፋንን ዝዓበየ ሓላፍነት ዚሰከም ህዝቢ ሶማልያ ምዃኑ ባይቶ ጸጥታ ዘሎዎ ዕግበት ከም ዘረጋግጽ፡ ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ መሳለጥያታት ከቐርብ፡ አብ ምዕዋት ጸዕሪ ህዝቢ ሶማልያ ሓገዛት ከበርክትን ከቐርብን፡ አብ ምዕዋት ጸዕሪ ህዝቢ ሶማልያ ሓገዛት ከበርክትን ጥራይ ከም ዚኻእል፡

አብ መደምደምታ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነበር፡ ዶክተር ቡጥሮስ ቡጥሮስ ቻሊ ብ18 ሚያዝያ 1995 ናብ ባይቶ ጸጥታ አብ ዝጸሓፎ ቀጽሪ (S-1995-322-21 ሚያዝያ 1995) መልእኽቲ፡ ሕቡራት ሃገራት ንምዕባለ ፍጻመታት ሶማልያ ንምክትታል፡ አብ ናይሮቢ ግዝያዊ ቤት ጽሕፈት ዚህልዎ ውሱን ዝብዘሓ ልኡኽ ኪሰደድ፡ ኩነታት አብ ዘፍቅደሉ እዋን ድማ ናብ መቐድሾ ኪግዕዝ ዚብል ሓሳብ ኣቐረቡ ከም ዝነበረ፡

እዚ ሓሳብ'ዚ ብመሰረት'ቲ ኣቦ መንበር ባይቶ ጸጥታ ብ21 ሚያዝያ 1995 ናብ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝሰደዶ መልእኽቲ ባይቶ ጸጥታ ከም ዝተቐበሎ በሪሁ ከም ዘሎ ገሊጹ፡፡

መቻድሾ አብ መንጎ ኒው ዮርክን ዋሽንተንን

ድሕሪ ምፍራስ መንደቅ በርሊን፣ ምብቃዕ ዝሒል ኩናትን ብ1990 ዓ.ም. ምውዳቕ ሕብረት ሶቪት ነበርን፣ ተራ ሕቡራት መንግስታት አመሪካ አብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት እናዓብለለ ኸይዱ። ዝኾነ ይኾነ ውሳኔ ባይቶ ጸጥታ ብዘይ ደገፍን ድሌትን ሕቡራት መንግስታት አመሪካ ዚጸድቅ ውሳኔ አይነበረን። እቲ ኪሓልፍ ዝኸኣለ ሓደ ሓደ ውሳኔታት አብ ግብሪ ኸውዕል አይክኣለን። ነዚ ዘረጋግጽ ብዙሕ አብነታት አሎ። ንአብነት አብ ግጭት ማእከላይ ምብራቕ፣ ሓይልታት እስራኤል ካብ'ቲ አብ ኩናት 1967 ዓ.ም. ዝገብጥዎ መሬት ዓረብ ኪሰሕቡን መሰል ርእሰ ውሳኔ ህዝቢ ፍልስጥኤም ኪረጋግጹን ብምባል ባይቶ ጸጥታ ዘሕልፎ ውሳኔ ኪጥቀስ ይክኣል።

አብ ቅልውላው ሶማልያ ብምምላስ፣ ካብ'ቲ ባይቶ ጸጥታ ብ3 ታሕሳስ 1992 ውሳኔ ቍ.794 ዘሕለፈሉ እዋን፣ ድሕሪ ሓደ መዓልቲ፣ ፕረዚደንት አመሪካ ነበር፣ ጆርጅ ቡሽ ብ4 ታሕሳስ 1992 “ምምላስ ተሰፋ” አብ ትሕቲ ዚብል ጭርሖ፣ ሓይልታት አመሪካ ናብ ሶማልያ ከም ዚልእኹ አዊጁ። አብ ሰሙን ዘይመልእ ግዜ ድማ ብ9 ታሕሳስ 1992 ቐዳሞት አሃዱታት አመሪካ አብ ገማግም መቻድሾ ወሪዶም። ከም ዚዝከር አሃዱታት ሰለያ አመሪካ፣ ቅድም'ዚ ዕለት'ዚ፣ ብ7 ታሕሳስ 1992 ዝተወሰነሎም ቦታ ሒዞም ነይሮም'ዮም። እቲ ዕላማ ኸኣ፣ ነቶም አብ ገማግም መቻድሾ፣ ብጋዜጠኛታት ሰኣልቲ ተለቪዥናትን አህጉራውያን ጋዜጣታትን ተሰንዮም ዚወርዱ ሓይልታት አመሪካ ድሕነቶም ንምሕላው እዩ ነይሩ። ምምሕዳር ፕረዚደንት ጆርጅ ቡሽ ነቲ አብ ሶማልያ አምባሳደር አመሪካ ዝነበረ፣ ሮበርት አክሊ ፍሉይ ልኡኽ ዋሽንተን አብ ሶማልያ ንኪኸውን መዘዘዎ።

ፕረዚደንት ጆርጅ ቡሽ ብ4 ታሕሳስ 1992 ናብ ህዝቢ አመሪካን ንሕብረተ ሰብ ዓለምን አብ ዘመሓላለፎ መልእኽቲ፣ ናብ ሶማልያ ሓይልታት አመሪካ ኪልእኹ ዝደረኾ ሰብአዊ ጉዳይ ምዃኑን፣ ዕማም ሓይልታት አመሪካ አብ ሰብአዊ መዳይ ዝተሓጸረ ከም ዝኾነን ሓቢሩ። እንተኾነ ዋሽንተን ነቶም ንህዝቦም ብሞትን ጥሜትን ዚቐጽዑ ጭፍራታት ይቕረ ከም ዘይትገብረሎም አፍሊጡ። ዋሽንተን ሓይልታታ አብ ትሕቲ ትእዛዝ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንኪኸውን'ኳ እንተ ተቐበለት፣ ንአህጉራዊ ሓይሊ ንምምራሕ ምእንቲ ክትክእል፣ ባይታ አብ ምጥጣሕ ክትሰርሕ ድሕሪ ምጽናሕ፣ ብ4 ግንቦት 1993 ክወን ኮይኑላ። ሕቡራት መንግስታት አመሪካ መሪሕነት ናይ'ቲ ካብ 33 ሃገራት (ሕቡራት መንግስታት አመሪካ፣ ፈረንሳይ፣ ኢጣልያ፣ አውስትራልያ፣ ቤልጅም፣

ጀርመን፣ አርጀንቲና፣ ባሪክ፣ ሃንጋሪ፣ አየርላንድ፣ ኒው ዚላንድ፣ ኖርወይ፣ ሩማንያ፣ ሸወደን፣ ቱርኪ፣ ምሰራ፣ ንግስነት ሰውዲ ዓራብ፣ ቱኒዝያ፣ ሞሮኮ፣ ሕቡራት ኢጣራት ዓራብ፣ ዮርዳኖስ፣ ህንዲ፣ ባንግላደሽ፣ ኢንዶኒዥያ፣ ፓኪስታን፣ ደቡብ ኮርያ፣ ማላዥያ፣ ናሚብያ፣ ናይጀርያ፣ ኡጋንዳ፣ ዛምብያ፣ ዚምባብወን ቦትስዋናን) ዘመጸ 28 ሸሕ ሰራዊት ሓላፍነት ተሰከመት። ብግብሪ አዛዚ ናይ'ዚ ሓይሊ'ዚ ጡረተኛ አድሚራል ጆናታን ሃው (Jonathan Howe) ኮይኑ። ንውድብ ሕቡራት ሃገራት መራሐ ናይ'ቲ ሓይሊ፣ ቱርካዊ ብርጋዴር ጀነራል ሸሬቕ ቢር (Cevik Bir) ነይሩ።

አንጻርነት ጀነራል ዓይዲድን አድሚራል ሃውን

ሕቡራት መንግስታት አመሪካ ንመሪሕነት ናይ'ቲ ንዲራቻዊ ዲፕሎማሲኛ፣ ዕለመት ኪታኒ ብፃ መጋቢት 1992 ዝተክአ አመሪካዊ ጡረተኛ አድሚራል፣ ጆናታን ሃው ተጠቂማ መሪሕነት አህጉራዊ ሓይሊ “ UNOSOM 2 ” ተረከበት። ዕማም አህጉራዊ ሓይሊ “ UNOSOM 2” ኣብ ትሕቲ ብመሪሕነት አመሪካ ንሰብአዊ ጉዳይ ጥራሕ አይነበረን። እኳ ደአ ነዚ ዚሰዕብ ዘጠቓለለ ነይሩ።

ኣብ'ቲ መጀመርታ ነቲ ብሰንኪ ሞጫት ሓደጋ ሞት ዘንጸላልዎ ዝነበረ ህዝቢ ሶማልያ ንምዕንጋል ሰብአዊ ንጥፈታት'ዮም ዘካይዱ ነይሮም። እንተ'ኾነ ምቹእ ጸጥታዊ ኩነታት እንተ ደአ ዘይተረጋገጹ እቲ ዕማም ኪሳለጥ ከም ዘይክኣል፣ እቲ ፍጻመታት ስለ ዘረጋገጹ፣ ገበርቲ ሰናይ ማሕበራት ተራኣን ምእንቲ ከበርክታ አህጉራዊ ሓይሊ ምቹእ ጸጥታዊ ሃዋህው ንኪፈጥር ተመዘዙ። እዚ ስርሒት'ዚ ድማ ብግዲኡ ካብ ውድባት ሶማልያ ሕቶ ምውራድ ከበድቲ አጽዋር ዚጠልብ ኮይኑ። ብዘገምታ ኸአ ውድብ ሕቡራት ሃገራት፣ ብመገዲ'ታ ንአህጉራዊ ሓይሊ እትመርሕ ዝነበረት አመሪካ ንሸግር ሶማልያ ፖለቲካዊ ፍታሕ ንምምጻእ ዘኸእል ባይታ ኣብ ምፍጣር ስለ ዝኣተወ፣ ኣብ'ቲ ሸግር ጥሒሉ ንገዛእ ርእሱ ዘይንጸል ኣካል ሸግር ሶማልያ ኾይኑ።

እቲ ዝተኸሰተ ምዕባለታት ኣብ መንጎ አህጉራዊ ሓይልን ነቲ ኣብ ሜዳ ሶማልያ እናዓበዩ ዚመጽእ ዝነበረ ተራ አመሪካ ዝተቐወማ ገለ ውድባት ሶማልያን ቀጥታዊ ወተሃደራዊ ረጽሚ ኣሰዓቡ። ኣብ ውሸጥ'ቲ ኣብ መንጎ ውድባት ሶማልያ ፖለቲካውን ወተሃደራውን ህልኽ ዚረኣዩሉን ኣብ ልዕሊ አህጉራዊ ሓይሊ ናይ ዘይምትእምማን ሰምዒት ዝዓሰሎን ፖለቲካዊ ሃዋህው፣ ሓደ ካብ'ቶም ቀንዲ ዚቃወማ ዝነበራ ውድባት፣ እታ ብጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ እትምራሕ ኣብ ርእሷ ኸተማ መቐድሾን

አብ ገለ ግንባራት ሶማልያን ዝካሄደት (ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ - ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ) ነበረት።

ከም ውጽኢቲ ኸኣ ብ5 ሰነ 1993 አብ መንጎ አሃዱታት አህጉራዊ ሓይልን ገለ ዕጡቓት ባእታታት ናይ'ታ ብጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ እትምራሕ ውድብን አብ ዘተኻየደ ውግእ፡ 20 ፓኪስታናውያን አባላት አህጉራዊ ሓይሊ ተቐቲሎም። ባይቶ ጸጥታ ንሽግር መቓድሾ ዝወልዐ ፍጻመ፡ እቲ ኹነታት ንድሕሪት ኪምለሰሉ አብ ዘይክእል ደረጃ ቅድሚ ምብጽሑ ንምቀጽጻሩ ክንዲ ዚሰርሕ፡ ብ6 ሰነ 1993 አብ ዘውጽኦ ውሳኔ ቀጽሪ 837፡ ብመሰረት ሓሙሻይ ዓንቀጽ ናይ'ቲ ዘሕለፎ ውሳኔ፡ አብ ሶማልያ ዚርከብ አህጉራዊ ሓይሊ፡ አንጻር'ቶም ብ5 ሰነ 1993 አብ ልዕሊ አሃዱ ፓኪስታን ናይቲ አህጉራዊ ሓይሊ (UNOSOM 2) ሓደጋ ዘውረዱ ሓለፍቲ፡ አድላዩ ስጉምቲ ንኺውሰድ ሓላፍነት ሂቡ። እንተ'ኾነ አህጉራዊ ባይቶ ጸጥታ ነቲ ፍጻመ፡ ካብ ውድባት ሶማልያ መን ከም ዝፈጸሞ ዘኾነ ይኹን ዕቱብ መርመራታት ከየካየደ'ዩ ነቲ ውሳኔ አሕሊፍዎ። በዚ መሰረት ከኣ ፍሉይ ልኡኽ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት አብ ሶማልያ፡ አድሚራል ጆናታን ሃው፡ ንጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ጉነጽ ፈጠሩ። አንጻር ሰብአዊ መሰላት ገበን ፈጸሙን 20 ፓኪስታናውያን ወተሃደራት ቀቲሉን ብምባል፡ ናብ ፍርዲ ንምቕራቡ፡ አህጉራዊ ሓይሊ (UNOSOM 2) ንኺአሰር፡ ብ17 ሰነ 1993 ትእዛዝ አመሓላሊፉ። ይኹን'ምበር ነዚ ትእዛዝ'ዚ ከመሓላልፍ ከሎ፡ ነቲ ጉዳይ ሓይልታት “ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ” ከም ዝፈጸማኦን ወተሃደራት ፓኪስታን ከም ዝቐተላን ዘረጋግጽ ጭቡጥ መርትዖ አይነበርን። አሰራር አድሚራል ሃው፡ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ዚርከበሉ ቦታ ዝሓበረ ወይ ዘምጽአሉ 25 ሸሕ ዶላር ዓሰቢ ኪወሃዖ ምዃኑ ሓቢሩ። ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ብወገኑ ንአድሚራል ሃው ብምብዳህ፡ ንአድሚራል ሃው አሰሩ ንዘምጽአሉ ሰብ፡ ሚልዮን ዶላር ህያብ ከም ዚህቦ ገለጹ።

አብ ውሸጥ'ዚ አብ መንጎ አድሚራል ሃውን ጀነራል ዓይዲድን ዘተኻየደ ቅሉዕ ናይ ተጽብኦ ሃዋህው፡ ሓይልታት “UNOSOM 2” አብ “ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ” ብመሪሕነት ጀነራል ዓይዲድ ዚርከበሉ ደቡብ መቓድሾ ሰፊሕ ወፍሪ አካይደን። ከም ውጽኢቲ ድማ ካብ መንጎ ኸልቲአም ወገናት ብዙሓት ወተሃደራት ዝወደቐሉ ብርቱዕ ውግእ ተኻይዱ። (ኤይ፡ ኤሰ፡ 130) ዝዓይነተን ነፈርቲ ኹናት አመሪካ ንቤት ጽሕፈት ጀነራል ዓይዲድ ብምድብዳብ አዕኔንኦ። አብ መንጎ አህጉራዊ ሓይልን አሃዱታት

“ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያን” ውግእ ብምቕጻል ብ3 ጥቅምቲ 1993 ናብ ዝለገለ ጥርዚ በጸሐቲ። ኣህጉራዊ ሓይሊ ኣብ’ቲ ዘካይዶ ስርሒታት ናይ ውግእ ሂልኮፕተራት ምስ ተጠቐመ። ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ ብወገና ኸልተ ሂልኮፕተራት ወቕዓ ብምውዳቕ። ንሓደ ማይክል ዱራኒ (Michael Durani) ዝተባህለ ኣብራሪ ሂልኮፕተር ክትማርኽ እንክላ። 18 ወተሃደራት ኣመሪካ ቐተለት። ብወገን ሶማልያ ድማ 300 ሲቭልን ወተሃደራትን ተቐትሉ። ፍጻመታት ሶማልያ እናገደደን ሰብኣውን ንዋታውን ክሳራታት ኣመሪካ እናዛየደን ምስ ከደ። ንሓፈሻዊ ኣረኣኢያ ኣመሪካ ስለ ዝጸለወ። ኣብ’ቲ እዋን’ቲ ኣብ ስልጣን ዝነበረ ፕረዚደንት ቢል ክሊንተን (Bill Clinton) ሓይልታት ኣመሪካ ብ25 መጋቢት 1994። ካብ ሶማልያ ጠቐሊለን ኪወጸ ከም ዝኾና። ብ7 ጥቅምቲ 1993 ኣደጃ። ሓይልታት ኣመሪካ ካብ ሶማልያ ኪወጸ ክልተ ቕኑ ምስ ተረፈን። ብ8 መጋቢት 1994 ኣምባሳደር ጊኒ ላንሳና ኩያተ (Lansana Kouyaté) ንኣመሪካዊ ኣድሚራል ጆናታን ሃው ብምትካእ። ፍሉይ ልኡኽ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ሶማልያ ኮይኑ ተመዘዙ።

ዋሽንተን ካብ መቐድሾ ርእሳ ኣድኒናን ኣብ ሶማልያ “ምምላስ ተስፋ” ብዚብል ስያመ ዘበገሰቶ ፕሮጀክት ብፍሸለት ተደምዲሙን’ያ ወጸኣ። እቲ ኣመሪካውያን ፖለቲከኛታት “ሓድሽ ዓለማዊ ስርዓት” ንምስፋን ዘበገሰዎ ሓሳባት ዘይግብራዊ ምዃኑ ድማ ተረጋገጹ።

ምዕራፍ ሸውዓተ

ተበግሶ ፈተውትን ስምምዓት አሕዋትን (1)

ካብቲ ጀነራል መሓመድ ሰያድ ባረ ብ26 ጥሪ 1991 ዝወደቐሉ፡ ንዝሰዓበ ሸውዓተ ዓመታት፡ ሃገራትን ህዝብታትን ፈተውቲ ሶማልያ ሓያሎይ ተበግሶታት ሰላም ወሲዶም እዮም። እንተኾነ ውሑድ ካብኡ ቀሩብ ግብራውን ክውነታውን አንፈት ዝነበር እንተ ዘይኮይኑ፡ መብዛሕትኡ ካብ ጽቡቕ ድሌት፡ ገሊኡ ድማ ሜዳ ሶማልያ ንካልኣት ወገናት ንኸይግደፍ ብማለት ካብ ሰልታዊ ወይ ስትራቴጂያዊ ዕላማ ዚብገስ ነይሩ። ከም ዚፍለጥ ሶማልያ ኣብ መንጎ ወሽመጥ ፋርስ፡ ህንዳዊ ውቅያኖስን ቀይሕ ባሕርን ዚራኸበሉ ቦታ ዝተደከኑት ስለ ዝኾነት፡ እዚ ተበግሶታት'ዚ ንፍሉይ ስትራቴጂያዊ አገዳስነታ ንምክሳብን ንምቀጽጻርን ዝዓለመ ነይሩ።

ከም ዚፍለጥ፡ ኤርትራ ነቲ ምስ ሓው ህዝቢ ሶማልያ ዘተአሳስራ ታሪኻዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ስነ አእምሮውን ባህላውን ዝምድና ኣብ ግምት ብምእታው፡ ንሸግር ሶማልያ ብኣጋኡ ንምእላይ ተበግሶ ዝወሰደት ቀዳመይቲ ሃገር እያ። ተበግሶ ኤርትራ ድሕሪ ሓርነት ምሉእ መሬት ኤርትራ፡ ብ24 ግንቦት 1991 ብቐጥታ እዩ ጀመሩ።

ተበግሶ ኤርትራ ፍረ ኪህብ ኣብ ዝተቐረበሉ እዋን ድማ፡ ተበግሶታት ካብ ኩሉ ማእዘናት ኣብ ሶማልያ ውሒዙ። ጎረባብቲ ሃገራት ጁቡቲ፡ ኢትዮጵያ፡ ሱዳንን ኬንያን ከምኡ'ውን ኢጣልያን ሕቡራት ሃገራት አመሪካን ተበግሶታትን ሒዘን ቀሪቡን።

ብዘባውያንን አህጉራውያንን ውድባት፡ ውድብ ኢጋድ፡ ውድብ ሓድነት አፍሪቃ፡ ማሕበር ሃገራት አዕራብ፡ ውድብ አሰላማዊ ጉባኤ፡ ውድብ ሻራ ዘይብለን ሃገራት፡ ቀጠባዊ ማሕበረ ኮም ኤውሮጳ፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራት እንሓንሳብ ኣብ ነንሓድሕዱ ዚገራጭ፡ እንሓንሳብ ድማ ዚመላላእ ተበግሶታት ቀሪቡ። ሶማልያ ብተበግሶታት አዕለቕለቐት። እቲ ተበግሶታት አንፈት ውድባት ሶማልያ ስለ ዘሰሓተ፡ ሓደ ወገን ቦቲ ዝረኸቦ ሓገዝ ንሓደ ተበግሶ ኪደግፍ እንከሎ፡ ካልእ ውድብ ድማ ብትሪ ነጺጋ ንካልእ ተበግሶ ትደግፍ ነይራ። እዚ ኸምዚ ዝአመሰለ ኹነታት ንኹናት ሓድሕድ ሶማልያ አግዲድዎ። ግርጭታት ሶማልያ እናገፍሐ ከይዱ። ብሰንክ'ቲ ንሶማልያ ዘዕለቕለቐ ተበግሶታት፡ ምፍንጫላት እናኸፍአን እናተሓላለኸን ከይዱ።

ስምምዕ ጂቡቲ

ቀዳማይ ስምምዕ ጂቡቲ (ሰነ-1991)

ናይ መጀመርታ ርክብ ውድባት ሶማልያ፣ ካብ ሶማልያ ወጻኢ ኣብ ከተማ ጂቡቲ፣ ብኣላይነት ፕረዚደንት ጂቡቲ ነበር። ሓጂ ሓሰን ጉሌድ ኣፕቲዶን ተኻይዱ። እዚ ድማ ካብ 5 ክሳብ 11 ሰነ 1991 እዩ ነይሩ። ኣብ'ቲ ኣኼባ ወከልቲ ኣርባዕተ ውድባት ተሳቲፈን፣ እተን ወከልተን ዝለኣኻ ውድባት፦

- 1-ሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ U.S.C
- 2-ደሞክራሲያዊ ግንባር ድሕነት ሶማልያ S.S.D.F
- 3-ደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ S.D.M
- 4-ሓርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ S.P.M ነይረን።

እንተኾነ እቲ ዝዓበዩ ኣብ ሶማሊላንድ ዚርከብ ሃገራዊ ምስቅሰቃስ ሶማልያ ኣብቲ ኣኼባ ኣይተሳተፈን።

ካልኣይ ስምምዕ ጂቡቲ (ሓምሌ-1991)

ቀዳማይ ስምምዕ ጂቡቲ፣ ነቲ ካብ 15 ክሳብ 21 ሓምሌ 1991 ዝተኻየደ ሰፊሕ ኣኼባ ኣፍደገ ከፊቱ። ኣብ'ዚ ኣኼባ'ዚ ካብ ኢጋድ፣ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ፣ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብ፣ ውድብ ኣሰላማዊ ጉባኣ፣ ቊጠባዊ ማሕበረ ኮም ኤውሮጳ፣ ሕቡራት ሃገራት ኣመሪካ፣ ሕብረት ሶቬት ነበር፣ ፈረንሳ፣ ኢጣልያ፣ ጀርመን፣ ኢትዮጵያ፣ ኬንያ፣ ናይጀርያ፣ ኡጋንዳ፣ ሱዳን፣ ምሰራ፣ የማን፣ ኣኦጋንዳት ሃገር ጂቡቲን ኣህጉራውያን ተዓዘቡትን ተሳቲፎምዎ።

ኣብቲ ኣኼባ ሸዱሸተ ውድባት ሶማልያ ተኻፊለን። ኣብዚ ዚሰዕብ ሸዱሸተ ነጥብታት ድማ ተሰማሚዐን።

ቀዳማይ፦ ካብ ዓርቢ 26 ሓምሌ 1991 ብምጅማር ኩናት ንምቑራጽ ብተግባር ምሰራሕ።

ካልኣይ፦ ሓድነት ሶማልያ ቕዱስ ዕላማ ከም ምጻኑ መጠን፣ እቲ ዚቐውም መሲጋገሪ መንግስቲ፣ ሓድነት ሃገርን ህዝብን ንምዕዛዝ ሓላፍነት ይሰከም።

ሳልሳይ፦ ካብ'ቲ እቲ ሓድሽ መንግስቲ ዘቐመሉ እዋን ጀሚሩ፣ ክሳብ ክልተ ዓመት እቲ ናይ 1960 ቅዋም ሃገር ይሰርሕ።

ራብዓይ፦ መንግስቲ ካብ ተቓዋምቲ ውድባት ሶማልያ ይቐውም።

ሓመሻይ፦ ከም'ቲ ንቅድሚ 1969፣ ኣብ እዋን ሲቪላዊ መንግስቲ ዘከበረ፣ ነተን ትሸፃተ ምምሕዳራውያን ዞባታት ብዚውክሉ 123 ሰባት ሓጋጊ ኣካል ይቐውም።

ሻዱሻይ፦ ናይ ምምሕዳራውያን ዞባታት ውሽጣዊ መንግስቲ ይቐውም።

ስምምዕ ጂቡቲ በዚ ጥራይ ዘተወሰነ ኣይነበረን። ዓሊ ማህዲ መሓመድ ንክልተ ዓመት ፕረዚደንት ብውክልና ንኪኸውን'ውን ተመሪጹ። ብሰንክ'ዚ ድማ እቲ ስምምዕ ቀለሙ ከይዘፈፈ እንክሎ፣ ኣብ መንጎ ሰዓብቲ ዓሊ ማህዲ መሓመድን ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድን ኣብ ጉደናታት መቓድሾ ሰፊሕ ኩናት ተኻይዖ። ሓድነት ብኣብጋል ዘተባህለት እንዳ ዚደገፍ ዓሊ ማህዲ መሓመድ፣ ብሃበር ገድር እትሰመ እንዳ ዚሕገዝ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድን ኣብ መንጎኦም ዘተኻየደ ኹናት፣ ጠንቁ ምብትታን እንዳታት ሃውዮ ኾይኑ። ኣብ ካልኣይ ኣኼባ ጂቡቲ ዘተሳተፉ ውድባት ሶማልያ፦

- 1-ሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ U.S.C
- 2-ደሞክሶያዊ ግንባር ሓድነት ሶማልያ S.S.D.F
- 3-ደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ S.D.M
- 4-ሓርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ S.P.M
- 5-ደሞክራሲያዊ ኺዳን ሶማልያ S.D.A
- 6-ሰሙር ግንባር ሶማልያ U.S.F ነይረን።

ኣዋጅ ባህር ዳር (ሰነ 1992)

ብተበግሶ ሃገራት ቀርኒ ኣፍሪቃ ዓሰርተ ውድባት ሶማልያ፣ ኣብ ባህር ዳር፣ ኢትዮጵያ ብ3 ሰነ 1992 ተራኹበን። ኣብ'ዚ ዚሰዕብ ነጥብታት ድማ ተሰማሚዐን፦

ቀዳማይ፦ እቲ ኹናት ደው ንምባል ዘተበጽሖ ስምምዕ ከም ዓቢ ዓወት ከም ዚቕጸር፤

ካልኦይ፦ ካብ'ዚ ስምምዕ'ዚ ዝተኸተመሉ ዕለት ጀሚሩ፡ ኣብ ውሽጢ ሰለስተ ኣዋርሕ፡ ኩለን ውድባት ሶማልያ ዝተሳተፉኦ ሰፊሕ ጉባኣ ንምክያድ ምስምማዕ፡

ሳልሳይ፦ ካብቲ ጉባኣ ናይ ግዲ መሰጋገሪ መንግስቲ ኪቐውም፡

ራብዓይ፦ እቲ መሰጋገሪ መንግስቲ ብዲሞክራሲያዊ ኣገባብ ዚምረጽ መንግስቲ ንምቕም ጥጡሕ ባይታ ኪፈጥር፡

እተን ኣብ ኣኼባ ባህር ዳር ዝተሳተፉ ዓሰርተ ውድባት ሶማልያ፦

- 1-ስሙር ግንባር ሶማልያ U.S.F
- 2-ሃገራዊ ግንባር ሶማልያ S.N.F
- 3-ሓርበኛዊ ምንቅስቓስ ሶማልያ S.P.M
- 4-ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ U.S.C
- 5-ዲሞክራሲያዊ ግንባር ድሕነት ሶማልያ S.S.D.F
- 6-ዲሞክራሲያዊ ኪዳን ሶማልያ S.D.A
- 7-ሃገራዊ ዲሞክራሲያዊ ማሕበር ሶማልያ S.N.D.U
- 8-ምንቅስቓስ ምሁራን ሶማላውያን ንሰላምን ዲሞክራሲን S.I.P.D
- 9-ውድብ ሶማልያ ንሰላምን መነባብሮን S.O.P.R.O
- 10-ማሕበራዊ ረድኤት ሶማልያ S.R.S

እቲ ዘጉሂ ውሳኔታት ናይ'ዚ ኣኼባ'ዚ፡ ብሰንክ'ቲ ካብ መቐደሾ ጀሚሩ ናብ ምልእቲ ሶማልያ ዝተላብዐ ኹናት መኸኑ ምትራፉ'ዩ።

ስምምዕ ጽርዲ ኣሕዋት (መስከረም 1992)

ድሕር'ቲ ንመቐደሾ ካብ ኣብ ገምገም ህንዳዊ ውቅያኖስ እተደከነት ምዕርግቲ ርእሲ ኸተማ፡ ናብ ናይ ሓባር መቐብር ዝለወጣ መሪር ኩናት ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድን ተጸባኢኡ ዓሊ ማህዲ መሓመድን፡ ብ11 መስከረም 1992 ኣብ'ዚ ዚሰዕብ ሸውዓተ ነጥብታት ዝሓዘ ስምምዕ በጺሖም።

1-ብቐጥታ ኹናት ደው ምባልን ሓድነት ውድብ ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ ምርግጋጽን፡

2-ተጻባኢ ዘመተታት ዜና ምቀራጽ፡

3-ነቲ ንመቻድሾ ኣብ ክልተ ዝመቐለ ሰብ ሰርሖ መስመር ምስባር፡

4-ኩሎም ሓይልታትን ኣጽዋርምን ካብ መቻድሾ ወጻኢ ናብቲ ዝተወሰነሎም ቦታታት፡ ኣብ ውሽጢ 48 ሰዓታት ኪሰሙ፡ ንኣተገባብራኡ ብዚምልከት ድማ ሓባራዊት ሽማግለ ክትከታተሎ፡

5-ውድብ ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ ሽማግለ ዕርቂ ምስ ኣቐመት፡ ኣብ ዚሰዕብ 24 ሰዓታት ኣኼባኣ ከተካይድ፡

6-ኩሎም ሶማላውያን፡ ኣብ ምልእቲ ሃገር ነቲ ኹናት ደው ናይ ምባል ውሳኔ ከኹብሩን፡ ኣብ መሰርሕ ሰላምን ሓድነት ሶማልያ ንክሳተፉን ኪጽውዑ፡

7-ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ንሶማልያ ንምሕጋዝ ብዝገብሮ ጸዕሪ፡ ናይ ምስጋናን ኣኹብሮትን ቃል ኪመሓላለፍ፡ ከምኡ'ውን ኣብ ረድኤት ጥራይ ከይተወሰነ፡ ኣብ ዳግመ ህንጻ ሃገርን ኣብ ምክያድ ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቅን ጸዕሩ ከዛይዶ ይጽዋዕ፡፡

ስምምዕ ኣዲስ ኣበባ (መጋቢት 1993)

ኣብ ትሕቲ ጽላል ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብ27 መጋቢት 1993፡ 15 ውድባት ሶማልያ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ተራኹበን፡፡ ኣብ'ዞም ዚሰዕቡ ኣርባዕተ መሰረታውያን ነጥብታት ድማ ተሰማሚዑን፡፡

ቀዳማይ፡ ብረት ምውራድን ጸዋታ ምስፋንን

ብመሰረት'ዚ ነጥቢ'ዚ ዝተወሰነ ጉዳያት፡-

- 1-ነቶም ንሰላም፡ ጸዋታ፡ ቅሳነት፡ ዕርቂ፡ ዳግመ ህንጻን ልምዓትን ዘሰግኡ ጉጅለታት ምጽራግ፡
- 2-መሰርሕ ምውራድ ዕጥቂ ብምርድዳእን ብዘይ ሻርነትን ኪትግበር ከም ዚግባእ፡
- 3-ነቲ ኣብ ጥሪ 1993 ዝተበጽሖ ስምምዕ ኩናት ምቀራጽ ምክባር፡
- 4-ኣህጉራዊ ሓይሊ (UNOSON 2) ንናይ መሬት፡ ባሕርን ኣየርን ዶብ ሶማልያ ኪቁጸጸርን ኣጽዋር ንክይኣቱ ኪከታተልን፡

5-ነቲ ብውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝወጸ ኣብ ሶማሊያ ኣጽዋር ንኸይኣቱ ዚኸልክል ውሳኔ ንምትግባር፡ ጉረባብቲ ሃገራት ሶማሊያ መሬተን ናብ ሶማሊያ ናይ ዚኣቱ ኣጽዋር መበገሲ ንኸይገብራኦ ምጽዋዕ፡

ካልኣይ፡- ዳግመ ህንጻ

1-ማሕበራዊ ሓፈሻዊ ኣገልግሎታት ንምድንፋዕ፡ UNOSON 2 ውድባት ረድኤትን ለገሰቲ ሃገራትን ሓገዝ ንኸበርክታ ኪጽውዕ፡

2-መሪሕነት ሶማሊያ፡ ረድኤትን ዳግመ ህንጻን ንምንጥጣፍን ነቶም ኣብ'ዞም መዳያት'ዚ ኣቶም ዚሰርሑ ባእታታት ምቹእ ሃዋህው ንምፍጣርን ድሌት ከም ዘሎዎ ንኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ክረጋግጽ፡

3-ኣብ ልዕሊ'ቶም ኣብ ናይ ረድኤትን ኣብ ዝተፈላለዩ ሰብኣዊ ንጥፈታትን ዚሰርሑ ባእታታት ዚግበር ናይ ዓመጽ ስራሕ ኪኹነን።

ሳልሳይ፡- ንብረት ናብ ዋናታቱ ምምላስን ምፍታሕ ግርጭታትን

1-ኩሎም ዘሰሓሕቡ ጉዳያት ብዘተ፡ ልዝብን ሰላማዊ ኣገባብን ኪፍትሑ ከም ዚግባእ፡

2-ኩሎ ዝተገበተ፡ ዝተዘምተ ወይ ብዘይሕጊ ብምትላል ዝተወሰደ ንብረት ናብ ዋናታቱ ኪምለስ ከም ዚግባእ፡

ራብዓይ፡- ስምምዕ ብዛዕባ መስርሕ መሰጋገሪ እዋን

1. መሰጋገሪ ሃገራዊ ባይቶ ይቐውም፡ ኣብ'ዞም ዚሰዕቡ ጉዳያት ስልጣን ይህልዎ፡

ሀ) ሉኣላውነት ሶማሊያ፡

ለ) ፖለቲካዊ ስልጣን፡

ሐ) ናጻ ፍርዳዊ ኣካል ምቕም፡

2. ማእከላት ዞባዊ ምምሕዳራት ምቕም፡

3. ዞባውያን ባይቶታት ምምስራት፡

4. ናይ ከባቢ ባይቶታት ምቕም፡

ኣብ'ዚ ኣኼባ'ዚ ዝተሳተፉ ውድባት ሶማሊያ፡-

1. ሶማላዊ አፍሪቃዊ ውድብ (S.A.M.O) ብመሓመድ ሮመዳን አርቦው እትምራሕ።
2. ደሞክራሲያዊ ኪዳን ሶማልያ (S.D.A) ብመሓመድ ፋራሕ ዓብደላ እትምራሕ።
3. ደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ (S.N.D.U) ብዓብዱ ሙሳ ማዮ እትጥርነፍ።
4. ደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ ሃገራዊ ኪዳን (S.N.A)
5. ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ ማሕበር ሶማልያ (S.N.D.U) ብዓሊ እሰማዒል ዓብዱ እትእለ።
6. ሃገራዊ ግንባር ሶማልያ (S.N.F)
7. ሓርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ (S.N.A) S.P.M ብኮሎኔል አሕመድ ዑመር ጀስ እትምራሕ።
8. ሓርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ (S.P.M) ብጀነራል አደም ዓብደላ ኑር እትእለ።
9. ሃገራዊ ሕብረት ሶማልያ (S.N.U) ብመሓመድ ረጂስ መሓመድ አትምራሕ።
10. ደሞክራሲያዊ ግንባር ድሕነት ሶማልያ (S.S.D.F) ብጀነራል መሓመድ አብሸር ሙሳ እትምራሕ።
11. ሃገራዊ ምንቅስቃስ ደቡብ ሶማልያ (ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ) (S.S.N.M) (S.N.A) ብኮሎኔል ዓብዱ ወርሳመ እሰሓቕ እትጥርነፍ።
12. ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ (ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ) (S.N.A) U.S.C መራሐኣ ዝነበረ ጀነራል መሓመድ ፈራሕ ዓይዲድ።
13. ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ U.S.C መራሐኣ መሓመድ ጊርና አፍራሕ።
14. ስሙር ሶማላዊ ግንባር U.S.F ብዓብደልራሕማን ድዋሊህ ዓሊ እትእለ።
15. ስሙር ሶማላዊ ሰልፊ U.S.P መራሐኣ መሓመድ ዓብዱ ሓጂ።

ስምምዕ ሃውዩ አብ መቻድሾ (ጥሪ 1994)

መሻይኹ፣ ዓበይቲ ዓዲ፣ ፖለቲከኛታትን ምሁራትን ቀቢላ ሃውዩ፣ ካብ 13 ክሳብ 16 ጥሪ 1994 ኣብ መቻድሾ ብምርኻብ፣ ኣብ'ዞም ዚሰዕቡ መሰረታውያን ጉዳያት ተሰማሚዖም።

1-ሃውያውያን ኣብ ነንሓድሕዶም ብሰላምን ስኒትን ምእንቲ ኪነብሩ፣ ፍልልያቶም ብዘተ ኪፈትሑ፣ ኣብ ነንሕድሕዶም ከይተሃራረሙ ኪሰማምዑ።

2-ምዕራፍ ኩናት ሓድሕድን ንሱ ዘሰዓቦ ክሳራታትን ብምዕጻው፡ ብመንፈስ ስኒትን ፍቕርን ተገዚእካ ኪሰራሕ።

3-ብሕጊ ሸሪዓ ምምእዛዝን ናይ ካልኣት ንብረት ናብ ዋናታቱ ምምላሰን።

4-ኩሉ መንገድታት መቓድሾ ኪኸፈትን ኣብ ኩሉ'ቲ ንዘባታትን ክባቢታትን ዘራኽብ መገድታት ሰላምን ጸዋታን ኪረጋገጽ።

5-ብመሰረት ሕጊ ሸሪዓ ንኹሎም ሰባት ካብ ኣዕነውቲ ጉጅለታት ብዘይ ሸለልትነት ምሕላውን ምክልኻልን።

6-ኣብ መንጎ እንዳታት ሃውዩን ህዝቢ ሶማልያን ሰላም ንምስፋን ኪጸዓር።

እዚ ኣብ መንጎ ሲቪላውያን ቀቢላታት ሃውዩ ዝተበጽሐ ስምምዓት'ዚ፡ ብወገን'ቶም ክልተ ቐንዲ መራሕቲ ሃውዩ፡ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድን ዓሊ ማህዲ መሓመድን ተቓውሞ ኣየጋጠመን። እንተኾነ ኩናት ሓድሕድ ከም ብሓድሽ ስለ ዝተወለዐ እቲ ስምምዕ ኣብ ግብሪ ኪውዕል ኣይከኣለን።

ምዕራፍ ሸኞንተ

ተበግሶ ፈተውትን ስምምዕት አሕዋትን (2)

ቀዳማይ ስምምዕ ናይሮቢ (መጋቢት 1994)

ብኣቦ መንበርነት ፕረዚደንትን ዳንኤል ኣራፕ ሞይ ዚምራሕ መንግስቲ ኬንያ ዘዳሎዎ ርክብ፡ ኣብ መንጎ መራሕ. ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ፡ ዓሊ ማህዲ መሓመድን ንኹለን ምስኡ ዘተመሓዘዎ ውድባት ብምውካል፡ ምስ መራሕ. ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ፡ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድን ኣብ ናይሮቢ ተኻይዱ።

ኣብ'ዚ ካብ 11 ክሳብ 23 መጋቢት 1994 ኣብ ናይሮቢ ዘተኻየደ ኣኼባ፡ ክልቲኦም መራሕቲ ጉጅለታት፡ 12 ነጥብታት ዘሓዘ ሰነድ ተሰማሚዖም። ቀንዲ ነጥብታቱ ንምጥቃስ፡-

- 1-ንኣድነትን ሉኣላውነትን ሪፖብሊክ ሶማልያ ምክባር፡
- 2-ግርጭታት ንምፍታሕ ጉነጽ ምጥቃም ምክኑናን፡ ደው ንምባሉ ብግብሪ ምትርጓም፡ ብድሌት ኣጽዋር ምውራድ፡
- 3-ንሰብኣዊ መሰላትን ደሞክራሲያዊ መትከላትን ምክባርን ምዕቃብን፡
- 4-ብቲ ፍሉጥ ልምድታት፡ ፖለቲካውን ባህላውን ኣገባባትን ሕውነታዊ መገድን ተኸባቢርካ ናይ ምንባር ኩነታት ምፍጣር፡
- 4-ኣብ ምልእቲ ሶማልያ ሰላም ምስፋን፡
- 5-ሃገራዊ ምንቅስቃሳት ሶማልያ (S.N.M) ኣብ ጉባኣታት ሃገራዊ ዕርቂ ንኪሳተፍ ምትብባዕ፡
- 6-ናጻ ፍርዳዊ ኣካል ምቛም፡

እንተኾነ እዚ ስምምዕ'ዚ ምስ ዓሊ ማህዲ መሓመድን ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድን ናብ መቐድሾ ኣይከደን። ኣብ ናይሮቢ'ዩ ተሪፉ። እቲ ዘሕዘን ኩነታት መቐድሾ ከም ዝነበሮ ቀጺሉ።

ፖለቲካውያን ሓይልታት ደቡብ፣ ብተወለድቲ ቐቢላ እስላሚክ ዝተመሰረተ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ፡ ብ18 ግንቦት 1991 ዓ.ም. ናጽነትን ሶማሊላንድ ዝኣወጀሉ እዋን ኣትሒዞም ከቕርብሉ ዝጸንሑ ናይ ሓድነት መጻዕዳታታት'ውን ፍሪ ኣይረኸቡን።

ኣብ'ዚ ኪጥቀስ ዚግባእ ኣብ ሰሜን ናይ እስላሚክ ምንቅስቃስ ዘይኮነ፡ ንናይ ሶማሊላንድ ምፍላይ ዘይድግፉ ፖለቲካውያን ምንቅስቃሳት ምንባሮም እዩ። ንሳቶም ከኣ፡-

1-ደሞክራሲያዊ ኺዳን ሶማልያ (S.D.A) ካብ እንዳ ጋዳቡርሲ ብመሓመድ ፋራሕ ዓብደላ ዚምራሕ፡

2-ሰሙር ሶማላዊ ሰልፊ (U.S.P) ካብ ቀቢላታት ደልባሃንተን ዋርሰንገሊን ብዓብደልራሕማን ድዋሊህ ዓሊ ዚእለ፡

3-ሰሙር ሶማላዊ ግንባር (U.S.F) ካብ እንዳ ዒሳ ብመሓመድ ዓብዲ ሓሺ ዚምራሕ እዮም።

እዞም ፖለቲካውያን ሓይልታት እዚኣቶም ብ 10 ጥሪ 1993 ዓ.ም. ኣብ ኣዲስ ኣበባ ኣዋጅ ኣውጺኦም ነይሮም። ትሕዝቶኡ ድማ፡-

1-ምፍላይ ሶማሊላንድ ዝኣወጀ፡ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ S.N.M. ሓደ ካብቶም ሓሙሽተ ቐቢላታት ሰሜን ሶማልያ ዝኾነ ቐቢላ እስላሚክ ከም ዝኾነ፡

እቶም ንምፍላይ ዚቃወሙ ሰለስተ ቐቢላታት ሓደ እንዳን፡-

ሀ. ጋዳቡርሲ Gadaboursi

ለ. ዒሳ Issa

ሐ. ወርሰንገሊ Warsangali

መ. ደልባሃንተ Dalbahante እዮም።

2-ካብ እስላሚክ ዘይኮነ ቐቢላታት ሰሜን ሓድነት ሪፖብሊክ ሶማልያ ከም ዚድግፉ ደገሞም የረጋግጹ።

ኣብ ሰሜን ሶማሊያ ሸግር ምእንቲ ከይፍጠርን ነቶም ጽሩይ ማይ ንምዝራግ ዚንቀሳቐሱ ባእታታት ዕድል ንምክላእን፡ መራሕ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማሊያ S.N.M. ዓብደራሕማን ኣሕመድ ዓሊ ቶር ብ2 ግንቦት 1994 ዓ.ም. ኣብ ዝሃቦ መግለጺ፡ ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ንሶማሊያ ከም ክልተ ክፋላት ከይርእን ንሶማሊያንድ ከም ሃገረ ከይፈልጣን ኣተሓሳሲቡ። ካብ'ቲ ዝሃቦ መግለጺ ድማ እዚ ዚሰዕብ ሓበሬታ ከርከብ ተኻኢሉ።

ልኡኽ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማሊያ ብኣቦ መንበርነት ዓብደራሕማን ኣሕመድ ዓሊ (ቶር) ካብ 25-29 ሚያዝያ 1994 ዓ.ም. ኣብ ኣዲስ ኣበባ ምስ ልኡኽ ሃገራዊ ኪዳን ሶማሊያን ኣቦ መንበሩ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ተራኺቡ።

ብመሰረት'ዚ ርክብ'ዚ መራሕ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማሊያ ኣብ ዘስመዖ መደረ፡-

1-ምልካዊ ስርዓት ስያድ ባረ ካብ ዝወደቐሉ እዋን ጀሚሩ፡ ኣብ'ዞም ዝሓለፉ ሰለስተ ዓመታት፡ ቅሳነት፡ ሉኣላውነት፡ ሕግን ስርዓትን ከረጋገጽ ከም ዘይተኻእለ፡

2-ህዝቢ ሶማሊያ ብጉደና ቕትለት ኪጉዓዝ ከም ዘይግባእ፡

3-ኣብ ሰሜንን ደቡብን ዚርከብ ህዝቢ ሶማሊያ፡ ብሓባር ዘትዩ፡ ንቕልውላው ሶማሊያንድ ንድሌትን መሰልን ህዝቢ ሶማሊያንድ ብዘረጋገጽ፡ ፍሉይነትን ብዘሎዎ ኣገባብ ኪፈትሕ ከም ዘድለ፡ ከምኡ'ውን ሓድነት ሓው ህዝቢ ሶማሊያ ኪዕቀብ ከም ዚግባእ፡

ብመሰረት'ዚ መግለጺ'ዚ፡ ዓብደራሕማን “ቶር” ብፍላይ'ኳ ኣብ ቍጽሪ ሰለስተ ተገሊጹ ከም ዘሎ፡ ኣብ ሶማሊያንድ፡ ኣብ ውሽጢ ሓድነት፡ መሰል ርእሰ ምምሕዳር ዘፍቅድ ኣገባብ ፈደረሽን ይኹን ኮንፈደረሽን ኪህሉ ድሌት ከም ዝነበሮ ዘረድእ እዩ።

ስምምዕ ካይሮ (መጋቢት 1994)

ካብ 1 ክሳብ 7 መጋቢት 1994፡ 12 ውድባት ሶማሊያ ኣብ ካይሮ ብምርኻብ ኣብ'ዚ ዚሰዕብ ነጥብታት ተሰማሚዐን።

ቀዳማይ፡ መባእታዊ መትከላት

1-ንሃገራዊ ዕርቂ ዚምልከት ስምምዕ ወይ ፍሉይ ተበግሶ፣ ኣብ'ቲ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዝተበጸሐ ስምምዕ ግዚያዊ ቻርተር ኪምርኩስ ከም ዘድልን፣ ከምኡ'ውን ሃገራዊ ግዚያዊ ባይቶ ከጽድቕ ከም ዚግባእን፣

2-ሸግር ሶማልያ ንምፍታሕ ሰላማዊ ዘተ ምዝውታር፣

3-ፖለቲካዊ ግርጭታት ንምፍታሕ ብልዝብ ይውሰን፣

4-ፖለቲካዊ ግርጭታት ሶማልያ ንምፍታሕ ጉነጽ ዘይምጥቃም፣

5-ደሞክራሲያዊ ስርዓት ኣብ ብዙሕ ሰልፍታት ዝተመርኹሰ ኪኸውን፣ ናጻ ምርጫታት፣ መትከላት ፍትሒ፣ ማዕርነትን ሰብኣዊ መሰላትን ኪኸበር፣

ካልኣይ፡- መሰጋገሪ ሃገራዊ ባይቶ ድሕነትን (T.N.S.C) ሓላፍነታቱን

1-መሰጋገሪ ሃገራዊ ባይቶ ድሕነት ብ17 ኣባላት ኪቐውም፣ 15 ካብኦም እቶም ኣብ ስምምዕ ኣዲስ ኣበባ ዝኸተሙ መራሕቲ ፖለቲካውያን ምንቅስቓሳት፣ ሓደ ካብኦም ኣቦ መንበር ሃገራዊ ኺያን ሶማልያ (Somali National Alliance S.N.A.) ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ኪኸውን ከሎ፣ ፕረዚደንት ዓሊ ማህዲ መሓመድን እውን ይህልዎም፣

2-ዕማም ባይቶ ደሞክራሲያዊ ሃገራዊ ድሕነት፡-

ሀ) ንመሬትን ሉኣላውነትን ሪፖብሊክ ሶማልያ ምሕላው፣

ለ) ሕግታት ምውጻእ፣

ሐ) መሰጋገሪ መንግስቲ ምቛምን ምምርሖን፣

መ) ኣባላት ባይቶ ሃገራዊ ድሕነት ሶማልያ፣ ኣባላት መሰጋገሪ መንግስቲ ኪኾኑ ኣይፍቀድን፣

1-ምቛም መንግስቲ

2-ምቛም መንግስቲ ብመሰረት ብቐዓትን ፍትሓውነትን ኮይኑ፣ ብምዕሩይ ኣገባብ ኪፍጸም፣

3-ሃገራዊ ቅዋምን አብ መሰጋገሪ መድረኽ፣ ንክልተ ዓመት ዚጸንሕ ብምርጫ ዚቐውም ሃገራዊ መንግስትን ኪህሉ፣ ብመሰረት ሃገራዊ ቅዋም ናጹ፣ ንጹህ፣ አብ ዲሞክራሲያዊ ስርዓትን ብዙሕነትን ዝተሰረተ ምርጫታት ኪካየድ፡

ንስምምዕ ካይሮ ዘጽደቓ ፖለቲካውያን ሓይልታት ሶማልያ እዘን ዚሰፊላ እየን፡-

1-ውድብ ኣፍሪቃውያን ሶማላውያን ሙኪ (Somali African Muki Organisation-SAMO-) ብመሓመድ ሮሞዳን ኣርቦ እትምራሕ፡

2-ዲሞክራሲያዊ ቃልኪዳን ሶማልያ S.D.A ብመሓመድ ፈራሕ ዓብደላ እትእለ፡

3-ዲሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ S.D.M ብዓብዱ ሙሳ ማዮ እትጥርነፍ፡

4-ማሕበር ሃገራዊ ዲሞክራሲያዊ ሶማልያ S.N.D.U ብዓሊ እስማኒል ዓብዱ እትምራሕ፡

5-ሃገራዊ ግንባር ሶማልያ S.N.F ብዑመር ማሕሙድ እትጥርነፍ፡

6-ሃገራዊ ማሕበር ሶማልያ S.N.U ብመሓመድ እትእለ፡

7-ኣርበኛዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ S.P.M ብኣደን ዓብደላ ኑር (ጋብዮ) እትምራሕ፡

8-ዲሞክራሲያዊ ግንባር ኣድነት ሶማልያ S.S.D.F ብመሓመድ ኣብሸር ሙሳ እትጥርነፍ፡

9-ሃገራዊ ምንቅስቃስ ድሕነት ሶማልያ S.S.N.M ብዓብዱ ዋርሳመ እስኣቕ እትእለ፡

10-ሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ U.S.C ብመሓመድ ገኒሪ ኣፍራሕ እትምራሕ፡

11-ሰሙር ሶማላዊ ግንባር U.S.F ብዓብዱ ራሕማን ድዋሊህ ዓሊ እትጥርነፍ፡

12-ሰሙር ሶማላዊ ሰልፊ U.S.P ብመሓመድ ዓብዱ ኣሸ እትእለ፡

ብዘተፈላለያ ሃገራትን ውድባትን ዝተወሰደ ተበግሶታት (የካቲት 1995)

ዋና ጸኣፊ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብ፡ ዶክተር ኣሕመድ ዕስመት ዓብደልመጅድ ብዘወሰዱ ተበግሶ፡ ወከልቲ ውድብ ኣድነት ኣፍሪቃ፡ ውድብ ኣሰላማዊ ጉባኣ፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብ፡ ብ23 የካቲት 1995 ኣብ ካይሮ

ተጋቢአም። ብዛዕባ ሸግር ሶማልያ ሓሳባትን ርእይቶታትን ድሕሪ ምልውዋጦም ድማ፡ ሓደገኛ ኩነታት ሶማልያ ንኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ዘሻቕል ጉዳይ ምዃኑ ኣብቲ ዘውጽእዎ ሓሳባዊ መግለጺ ኣረጋጊጸም። ኣብ'ዚ ዚሰዕብ ነጥብታት ከኣ ተሰማምዖም።

1-ሶማላውያን ናብ ሃገራዊ ዕርቂ ምእንቲ ኪበጽሑ፡ ንምሕጋዞም ነቲ ናይ ሓባር ጸዕሪ ምቕጻሉን ምሕያሉን፡

2-ሸግር ሶማልያ ብሰላማዊ ኣገባብ ንምፍታሑ ዘክእሉ ተበግሶታት ምውሳድ፡

3-ኩሎም ሶማላውያን ነቲ ዚካየድ ዘሎ ግፍዒ ገደብ ንኺገብሩሉ፡ ናይ ብሓቂ ዘተ ንምክያድ ምቹእ ኩነታት ምእንቲ ኺፈጥሩ፡ ታሪኻዊ ሓላፍነቶም ምዘክኻር፡

4-መራሕቲ ሶማልያ ነቲ ኹናት ንምቀራጽ ዝኣተውዎ ቆል ከክብሩ፡ ኩናት ንምክያድ፡ ንምውጻእ ኣህጉራዊ ሓይሊ ክይምዘምዙን ምዘክኻርን ምትብባዕን፡

ስምምዕ ርያድ (መስከረም 1995)

ብ19 መስከረም 1995 ኣብ ርያድ፡ 42 ኣገደስቲ ፖለቲከኛታት፡ ወተሃደራውያን፡ ሃይማኖታውያን፡ ምሁራትን ማሕበራውያን ጉጅለታትን ተራኺቦም። ኣብ 15 ነጥብታት ተሰማሚዖም፡ ገለ ኻብኡ ንምጥቃስ፡

1-ንሸሪዓ ከም መሰረት ቅዋም ምውሳድ፡

2-ደሞክራሲያዊ ስርዓት ምቕም፡ እቲ መንግስቲ ኣብ ፍትሒ ዝተመሰረተ፡ ማዕርነታዊ መሰል ዘክብር፡ መሰል ወድ ሰብ ምስ ሸሪዓ ዘቃዱ፡ ሲቪላዊ ናጽነት ዚሕሉ ኪኸውን ከም ዚግባእ፡

3-ሉኣላውነት ሪፖብሊክ ሶማልያ ምርግጋጽን ኣብ ሓደነት ዝተመሰረተ ሃገራዊ መንግስቲ ምቕምን፡

4-ብመሰረት'ቲ ብ17 ነሓስ 1995 ዝወጸ ስምምዕ ናይሮቢ፡ ንኹለን ፖለቲካውያን ውድባት ሶማልያን፡ ቡተን ውድባት ዝተወደቡ ማሕበረ ኮማንት ሶማልያን ምስማር፡

5-ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ንዕርቅን ሰላምን ዚግበር ጸዕሪ ኣድማዒ ኣገዝ ንክበርክትን ንህዝቢ ሶማልያ ሰብኣዊ ረድኤት ንክቕርብን ምዘክኻር፡

6-ሀዘቢ ሶማልያ፣ ብመሰረት መትከላት ምስልምናን ሶማላዊ ባህልን፣ ሰላም ንምስፋን ንኪጸዕርን ካብ ተግባራት ዓመጽን ግፍዕን ንኪቐጠብን ምጽዋዕ፡

7-ንኹሎም ሚሊሻታት ውድባት ኣብ መዓሰከራት ምጥርናፍ፣ ብረቶም ብምውራድ ኣብ ሲቪላዊ ህይወት ንኪምለሱ ምጥያሱ፡

እቶም ኣብ ስምምዕ ርያድ ዝኸተሙ ሶማላውያን ውልቀ ሰባት እዞም ዚሰዕቡ እዮም፡-

1-ዓብደልቃድር መሓመድ ኣደን

2-ዑስማን ሓሰን ዓሊ (ዓቶ)

3-ዓብዲ መሓ ማዮ

4-ዓብዱላሂ ዩሱፍ ኣሕመድ

5-ዓሊ እስማዒል ዓብዲ

6-መሓመድ ዓብዲ ሓሺ

7-መሓመድ ኣብሸር መሓ

8-ዑመር ሓጂ መሓመድ

9-ዓብደላ ኣሼክ እስማዒል

10-ዓብደራሕማን ሼኽ ኣሕመድ

11-ኣሕመድ መሓመድ ኣደን

12-መሓመድ ኣሕመድ ኑር

13-መሓመድ ሓሰን ዕዋሊ

14-ሓሰን ዓሊ መሪ

15-ሓሰን ዋርሳመ ዑሳብል

16-መሓመድ ሼኽ ማሕመድ

17-ሞርዶ አቡካር ማህዳ

18-ዩሱፍ ዑመር አዝሃሪ

19-ዓብደልቃድር ዓብደላ

20-ዓብደልራሕማን ዓሊ ዑስማን

21-ዓብደላ ሓሰን ዓብዳ

22-ዓብደላ መሐመድ እድሪስ

23-ሼኽ ዓሊ ማሕሙድ ማሕሙድ (ዋጅስ)

24-አሕመድ ሓሰን ቲፎ

25-ዕዌስ መሐመድ ፋራሕ

26-ዓወድ መሐመድ ፋራሕ

27-ፋራሕ መሐመድ ኑር

28-ሓርድ ፋራሕ ኑር

29-ሓሰን ሼኽ ዑስማን

30-ሓሰን ቡለ ካሮፈው

31-ሓሰን ደንቢል ዋርሳመ

32-አብራሂም ዓርተ ዓብዳ

33-መሐመድ ዕልሚ ደሪር

34-ጃዕፈር ሓጂ ዓብዳ

35-መሐመድ ማሕሙድ ሓይድ

36-መሐመድ ሼኽ ጋብዮ

37-መርሸድ ሼኽ ዓብዳ

38-ዑስማን ሓጂ ኢብራሂም

39-ሼኽ ሸሪፍ ሼኽ ሙሕየዲን

40-ዩሱፍ ኑር ሓሰን

41-ዩሱፍ ዑስማን ጁናለ (ደርማር)

42-ዓብደላ ሰዳል አፕቲዶን

ካልኦይ ስምምነት ናይሮቢ ሚያዝያ 1996

ሓሙሽተ ውድባት ሶማልያ፣ ካብ 15 ክሳብ 18 ሚያዝያ 1996 ኣብ ናይሮቢ ተጋቢኦም። ኣብ'ዚ ዚሰዕብ ሓፈሻዊ መደባት ስራሕ ድማ ተሰማሚዐን።

ቀዳማይ፡- ሓፈሻዊ መትከላት

1-ንእምነት ምስልምና ንምክልኻል፡ ንሶማላዊ ባህሊ ክብ ብምባል፡ መሰረታዊ ሕግታት ካብ ሸሪዓ ከም ዚብገስ ምግባር፡

2-ደሞክራሲያዊ ስርዓት ንምቛምን፡ ኣብ ናጻ ድሌት፡ ማሕበራዊ ፍትሒ፡ ማዕረ መሰላት ኣብ ቅድሚ ሕጊ ዝተሰረተ መንግስቲ ንምምስራትን፡ ብመሰረት ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ግብራዊ ስጉምታት ምውሳድ፡

3-ነቲ ብኣባላት ሃገራት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝተፈልጠ ሓድነታዊ መሬት ሶማልያ ምክባርን ምሕላውን፡

4-መስርሕ ሰላምን ዕርቅን ምትብባዕ፡ ካብ ፖለቲካዊ ሓሳባትን ፍልልያትን ብምብጋስ ናብ ግርጭት ዝኣቱ ወልቀ ሰብ ይኹን ጉጅለ ምቅዋም፡

5-ሃገራዊ ጉባኣ ምጽዋዕ፡

6-ግርጭት ሶማልያ ብዘተ ጥራይ ኪፍታሕ ከም ዚግባእ ምርግጋጽ፡

ካልኦይ፡- መድረኽ ምድላው

እቲ ኣብ ሶማልያ ዝተፈጥረ ፋሉልነት፡ ብሰንኪ መንግስቲ ዘይምህላዉ ዝተኸሰተ እዩ። ቡቲ ዝተኸሰተ ህልው ኩነታት፡ ኣብ ሶማልያ መንግስቲ ካብ ንግሆ ንምሸት ኪቐውም

ይክእል ምግል ዚሕሰብ ኣይኮነን። ጉባኣ ኣብ'ዚ ዚሰዕብ ነጥብታት ዝተሰረተ መሰጋገሪ ግዜያዊ መንግስቲ ኪቐውም ይእምም፣ እቲ መንግስቲ በዞም ዚሰዕቡ ትካላት ይምሰረት።

1-ሓላፍነት ሃገር ዚስከም ሃገራዊ ፈጻሚ ሸማገለ ምቕም።

2-ምቹእ ኩነታት ጸጥታ ዘረጋግጽ፣ ሃገራዊ ኮሚሽን ጸጥታ ምቕም።

3-ብሕጋዊ ኣገባብ ቊጠባውን ናይ ትምህርትን ጥዕናን መደባት ዘበራብር ቊጠባውን ማሕበራውን ኮሚሽን ምምሰራት።

4-ሃገራውን ከባብያውን ምምሕዳራት ናይ ምቕም ሓላፍነት ዚስከም ኮሚሽን ሓፈሻዊ ምምሕዳር ምቕም።

5-ንዜጋታት ሓፈሻዊ ኣገልግሎት ናይ ምቕራብ ዕማም ዚስከም ኮሚሽን ሓፈሻዊ ኣገልግሎታት ምምሰራት።

6-ብምውህሃድ፣ ሰብኣዊ ረድኤት ዚዘርጋሕ፣ ኮሚሽን ረድኤት ምቕም።

7-ንሓድሻ መደባትን ፖሊሲታትን ዘዳሉን፣ ነቲ ኣረጊት ዚሰርዝን ሃገራዊ ባይቶ ምቕም።

8-ካብ ኩሎም ፖለቲካውያን ምንቅስቓሳት ሶማልያ ብዘቐውም ናይ ሓባር ተክኒካዊ ሸማገለ፣ መሰጋገሪ ሃገራዊ ቻርተር ምድላው።

9-ኣብ መጨረሻታ፣ መሰጋገሪ ሶማላዊ መንግስቲ ንምቕም፣ ሰራሕ እዞም ኮሚሽናት እዚኣቶም ከም ሓያል መበገሲ የገልግሉ፣ ነዚ ፕሮግራም'ዚ ዚኸተማ ውድባት እዘን ዚሰዕባ እየን።

10-ሰሙር ሶማላዊ ጉባኣ ሃገራዊ ኺዳን ሶማልያ (S.N.A) U.S.C ጸሓፊ ጉዳያት ወጻኢኡ መሓመድ ዕዋል።

11-ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ ግንባር ድሕነት ሶማልያ S.N.D.U ምክትል ኣቦ መንበሩ ዩሱፍ ሃራሪ።

12-ደሞክራሲያዊ ግንባር ድሕነት ሶማልያ S.N.D.F ተሓጋጋዚ ኣቦ መንበሩ ዓብደራሕማን ኣሰባሪጅ።

13-ሰሙር ሶማላዊ ሰልፊ U.S.P ምክትል ኣቦ መንበሩ መሓመድ ዓብዲ ዒሳ።

14-መበቁላዊ ሶማላዊ ሕብረት United Somalia Roots ኣብ ኬንያ ወኪሉ ኣፕላ ሚሽል ኣደን፡

ቀዳማይ ስምምዕ ሰንፃ (ሚያዝያ 1996)

መንግስቲ የመን ምስ ዩኒስኮ ብምትሕብባር፡ ካብ 17 ክሳብ 20 ሚያዝያ 1995 ጀሚሩ ንሰላም ሶማልያ ኪጸውዕ ጸኒሑ። ንተጻባኢቲ መራሕቲ ሃውዮ፡ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ፡ ዓሊ ማህዲ መሓመድን ዑስማን ዓቶን ኣብ መኣዲ ዘተ ኮፍ ንምባል ኣብ ዝገበር ጸዕሪ፡ ንጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ፡ ኣብ ርክብ ሰንፃ ንምቕራብ ኣይተዓወተን። እንተኾነ ዓሊ ማህዲ መሓመድን (ኣቦ መንበር ሃገራዊ ኪዳን ድሕነት ሶማልያ) ዑስማን ዓቶን (ኣቦ መንበር ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ) ብ11 መስከረም 1996 ኣብ ሰንፃ ኣብ ዘውጽእዎ ናብ ሓባር መግለጺ፡ ነዚ ዚሰዕብ ኣሚሞም፡-

1-ኩለን ውድባት ሶማልያ፡ ኣብ'ቲ ኣብ ሰንፃ ዚካየድ ጉባኣ ዕርቂ ኪሳተፋ፡

2-ገለ ሃገራት፡ ኣብ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባውን ውሽጣውን ጉዳይ ሶማልያ ዚፍጽማኦ ዘለዎ ተኸታታሊ ተጻብኦ፡ ብከላ፡ ምግፋፍ ዓላን ብዘይሕጊ ንሃብቲ ባሕሪ ሶማልያ ምጉሕንሕን ማሕበረ ሰብ ዓለም ንኪፈልጦ ምቕላዕ፡

ካልኣይ ስምምዕ ሰንፃ (ግንቦት 1997)

ብኣላይነት ፕረዚደንት የመን፡ ብሪጋዴር ጀነራል ዓሊ ዓብደላ ሳልሕ፡ ክልተ ተጻባኢቲ ኣቢጋዛት (Warlords)፡ ሑሴን ዓይዲድን ዑስማን ዓቶን ኣብ ሰንፃ ተራኪቦም። ክልቲኦም መራሕቲ ካብ ቀቢላ ሃውዮ፡ ካብ ሓንቲ እንዳ ሃበር ገድር፡ ሓንቲ ማይ ቤት ሰዓድ እዮም። ኣብ ፖለቲካዊ ንጥፈቶም፡ ክልቲኦም መራሕቲ ክሳብ ርክብ ሰንፃ ዘተኻየደሉ እዮን፡ ኣብ ትሕቲ ጽላል ሓደ ፖለቲካዊ ውድብ፡ “ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ” ኣብ ጉደናታት ሶማልያ፡ ኣንጻር'ቲ ብዓሊ ማህዲ መሓመድ ዚምራሕ “ስሙር ሶማላዊ ጉባኣ” ኩናት ዘካይዱ ዝነበሩ እዮም። ብዘኾነ፡ ዓይዲድን ዓቶን ኣብ ርክብ ሰንፃ ድሕሪ'ቲ ካብ 4 ክሳብ 12 ግንቦት 1997 ዝቐጸለ ክትዕ፡ ኣብ'ዚ ዚሰዕብ ነጥብታት ተሰማሚዖም፡-

1-ኣብ'ቲ እንዳ ሃበር ገድር ዚቐመጥዎ፡ ብወገን ደቡብ መቐድሾ ዚርከብ ዞባ በናዲር ዚካየድ ኩናት፡ ተግባራት ተጻብኦ፡ ግፍዒ፡ ዓመጽን ኣሉታዊ ዜናዊ ፕሮፖጋንዳን ኪቋረጽ፡

2-ነቲ ኣብ መንጎ ክልቲኡ ሓይልታት ዘሎ ምትፍናን ንምእላይን፣ ኣብ መንገድታት ዚጋርዱ ነገራት ንምክፋትን፣ መስርሕ ምቅራጽ ተኹሲ ንምክትታልን ናይ ሓባር ተክኒካዊ ሽማግሌ ምቛም።

3-ውሳኔ ምቅራጽ ተኹሲ ንምክትታልን ምሕጋዝን፣ ናብ ኩሉ ዞባ በናዲር መጸዋዕታ ምቕራብ።

4-ኣብ ዞባ በናዲር ኣብ መንጎ ቀቢላታትን እንዳታትን ዘሎ ባእሲ ንምፍታሕ ሽማግሌ ዕርቂ ምቛም።

5-ንኹሉ ሽግር ሶማልያ ነባሪ ፍታሕ ንምርካብ ምስታፍን ምጽግርን።

6-ጉረባብቲ ሃገራት ኣብ ሶማልያ ዘርእይኦ ዘለዎ ወተሃደራዊ ምትእትታው ደው ከብላን ሓድነትን ልኡላውነትን ሶማልያ ንክክብራን መጸዋዕታ ምምሕልላፍ።

7-ዝኾነት ሶማላዊት ውድብ ወይ ጉጅለ፣ ንሰላምን ቅሳነትን ጉረባብቲ ሃገራት ዘስግእ ተግባር ንክይትፍጽም ኣድላዩ ሰጉምቲ ምውሳድ።

እዚ ስምምዕ'ዚ ነቲ ኣብ ዞባ በናዲር፣ ደቡብ መቐድሾ፣ ኣብ መንጎ ማይ ቤታት ሃበር ገድር ተወሊዑ ዝነበረ ኩነታት ኣብ ምህዳእን ምቅጽጻርን ኣገዳሲ ተራ ነይርዎ።

ምዕራፍ ትሸፃተ

ስምምዕ ሶዶሬን አሉታዊ ተራ ኢትዮጵያ አብ ሶማሊያን (1993-2000)

ዝምድና ሶማሊያን ኢትዮጵያን አብ'ዚ ዝሓለፈ ኣርበኛ ዓመታት ነቲ አብ 1963፣ 1964፣ 977 ዝተኻየደ ሰለስተ ደማዊ ውግኣት ገዲፍካ፣ ብፍልልያት፣ ህልኽ፣ ግጭታተን ውድድራትን ዚልለ ዝምድና ከም ዝነበረ ታሪኽ ዚምስክሮ ሓቂ'ዩ።

አብ ኢትዮጵያ አብ ትሕቲ ጽላል “ናይ ኢትዮጵያ ህዝብታት ወያናይ ደሞክራሲያዊ ግንባር” “ኢ.ህ.ወ.ደ.ግ” ዝተባህለ ሓድሽ ስርዓት አብ ኢትዮጵያ ምስ መጸ፡ አብ ኢትዮጵያ ሰላም፡ ቅሳነትን ደሞክራሲን ንምስፋን ጥራይ ዘይኮነ፡ ምስ ኩለን ጉረባብቲ ሃገራት ብሓፈሻ፡ ብፍላይ ድማ ምስ ሶማሊያ፡ ሰላምን ቅሳነትን ንምስፋን ዚከኣሎ ከም ዚሰርሕ ዚገልጽ ናይ ይምሰል ደሞክራሲያዊ ጭርሖታት ኣልዒሉ። እቲ አብ መንጎ ኣዲስ ኣበባን መቐድሾን ዝጸንሐ ዘይምርዳድእን ተጻብኦን ከብቅዕ'ዩ ዚብል ተስፋ ነይሩ።

ታሪኽ ከም ዚምስክሮ፡ ኤርትራ አብ ዘካየደቶ ሰላሳ ዓመታት ሓርነታዊ ቃልሲ ምስ ሶማሊያ ድልዱል ዝምድና ክትምስርት ክኢላ'ያ። ካብ ዝኾነት ዞባዊት ሃገር ንላዕሊ ንውሽጣዊ ሸግር ሶማሊያ አብ ምፍታሕ መሪሕ ተራ ንምጽዋት ብቅዓት ነይርዋ። ነቲ አብ መንጎ ኢትዮጵያን ሶማሊያን ዝጸንሐ ታሪኻዊ ተጻብኦ ካብ ስሩ ምእንቲ ኪምሐ፡ ኢትዮጵያ ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቂ ሶማሊያ ንምእንጋድ ሓላፍነት ክትወስድ፡ ንዞባዊ ውድብ ኢጋድ ሓሳብ ዘቐረበት ኤርትራ እያ ነይራ። ዞባዊት ውድብ ኢጋድ ንሸግር ሶማሊያ ንምፍታሕ ክትንቀሳቃስ ምስ ጀመረት፡ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ነዚ ጉዳይ'ዚ ኣመልኪቱ አብ ዝሃዞ መብርሂ፡ “ንሕና፡ ኢትዮጵያ ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቂ ሶማሊያ ንከተዳሉን ንከተአንግድን ንክትምዘዘ ሓሳብ ከነቐርብ እንከለና፡

1. አብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማሊያ ንናይ ደገ ምትእትታው ኣፍደገ ንምዕጻው፡
2. ኣገዳስነት ናይ'ታ ነዚ ጉዳይ'ዚ ንምክትታልን ንምትግባርን ሓላፍነት እትሰከም ሃገር አብ ግምት ብምእታው፡
3. እታ ምስ ሶማሊያ ዝነውሐ መሬታዊ ዶብ ዘሎዎ ኢትዮጵያ ብምጻፍ፡ ንኢትዮጵያ መሪጽና፡' ብምባል ገለጹ።

አስረዑ “አብ መንጎ ዘን ክልተ ሃገራት ዚኣተን ታሪኻዊ ሸግር ጸጥታ ስለ ዘጸንሐ፡ ኢትዮጵያ ንሸግር ሶማልያ ኣብ ምፍታሕ ኣዎንታዊ ግደኣ እንተ ደኣ ኣበርኪታ፡ ነቲ ኣብ መንጎ ኢትዮጵያን ሶማልያን ዘጸንሐ ታሪኻዊ ጽልኢ ኣብ ምፍታሕ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ምሉእ ዞባ ቐርኒ ኣፍሪቃ፡ ሰላም፡ ጸጥታን ቅሳነትን ኣብ ምስፋን ዓቢ እጅም ኪህልዎ ይኽእል እዩ ዚብል ግምት ነይሩ።” በለ። እቲ ብኤርትራ ዝቐረበ ሓሳባት፡ ብኢጋድ ተቐባልነት ስለ ዝረኸቡ፡ ው.ሓ.ኢ. ኣብ’ቲ ብ28 ሰነ 1993 ኣብ ካይሮ ዝተኻየደ መበል 29 ጉባኣ መራሕቲ ሃገራት፡ ኢትዮጵያ ንምዕባለታትን ፍጻመታትን ሶማልያ ንክትከታተል ወሲኑ። ብመሰረት ውሳኔ ው.ሓ.ኢ.ን ኢጋድን ኢትዮጵያን ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቂ ሶማልያ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ከተዳሉ ተመዘዘት። እዚ ድማ ብ22 ሕዳር 1996 ተተግቢሩ። ከም ዚፍለጥ እቲ 26 ውድባት ሶማልያ ዝተሳተፉኦ፡ ኣብ ጥቓ ኣዳማ (ናዝሬት) ዚርከቡ፡ ሶዶሬ ዝተባህለ መናፈሻ ቦታ፡ ካብ 22/11/96 ክሳብ 3/1/97 ዝተቐንጠ ሃገራዊ ጉባኤ፡ ዕርቂ ሶማልያ ንኺዕወት ኤርትራ ቡቲ ሸቡ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዝነበረ ኣምባሳደራ፡ ኣቶ ሃይለ መንቀርዮስ ኣቢላ እጅማ ኣበርኪታ’ያ።

ቅድሚ ኣብ’ቲ ዝርዝር መሰርሕ ሰላም ጉባኣ ሶዶሬ ትንተና ምሃብ፡ እዘን ዚሰዕባ ሰለሰተ ኣገደሰቲ ነጥብታት ምጥቃስ የድሊ፡-

ቀዳማይ ፦ ሰበ ስልጣን ኢትዮጵያ ንሸግር ሶማልያ ንምፍታሕ፡ ብናይ ገዛእ ርእሶም ተበግሶ ዘይኮነ፡ ብውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ዞባዊ ውድብ ኢጋድን እዮም ተመዘዘዎም።

ካልኣይ፦ መራሕቲ ሃገራት ኢጋድ ነዚ ዓቢ ፖለቲካዊ ዕማም’ዚ ንኢትዮጵያ ከሰክሙ እንከለዉ፡ ሓደ ካብ ዕላማኦም፡ ነቲ ኣብ መንጎ ኢትዮጵያን ሶማልያን ዘጸንሐ ታሪኻዊ ጽልኢ ንምእላይ ዝዓለመ እዩ ነይሩ። እንተኾነ፡ መሪሕነት ኢትዮጵያ ነቲ ዝተዋህቦ ሓላፍነት ብግቡእ ኣብ ግብሪ ከውዕል ኣይከኣለን።

ሳልሳይ፦ እቲ ኢትዮጵያ ብዘባዊት ውድብ ኢጋድ ዝተመዘዘትሉ መሰረታዊ ዕማም፡ ንኹሎም ውድባት ሶማልያ ዚጥርንፍ፡ ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቂ ንምክያድ ምቹእ ሃዋህው ንምፍጣር እዩ ነይሩ። እንተኾነ ኢትዮጵያ ነዚ ዕላማ’ዚ ገዲፋ፡ ሸግር ሶማልያ ንኢትዮጵያ ብዘርብሕ ኣጀንዳ ስለ ዝተጠቐመትሉ፡ ነቲ ኣቐዲሙ ዝተዋህባ ዕማም ኣብ ግብሪ ከተውዕል ኣይመረጸትን።

አስማት ናይ'ተን ኣብ ጉባኣ ሶዶሬ ዝተሳተፉ 26 ወድባትን፣ አስማት ናይ'ቶም ኣብቲ ስምምዕ ዝኸተሙ መራሕቲ ወድባትን ከም'ዚ ዚስዕቡ'ዩ።

1)ውድብ ሶማላዊ ኣፍሪቃዊ ሙኪ (Somali African Muki Organization SAMAO) ኪዳን ድሕነት ሶማልያ፣ መራሒኣ መሓመድ ሮሞዳን ኣርበው፣

2)ደሞክራሲያዊ ኺዳን ሶማልያ፣ ኣቦ መንበራ ዓሊ ሓጂ ሐርሲ፣

3) ደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ፣ ኣቦ መንበራ ዓብደላ መሓመድ እድሪስ (ለሱቶ)፣

4) ደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ ሃገራዊ ኺዳን ሶማልያ፣ መራሒኣ እስሓቕ ማክል ኢብራሂም፣

5) ደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ- ተቃዋሚ ሰራዊት ርኣንወይን፣ መራሒኣ ሓሰን መሓመድ ኑር፣

6) ደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ ኪዳን ድሕነት ሶማልያ፣ መራሒኣ፣ ዓብዲ ሙሳሚዩ፣

7) ደሞክራሲያዊ ማሕበር ሶማልያ፣ መራሒኣ ኣቦከር ዓብድ ዑስማን፣

8) ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ ማሕበር ሶማልያ፣ ምክትል ኣቦ መንበራ ዓሊ እስማዒል ዓብዲ፣

9) ሃገራዊ ግንባር ሶማልያ ኪዳን ድሕነት ሶማልያ፣ መራሒኣ ዑመር ሓጂ ማሕሙድ፣

10) ሃገራዊ ዲሞክራሲያዊ ማሕበር ሶማልያ ኪዳን ድሕነት ሶማልያ፣ መራሒኣ መሓመድ ኣደን ዩሱፍ፣

11) ሃገራዊ ማሕበር ሶማልያ ኪዳን ድሕነት ሶማልያ፣ መራሒኣ መሓመድ ራጂስ፣

12) ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ፣ መራሒኣ ኣሕመድ ሓጂ ማሕሙድ፣

13) ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያ ኪዳን ድሕነት ሶማልያ፣ መራሒኣ ኣደን ዓብደላ ኑር፣

14) ጉባኣ ድሕነት ሶማልያ፣ መራሒኣ ዓብደላ ሞላን መሓመድ፣

- 15) ደሞክራሲያዊ ግንባር ድህነት ሶማልያ፣ መራሐክ መሐመድ አብሽር ሙሳ፣
- 16) ሃገራዊ ምንቅስቃሴ ድህነት ሶማልያ ኪዳን ድህነት ሶማልያ መራሐክ ዓብደላ ሼኽ እስማኒል፣
- 17) ውድብ ደሞክራሲያዊ ማህበር ሶማልያ ኪዳን ድህነት ሶማልያ፣ መራሐክ ዓብደላ ሼኽ እስማኒል፣
- 18) ስሙር ሶማላዊ ጉባኤ፣ ምክትል አቦ መንበራ ዑስማን ሮብሀል ማሕሙድ፣
- 19) ስሙር ሶማላዊ ጉባኤ ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ፣ መራሐክ ዑስማን ሓሰን ዓሊ (አቶ)፣
- 20) ስሙር ሶማላዊ ጉባኤ ሃገራዊ ምንቅስቃሴ ኪዳን ድህነት ሶማልያ፣ መራሐክ ዓብደላ ዑስማን ፋራሕ፣
- 21) ስሙር ሶማላዊ ጉባኤ ኪዳን ድህነት ሶማልያ፣ መራሐኤ ዓሊ ማህዲ መሐመድ፣
- 22) ስሙር ሶማላዊ ጉባኤ፣ መራሐክ ዩሱፍ ሼኽ፣
- 23) ስሙር ሶማላዊ ግንባር ኪዳን ድህነት ሶማልያ፣ መራሐክ ዓብደላ ዑመር አሕመድ፣
- 24) ስሙር ሶማላዊ ፓርቲ፣ መራሐክ አሕመድ ጊር አደን፣
- 25) ስሙር ሶማላዊ ፓርቲ ኪዳን ድህነት ሶማልያ፣ መራሐክ መሐመድ ዓብደላ ሓሺ፣
- 26) ማህበር ሕብረት ሶማልያ መራሐኤ መሐመድ ሓሰን ፈረጅ፣

ስምምዕ ሶዶሬ (ሕዳር 1996- ጥሪ 1997)

አብ ሶዶሬ አብ መንጎ 26 ውድባት ሶማልያ፣ ካብ 22 ሕዳር 1996 ክሳብ 3 ጥሪ 1997 ዝተኻየደ አኼባ፣ 342 መዓልታት ቀጺሉ። እዚ ዚሰዕብ ውሳኔታት ድማ አውጺኡ።

1-ብ41 አባላት ዝቐመ ሳይቶ ሃገራዊ ድህነትን፣ ብ11 አባላት ዝቐመት ሓሙሽተ አባላት ብሓባር ዚመርሕዎ ፈጻሚት ሽማግሌን ምምሰራት፣ ንሳቶም ከኣ፡-

1-1-ዓሊ ማህዲ መሐመድ (አብጋል)፣

1-2-ዑስማን ሓሰን ዓሊ አጎ (ሃበር ገድር)፣

1-3-ኮሎኔል ዓብደላ ዩሱፍ (መጀርባ)፡

1-4-ጀነራል አደን ዓብደላን ኑር ጋብዮ (አጋዳን)፡

1-5-ዓብደልቃድር ቡዙ (ርሓንወይን)፡

2-ናይቲ ሃገራዊ ድሕነት መሰጋገሪ ማእከላይ መንግስቲ ወይ ግዝያዊ ማእከላይ መንግስቲ ንምቛም ዘኸኸል አድላዩ ስጉምታታ ይወስድ፡ ከምኡ'ውን ውድባት ሶማልያ ሸሞንተ ነጥብታት ዝሓዘ ፕሮግራም ኣብ ሶዶሬ ተሰማሚዐን ነይረን። ንላተን ድማ፡-

2-1-ሰላም፡ ቅሳነት፡ ሉኣላውነት፡ ሕግን ስርዓትን ንምስፋን ምስራሕ፡

2-2-ኣብ'ቲ ግጭት ዚካየዱሉ ቦታታት፡ ኣብ መንጎ ቀቢላታት ዚካየዱ ዕርቂ ምትብባዕ፡ ኣብ ነባሪ ሰላም ዝተሰረተ ሃገራዊ ሓድነት ህዝቢ ሶማልያ ምሕያል፡ ነዚ ንምዕዋት ኩለን ፖለቲካውያን ጉጅለታት ኪሳተፉ፡

2-3-ንመሰጋገሪ ማእከላይ መንግስቲ፡ መባእታዊ ፕሮግራም ከምኡ'ውን ንድሬ ሃገራዊ ቻርተር ምድላወ፡

2-4-ንስርሓት ናይ'ቶም መደባት ረድኤት ዘካይዱን ማሕበራዊ ኣገልግሎታት ትምህርቲ፡ ጥዕናን ምዕቃብ ኣከባብን ዘትግበሩን ማእቶታዊ ጽላታት ዘደንፍዑን ምትብባዕ፡

2-5-መሰጋገሪ ማእከላይ መንግስቲ፡ ኣብ'ቲ ብጻዕሪ ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ዚካየዱ መስርሕ ሃገራዊ ዕርቅን ህንጻት ሶማልያን ከም ሓላፊት ኮይና ክትሰርሕ፡

2-6-ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ሶማልያ፡ ብፍላይ ከኣ ኣብ ከተማ ቦሳሶ፡ ንቻርተር ግዝያዊ ማእከላይ መንግስቲ ወይ መሰጋገሪ ማእከላይ መንግስቲ ንምጽዳቕ ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቂ ከካይዳ ተሰማሚዐን።

2-7-ቅድሚ ውልቃዊ ድሌት ሃገራዊ ረብሓ ሶማልያ ኪስራዕ ኩሎም ወገናት ተሰማሚያም።

2-8-ንሸግር ሶማልያ ነባሪ ፍታሕ ንምርካብ፡ እቲ ኣብ ሶማሊላንድ ብመሓመድ ኢብራሂም ዒጋል ዚምራሕ “ሃገራዊ ምንቅስቓሽ ሶማልያ” ናብ ሰምምዕ ሶዶሬ ኪጽንበር ጉባኣ መጸዋዕታ ኣመሓላሊፉ።

ጉባኣ ሶዶረ ኣብ መስርሕ ሃገራዊ ዕርቂ ሶማልያ ቀዳማይ ስጉምቲ እዩ ነይሩ። እንተኾነ በዘም ዚሰዕቡ ምክንያታት ብግስ ከይበለ'ዩ ሃኑጉ።

1-ሰርዓት ወያነ ነቲ ኣብ ሶማልያ ዓቢ ሚዛን ዝነበር፡ ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ኣብ ወተሃደራውን ፖለቲካውን መዳያት ሶማልያ ጽልዋ ዝነበር፡ ንሸውዓተ ኣካላት ዚጥርንፍን ዝነበረ “ሃገራዊ ኺዳን ሶማልያ” ከም ዘይሳተፍ ብምግባሩ፡

2-መሪሕነት ወያነ ነቲም ኣብ ሶዶሬ ዝተጋብኡ ውድባት ሶማልያ ንፖለቲካዊ ረብሓታቱ ናብ ዘገልግል መሳርሒ ኪጥቀመሎም ብምፍታኑ፡

3-ከም ዚፍለጥ ጉባኣ ሶዶሬ ካብ 22/11/96 ክሳብ 3/1/97 እዩ ተኻይዱ። ይኹን'ምበር ሓይልታት ሰርዓት ወያነ ብ17/12/96 ንገለ ቦታታት ሶማልያ ወሪሩ ስለ ዝሓዘ፡ ኣብ ህዝቢ ሶማልያ ብሓፈሻ፡ ብፍላይ ድማ ኣብ'ቶም ኣብ ሶዶሬ ተጋቢኦም ዝነበሩ መሪሕቲ ውድባት ሶማልያ፡ ከምኡ'ውን ኣብ ሃገራት ውድብ ኢጋድ ሕማቕ መንፈስ ፈጠሩ'ዩ።

ቅሉፅ ፖሊሲ ሰርዓት ወያነ ኣብ ሶማልያ

ከም'ዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ብኢጋድን ው.ሓ.አ.ን ንውሽጣዊ ግጭት ሶማልያ ፍታሕ ብምንዳይ፡ ምቹእ ሃዋህውን ጥጡሕ ባይታን ንኪፈጥር ዓቢ ሓላፍነት ተዋሂብዎ'ዩ ነይሩ። እንተኾነ ኣብ ግብሪ ኣየውዓለን።

1-ከም'ቲ ኣቐዲሙ ዝተሓበረ፡ ኢትዮጵያ ብውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ዞባዊ ውድብ ኢጋድን ዝተዋህባ ዕማም፡ ሓድነት ሶማልያ ንምርግጋጽ ንጎኒ ገዲፋ፡ ንሸግር ሶማልያ ብመንጽር ጸጥታዊ ረብሓታት ኢትዮጵያ ንምፍትሖ ክትሰርሕ ጸኒሓ'ያ።

መንግስቲ ኢትዮጵያ ካብ ጸጥታዊ መደባቱ ተበጊሱ፡ ንደቡባዊ ምዕራብ ሶማልያ ብፍላይ ድማ ነቲ ምስ ሰሜናዊ ምብራቕ ኬንያ ዚዳውብ ዞባ ጌዶ ስለስተ ግዜ ወሪሩ።

ቀዳማይ ወራር ኢትዮጵያ ኣብ ካልኣይ ሰሙን ወርሒ ነሓስ 1996 ኪካየድ እንክሎ፡ ካልኣይ ወራር ብ17 ታሕሳስ 1996፡ እቲ ሳልሳይ ድማ ብ12 ሰነ 1997 ተፈጸመ።

2-ኢትዮጵያ ንገለ ውድባት ሶማልያ ክትሕግዝ እንክላ፡ ንካልኣት ብምጽባኣ ዘይሻራዊ መርገጺ ከም ዘይበላ ተጋሂዱ። ስለ ዝኾነ ድማ ንውድባት ሶማልያ ንምቅርራብ ናይ መንጎኻነት ተራ ኪህልዎ ከም ዘይክእል ብሩህ ኮይኑ። ኢትዮጵያ ምስ'ቲ ብክፍለ ዓለማዊ ውድብን ዞባዊ ውድብን ዝተዋህባ ዕማም ዚገራጮ ፖሊሲ ብምክታላ፡ ብብዙሓት ውድባት ሶማልያ፡ ብሕልፊ ድማ ብኮሎኔል ኣሕመድ ፀ-መር ጂብ፡ “ንሶማልያ ንምብትታንን ንምድኻምን እያ እትሰርሕ ዘላ፡” ዚብል ክሲ ከጋጥም ዘገርም ኣይኮነን።

3-ኢትዮጵያ አብ ውሽጢ መሬት ሶማልያ ወተሃደራዊ ስርሐታት ከተካይድ እንከላ ተራ ተግባር አይኮነን።

ንኡብነት እታ ካብ ሚኒስትር ጉዳያት ወጻኢ ኢትዮጵያ፣ ሰዩም መስፍንን ካብ ቤት ጽሕፈት ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ፣ መለስ ዜናውን ሓበሬታ እተሰንቑ፣ ጋዜጠኛ አልሓይት፣ ብ3 ጥሪ 1997 አብ ዘውጸአቶ ጽሑፍ፣ ኢትዮጵያ አብ ወርሒ ነሓስ ኢጋር ሰራዊትን ሓይሊ አየርን ብምጥቃም፣ አብ መሬት ሶማልያ ከም ዝኣተወት፣ ወተሃደራዊ ግጥም ወርሒ ነሓስ፣ አብ መንጎ ሶማልያን ኢትዮጵያን ዝተካየደ ረጽሚ ምዃኑ ኣነጹራ።

እቶም ካብ ሓደስቲ ሰብ ስልጣን ኢትዮጵያ ጽቡቕ ጥራይ ኪጸብያ ዝጸንሓ ውድባት ሶማልያ ተጻብኦ ኢትዮጵያ ሃንደበት'ዩ ኮይኑወን። ብሓደ ድምጺ ኸኣ ንተጻብኦ ኢትዮጵያ ኩኒነን። መሪሕነት ኢትዮጵያ ወራር ብምፍጻሙ፣ ናብ ውድብ ሓደነት ኣፍሪቃን ማሕበር ሃገራት ኣዕራብን ጥርግን ኣቕሪቡን።

ከም ዚፍለጥ፣ ዓሊ ማህዲ መሓመድ፣ ሓደ ካብ መሪሕቲ 326 ውድባት ዝጠርነፈት፣ ሃገራዊ ባይቶ ድሕነት ሶማልያ፣ 'አብ ወርሒ ነሓስ 1997 መንግስቲ ኢትዮጵያ አብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማልያ ብምእትታው፣ አብ ሶማልያ ሓድሽ ስርዓት ንምትካል ይፍትን ኣሎ።' ኪብል ከሲሱ። ሑሴን ዓይዲድ፣ መራሕ ሃገራዊ ኺዳን ሶማልያ እውን፣ "ኢትዮጵያ ሓደነት ሶማልያ ንምብትታን ትሰርሕ ኣላ።" ብምባል ከሲሱ።

1-መንግስቲ ኢትዮጵያ ድሕሪ ገለ መግልታት ኣካል ሸግር ሶማልያ ኮይኑ። ንገለ ውድባት ሶማልያን ፖለቲካውያንን ወተሃደራውያንን መሪሕቶም ብምሕቛፍ፣ ንካልኣት እናተጻብኦ ንፖለቲካውያንን ወተሃደራውያንን መሪሕቶም ብምንጻል፣ ነቲ ሸግር አብ ክንዲ ዚፈትሖ መሊሱ ኣግደዶንን ሓላለኾንን።

እቲ ክሳብ ቀረባ እዋን ኣንጻር ሑሴን ዓይዲድን ንሱ ዚመርሓ ውድብን ዚጸባእ ዝነበረ ስርዓት ኢትዮጵያ፣ ካብ ሕሱር ፖለቲካዊ ዕላማ ተበጊሱ ንስምምዕ ጉባኣ ሶዶሬ አብ ግብሪ ከም ዚይውዕል ገይርዎ። ድሕሪ ጉባኣ ሶዶሬ ደድሕሪ ሑሴን ዓይዲድ ኪጉዩ ጀሚሩ። ሑሴን ዓይዲድ ብ27 ነሓስ 1997 አብ ኣዲስ አበባ አብ ዝገበሮ ዑደት፣ ምስ ቀዳማይ ሚኒስትር መለስ ዜናውን ሚኒስትር ጉዳያት ወጻኢ ሰዩም መስፍንን ነዊሕ ዝወሰደ ርክባት ኣካይዱ።

አህጉራውያን ማእከናት ዜና ካብ ኣዲስ ኣበባ ዝዘርግሓኦ ሓበሬታ ከም ዚሕብር፡ ክልቲኦም ወገናት ናይ ሓባር ዶባቶም ኪሕልውን ኣብ ትሕቲ ዝኾነ ይኹን ምክንያት ዶባት ከይግህሱን ተሰማሚዖም። ከም ዚፍለጥ ሓይልታት ኢትዮጵያ ኣብ 1993ን 2000ን ንሓይልታት “ኣልኢትሓድ ኣልእስላሚ ኣሶማሊ” ንምብዳህ ብዚብል ምስምስ ንአህጉራዊ ዶብ ሶማልያ ብተደጋጋሚ ግሂሶምዎ‘ዮም። ብዘይካ ኣብ ጉዳይ ሃገራዊ ዕርቂ ሶማልያ፡ ኣብቲ ካልእ ኣርእስታት፡ ርእይቶ ክክልቲኦም ወገናት ኣዘዩ ዝተቐራረበ ከም ዝነበረ፡ ምስ ቤት ጽሕፈት ኣቦ መንበር ባይቶ ሚኒስተራት ኢትዮጵያን ቤት ጽሕፈት ጉዳያት ወጻእን ጽቡቕ ዝምድና ዘሎዎም ምንጭታት ሓቢርም። እቲ ኣብ’ዚ ዚቐርብ ሕቶ እምበኣር፡ ርእይቶ ሕሴን ዓይዲድን መለስ ዜናውን ዝተቐራረብሉ ካልእ ጉዳያት እንታይ እዩ? ዚብል’ዩ።

2-ምትእትታው መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ ጉዳይ ሶማልያ ንሓደ ሸነኽ ሓቕፍካ ነቲ ክልእ ምርሓቕ ዝዓይነቲ ናብ ገራብ ብሓክላ ተጽብኦ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ውድባት ሶማልያ ብምእታው፡ ንገለ ባእታታት ብምሕቓፍ ንገለኣቶም ድማ ብጽልኢ ምርኣይ ነይሩ። እዚ ተግባር’ዚ ኣብ’ቲ ዓሊ ማህዲ መሓመድ ዚመርሖ ውድብ ተጋሂዶ’ዩ። ንኣብነት ንምክትል ኣቦ መንበር ሓይልታት ኪዳን ሕሴን ሓጂ ወግዓዊ ዕድመ ገይሮምሉ። ነዚ ድማ ነቲ ኣቦ መንበር እቲ ውድብ ዓሊ ማህዲ መሓመድ ከይሓበሩ ዝፈጸምዎ ነይሩ። ዓሊ ማህዲ ኢትዮጵያ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማልያ ኢዳ ከም እተእቲን፡ ንሶማልያ ዚመርሖ ሓደስቲ መራሕቲ ተናዲ ከም ዘላን ከሲሱ። ወግዓዊ ኣፈኛ ዓሊ ማህዲ መሓመድ ብ3/8/1998 ንኣገልግሎት ሮይተር ኣብ ዝሃቦ መግለጺ፡ ኢትዮጵያ፡ ኣብ ትሕቲ ጽላላ ኮይኖም ንሶማልያ ዚመርሖ ሓደስቲ መራሕቲ ብምፍጣር ትጽዕር ከም ዘላ ከሲሱ።

3-ኣብ ወርሒ ነሓስ 1997፡ ኢትዮጵያ ንሶማልያ ኣብ ዝተፈላለዩ ቐቢላውያን መንግስታት ንምብትታን ትሰርሕ ከም ዘላ ብርክት ዝበሉ ሶማላውያን ሓለፍቲ ከሲሱም። ፖሊሲ ኢትዮጵያ፡ ኣብ ፑንትላንድ፡ ጁባላንድ ወዘተ. . . ዝተፈላለዩ መንግስታት ንምቕም ነይሩ። እዚ ናይ ኢትዮጵያ ኣዕናዊ ፖሊሲ’ዚ ክኦ ነቲ ንውድባት ሶማልያ ኣብ ሓደ ሃገራዊ መኣዲ ንምጥርናፍ ዚግበር ዝነበረ ጸዕሪ ንምብርዓን ዝዓለመ ነይሩ።

ወራር ሰራዊት ወያነ ኣብ ሶማልያ

ሓይልታት ሰርዓት ወያነ ብታንክታት፡ ዓበይቲ መዳፍዕን ጸረ ነፈርቲ ሚሳይላትን ተደጊፎም ብ8 ሰነ 1999 ንሶማልያ ወራርም። ምስ ወድባት ሶማልያ ብርቱዕ ኩናት

ድሕሪ ምክያድ፡ ነታ ካብ መቐድሾ 135 ማይልስ ርሒቓ ብወገን ሰሜናዊ ምዕራብ እትርከብ ሶማላዊት ከተማ ባይዶዋ ተቈጻጸሮም።

ኣብ ከተማ ባይዶዋ ዝነበሩ ሓይልታት ሶማልያ፡ ሰራዊት ወያነ ብብዝሕን ዕጥቅን ስለ ዝተጻጸፎም፡ ካብታ ኸተማ ንኸዝልቁ ተገዲዶም። እንተኾነ ቕድሚ ምዝላቕም፡ ኣብ ልዕሊ ወራሪ ሰራዊት ወያነ ከቢድ ሰብአውን ንዋታውን ክሳራታት ከም ዘውረዱ ሶማላውያንን ኣህጉራውያንን ምንጭታት ገሊጾም። ወራሪ ሰራዊት ኢትዮጵያ ቦቲ ዝወረዶ ክሳራታት ኣንጸርጸሩ ኣብ ልዕሊ ሰላማውያን ሶማላውያን ዜጋታት፡ ግፍዒ፡ ማእሰርትን ምዝራፍ ንብረትን ፈጸሙ። ኣብታ ኸተማን ከባቢኣን ሕጊ ኮፕሪፎኮ ከም ዝኣወጀ እቶም ምንጨታት ገሊጾም።

እቶም ንሉኣላውነት ሶማልያ ንምክልኻል፡ ንወራሪ ሰራዊት ወያነ ንምምካት ኣብ መቐድሾን ካልኣት ከተማታትን ሓድነቶም ዘደልድሉን ውሽጣዊ ኩነታቶም ዝውድቡን ዝነበሩ መራሕቲ ውድባት ሶማልያ ከም ዝገለጹዎ፡ ሰራዊት ወያነ ኣብ'ታ ኸተማ ተግባራት ምስፍሕፋሕ ይፍጽም ከም ዝነበረ ገሊጾም።

ኣብ ከተማታት ኣፍሪቃ፡ ዓረብን ምዕራብን ዚርከቡ ኣህጉራውያን ፖለቲከኛታት ተግዘቡቲ፡ ብዛዕባ'ቲ ሓይልታት ወያነ ኣብ ልዕሊ ሃገራዊ ሉኣላውነት ሶማልያ ዝተፈጸምዎ ወራር ኣመልኪቶም፡ “መንግስቲ ኢትዮጵያ ምስ ኤርትራ ዘሎዎ ግጭት ዶብ፡ ብሰላማውን ሕጋውን ኣገባብ ንምፍታሕ ንዚካየድ ኣህጉራዊ ተበግሶታት ብምንጻግ፡ ኣብ ሰነ መጉት ሓይሊ'ኳ እንተ ደረቐ፡ ኣብ ኤርትራ ንሉኣላውነቱ ኪከላኸል ብቐዓት ዘሎዎ መንግስቲ ከም ዘሎ ይፈለጥ እዩ። ኣብ ሶማልያ ምቕንዑ፡ ብ1991 ንሉኣላውነቱ ዚከላኸል መንግስቲ ከም ዘዩልዮ ስለ ዚፈለጥ ጥራይ'ዩ።” ብምባል ገሊጾም።

ኣብ ሶማልያ ካብ 1991 ጀሚሩ ንሉኣላውነት ዚከላኸል መንግስቲ ስለ ዘይነበረ፡ ስርዓት ወያነ ነዚ ኩነት'ዚ ብምምዝማዝ ብሓደ ወገን፡ ቦቲ ኻልእ ድማ ንቻርተር ው.ሕ.ሃ.ን ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ንዝምድና ሃገራት ዚገዝእ ኣህጉራዊ ሕግታት ብምጥሓስ፡ ኣብ ውሽጢ መሬት ሶማልያ ምእታው ድሕር ከም ዘይበለ ይገልጹ ነይሮም።

መራሒ ሃገራዊ ኺኳን ሶማልያ፡ ሑሴን ዓይዲድ ብ8 ሰነ 1999 ኣብ መቐድሾ ኣብ ዘውጸኦ መግለጺ፡ “ሓይልታት ኢትዮጵያን ሰራዊት ርሓንወይናውያንን ብሓባር ንባይዶዋ ከም ዘጥቑዑ፡ ሓይልታት ኢትዮጵያ ብታንክታት፡ ድሩዓትን መካይንን ጸረ

ነፈርቲ ሚሳይላትን ዝተደገፉ ከም ዝነበሩ፡ ኣብ ልዕሊ ሰላማውያን ሰባት ዓቢ ጉድኣት ከም ዘውረዱ ገሊጹ። እቲ ንባይዶዋ ዝተቐጸጸረ ሰራዊት ኢትዮጵያ ንሰብኣዊ መሰላት ብምግሃስ፡ ኣብ ልዕሊ ሰላማውያን ዜጋታት መውጋእትን ቅትለትን ከም ዝፈጸመ'ውን ኣቢሩ።

መራሕ ሃገራት ኪዳን ሶማልያ ኣብ መደምደምታ መግለጺኡ፡ ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ንወራር ኢትዮጵያ ኪኹንን ጸዊዑ። ኣሰዒቡ ው.ሕ.ሃ.፡ ው.ሓ.ኢ.፡ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብን ፈተውትን ሰላም ዝኾኑ ህዝብታትን፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣይልታቱ ካብ ሶማልያ ከውጽእ ብህጹጽ ሰጉምቲ ንኺወስዱ ጸዊዑ። ከምኡ'ውን ናብ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብ ኣብ ዘመሓላለፎ ፍሉይ መጸዋዕታ፡ ንኣባል ማሕበር ሃገራት ኣዕራብ ዝኾነት ሃገር ኣጋጠሙ ዘሎ ጉዳይ ንምርኣይ፡ ህጹጽ ኣኼባ ማሕበር ንኺካየድ ሓቲቱ። እቲ ንኣንቲ ኣባል ሃገር፡ ንኺሊ ኣየራን መሬታን ዚፈታተን ግዳማዊ ወራር እንተ ኣጋጠማ ብሓባር ምምካትን ምሕጋዝን ዚብል ዓንቀጽ እቲ ማሕበር ኪትግበር ድማ ጸዊዑ።

ንሱ ኣብ መግለጺኡ፡ ኣይልታት ስርዓት ወያነ ነታ ኣብ መንጎ መቐድሾን ዶብ ኢትዮጵያን ሶማልያን እትርከብ ባይዶዋ ወሪርም ምሓዞም፡ ክሳብ ክንደይ ኣብ ውሽጢ መሬት ሶማልያ ኣትዮም ከም ዘለዉ ዘረድእ ጭቡጥ መርትዖ ከም ዝኾነ ጠቐሱ። ከም'ቲ ኣብ ኢትዮጵያ ኣይሉ ብምድልዳልን ንሰሙ ፈደራውያን ክልላት ብምፍጣርን ዘረጋገጸ ምልኪ፡ ኣብ'ታ ብቐቢላታትን እንዳታትን ዝተኸፋለለት ሶማልያ'ውን ብመምርሒ ጃንዳ ወያነ ዚኹዱ ሹመኛታት ቀቢላታት ንምፍጣር ዚኸተሎ ሚላ ከም ዝኾነ ኣቢሩ።

እዚ ብሃብ ተረኽቦ ዚግለጽ ዘይኮነስ፡ ብኣንጻሩ ስርዓት ወያነ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ይኹን ምስ ጉረባብቲ ዝወልዖ ሽግር፡ ንጹር ዕላማ ዝሓዘ ስትራቴጂ ከም ዘሎዎ ዘረጋግጽ ጭቡጥ መርትዖታት ዚርከቦ'ዩ።

ንሶማልያ ብዚምልከት፡ ሶማላዊት ከተማ ባይዶዋ ቅድሚ ብ8 ሰነ 1999 ብሓይልታት ወያነ ምትሓዛ፡ ብዙሕ ተመሳሳሊ ፍጻመታት ብሰራዊት ወያነ ኣብ ልዕሊ ሶማላውያን ይፍጸም ነይሩ'ዩ። ገለ ካብኡ ንምጥቃስ፡ ኣይልታት ኢትዮጵያ ብ10 ሚያዝያ 1999 ኣብ ደቡባዊ ምዕራብ ሶማልያ ሰፊሕ መጥቃዕቲ ብምክያድ፡ ሰለስተ ኸተማታት ሓዋ፡ ዶሎ፡ ሎግ ተቐጸጺሩ። 120 ኪሎ ሜተር ናብ ውሽጢ መሬት ሶማልያ ኣትዩ።

ኤምባሲ ሶማሊያ ኣብ ርእሲ ኸተማ የመን፡ ሰንዓ ብ11 ሚያዝያ 1999 ኣብ ዘውጸኦ ጋዜጣዊ መግለጺ፡ ሓይልታት ኢትዮጵያ ንዘባ ደቡባዊ ምዕራብ ሶማሊያ ተቈጻጸሩ፡ ሰዓታት እቶ እቶ ከም ዝኣወጀ፡ ለይቲ ይኹን ቀትሪ ንሰላማዊ ሰብ ከይንቀሳቅስ ከም ዝኸልከለ፡ ነታ ዞባ ብምልእታ ዓጽዩ ኣባይቲ ከም ዝፈተሸለ፡ ሓለፍቲ እታ ዞባ ከም ዝኣሰረ፡ ዓባይትን ንኣሸቱን መካይን ዘጠቓለለ ናይ ውልቅን መንግስትን ንብረት፡ ዝተፈላለዩ ኣጽዋር ፖሊስ እታ ዞባ ከም ዝዘመተን ህይወት ሶማላውያን ዜጋታት ኣብ ሓደጋ ከም ዘእተወን ኣብሪሁ። እቲ ካብ ኩሉ ዝኸፍኦ ግን ሓይልታት ኢትዮጵያ ናትና ሰዓብቲ እዮም ንዚብልዎም ከም ዘዕጠቁ እቲ መግለጺ ገለጹ።

ኤምባሲ ሶማሊያ ኣብ ሰንዓ ኣብ ዘውጸኦ መግለጺ ንወራር ሓይልታት ኢትዮጵያ ኣብ ሶማሊያ፡ ብትሪ ድሕሪ ምኹናን፡ ሰርዓት ወያነ ዝፈጸሞ ወራር ኣብ'ዞም ዚሰዕቡ ሸዱሸተ መሰረታውያን ጉዳያት ዘተኩረ ምዃኑ ንኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ኣብሪሁ። ንሳቶም ከኣ፡-

1ይ. መንግስቲ ኢትዮጵያ ነዚ ኣብ ሶማሊያ ማእከላይ መንግስቲ ብዘይ ምህላወ ተፈጠሩ ዘሎ ኸኣታት ብምምዘማዝ፡ ኣብ ልዕሊ መንነትን ጸጥታን ልኡላውነትን ሶማሊያ ልዕልነቱ ከረጋግጽ ምድላይ፡

2ይ. መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ ሶማሊያ ዝፈጸሞ ተግባራት፡ ምስ'ቲ ንኣድነት መሬት ዚምልከት ዝወጸ ኣህጉራዊ ሕግታትን ዕድላትን ዚገራጮን ንዕኡ ዚጸረርን ምዃኑ፡

3ይ. መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ ሶማሊያ ብተግባር ዚሰርሓሉ ምስ'ቲ ሃገራዊ ዕርቂ ሶማሊያ ንምርግጋጽ ተራ ይጸወት ኣለኹ ዚብሎ ዚገራጮ ምዃኑ፡ ምክንያቱ ንገለ ውድባት ኣንጻር ካልኣት ውድባት ምዕጣቕ፡ ነቲ መሰረቲ ሕማቕ ዘሎ ኸኣታት ሶማሊያ ናብ ዝኸፍኦ ሓደጋ ዘእቱ ስለ ዝኾነ፡

4ይ. ብመሰረት'ዚ ኣብ ሜዳ ሶማሊያ ዝተራእየ ፍጻመታት፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ነቲ ኣብ ባይዶዋንን ኪሰማዮን ወዘተ... ዚካየድ ኩናት ሓድሕድ ኣብ ምፍጣር ቀጥታዊ ወይ ዘይቀጥታዊ ተራ ከይሃለዎ ከም ዘይተርፍ፡

5ይ. ሓይልታት ኢትዮጵያ ኣብ ዞባ ጌዶ ኣብ ዝጸንሑሉ እዋን፡ ንብረት ህዝብን መንግስትን ምዘማቶም፡ ኣንጻር ህዝቢ ሶማሊያ ዝቐንፀ ሸፍትነትን ሰርቅን ከም ዝፈጸሙ፡

6ይ. መንግስቲ ኢትዮጵያ፡ ኣብ መሬት ሶማልያ ሰዓታት እቶ እቶ ምእዋጁን፡ ንዜጋታት ሶማልያ ከይንቀሳቅሱ ምክልካሉን ብግልጺ ንኣህጉራዊ ሕግን ሰብኣዊ መሰል ሶማላውያን ዚግህስ ከም ዝኾነ፡ ስርዓት ወያነ ብ1996፡ 1997ን 1998ን ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማልያ ብተኸታታሊ ኪኣቱ ጸኒሑ፡ ብ1999 ግን ናብ ዝለዓለ ኣደገኛ ኩነታት ከም ዘደየቡ፡ . . . ነይሮም።

ኣይልታት ጭፍራ ወያነ መሬት ሶማልያ ብተደጋጋግሚ ዝወረረ ስለምንታይ'ዩ?

ስርዓት ወያነ-

1-ኣይልታቱ ኣብ ውሽጢ መሬት ሶማልያ ዘእተወ ንኣሃዱታት ኣልኢትኣድ ኣልእሰላምያ ንምህዳን፡

2-ንኸም ባይዶዋ፡ ሓዋ፡ ዶሎ፡ ሎግ ዝኣመሰላ ኣብ ደቡባዊ ምዕራብ መቓድሾ ዚርከባ ከተማታት ሶማልያ ንዝተቐጸጸሩ ንተቐወምቲ ኣጋዳንን ኦሮሞን መገዲ ንምዕጻው፡

3-ንደባት ሶማልያ ዝተቐጸጸሮ፡ ንጸጥታዊ ጉዳይ ዚምልከት ኮይኑ፡ ነጋዶ ኣጽዋር ብደባት ሶማልያ ኣቢሎም ናብ ኢትዮጵያ ኣጽዋር ንኸየእትዉ ንምክልካል፡ እናበለ ብተደጋጋግሚ ዘቐረቦ ምስሉይ ዘረባታት፡ ኣብ ቅድሚ ኣቂ ዘትክል ኣይኮነን። ንኣጀንዳ ስርዓት ወያነ ብዕምቁት ዘጽንዑ፡ ዝተመራመረሉን ዝተገንዘበን ወገን ድማ ብምስሉይነት ጃንዳ ወያነ ኣይደናገርን'ዩ። ናይ'ቲ ኣጀንዳ ዕላማ ከምዚ ዚሰዕብ'ዩ ነይሩ።

3-1-ኣብ ምልእቲ ሶማልያ ብመሰረት ቀቢላዊ፡ እንዳውን ዞባውን ኣገባባት፡ ኣብ ነንኣድሕዶም ዚገራጨዉ ዞባውያን መንግስታት ምቕምን፡ መራሕተን ሰዓብቲ ጃንዳ ወያነ ኮይኖም ብመሰረት ረብኣኡ ከም ድላዩ ዘንቀሳቅሶም ንኪኾኑሉን፡

3-2-ኣብ ሶማልያ ድልዱል ሃገራዊ ማእከላይ መንግስቲ ምቕም፡ ኣንጻር ፖሊሲን ስትራቴጂን ስርዓት ወያነ ኣብ ሶማልያን ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃን ስለ ዝነበረ፡ ሶማልያ ኣብ ብዙሓት ንኣሸቱ ዞባታት ተመቓቕላ፡ ንሱ ዚቁጸጸራ ድኻምቲ ሃገር ንክትህሉ እዩ ዚጽዕር ነይሩ። ከም'ቲ ንሱ ንረብኣ ህዝብታት ኢትዮጵያ ይኹን ንረብኣ ናይ'ቲ ኣብ ሽግር ወዲቐ ዘሎ ህዝቢ ትግራይ ዘይውክል፡ ኣብ ሶማልያ'ውን ንረብኣ ህዝቢ ሶማልያ ዘይውክል መንግስቲ ኪቐውም ይደሊ ነይሩ።

3-3-ስርዓት ወያነ ኣደ ካብ ዕላማታቱ፡ ብመንገዲ ወክልቲ ህዝቢ ዘይኮኑ ሶማላውያን ኣብ ገምገም ህንዳዊ ውቅያኖስ ዚርከባ ወድባት መቓድሾ፡ መርካን ኪሰማዩን

ንምቀጽጸር እዩ ነይሩ። ካብ ሃገራውያን መራሕቲ ሶማልያ ንላዕሊ ንምስጢራዊ አጀንዳ ወያነ ዚፈልጥ የልቦን፣ ነዚ ካብ ዘረጋግጹ ኣብነታት ንምጥቃስ፡-

3-3-1-መራሕ ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ ሑሴን ዓይዲድ፡ “መንግስቲ ኢትዮጵያ ሃገራዊ ሓድነት ሶማልያ ንምፍራስ ዘተበታተኑ መንግስታት ኣብ ሶማልያ ንምቛም ብግህዶ ይሰርሕ ኣሎ።” ኪብል ገሊጹ ነይሩ።

3-3-2-መራሕ ባይቶ ሃገራዊ ድሕነት ሶማልያ፡ ዓሊ ማህዲ መሓመድ ኣብ ወርሒ ሚያዝያ 1996 ብስም ሶማልያ ኣብ ው.ሕ.ሃ. ው.ሓ.አ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብን ውድብ ኢጋድን ኣብ ዘቕረቦ ጥርግጥ፡ “መንግስቲ ኢትዮጵያ ንገለ ኣዕነውቲ ባእታታት ብምዕጣቕን ሰላም ንክይሰፍን ኩናት ሓድሕድ ከም ዚቕጽል ንምግባርን፡ ኣብ ሶማልያ ኣዘዩ ብዙሕ ከበድትን ፈኮሶትን ኣጽዋር የፍሰስ ኣሎ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ከካይዶ ዘጸንሐን ዘሎን ጻዕሪ ኣብ ሶማልያ ንራብሓ ሰርዓት ኣዲስ ኣበባ ዘገልግል መጋበርያ መንግስቲ ንምቛም እዩ። ከም’ዚ ዘአመሰለ ተግባር ምስ መሰረታዊ ረብሓ ህዝቢ ሶማልያ ስለ ዚጸረር ኪዕወት ኣይክእልን’ዩ።” ብምባል ገሊጹ።

3-3-3-ኣዲስ ኣበባ ንሶማልያ ንክትወርርን ኣብ ሰፊሕ መሬት ሶማልያ፡ ኣብ ዞባ ሂራን በይን ወተሃደራዊ ህላወኣ ንክተረጋግጽን ዚደፋፍኣ ምክንያት፡ ካብ ወደባት ሶማልያ መርካ፡ ቡራውን ኪሰማዮን ናብ ደቡባዊ ምብራቕ ኢትዮጵያ መንገዲ ንምክፋት ከም ዘኾነ፡ ሶማላውያን ተንተንቲ ፖለቲካ ይገልጹ። ሰርዓት ወያነ ብወገኑ ወደባት ኤርትራ፡ ባጽዕን ዓሰብን ንኢትዮጵያ ምግልጋል ብልጫታት ከም ዘይብለን ንኩቡሩ ንክእምን ብዛዕባ ኣገዳስነት ወደብ ጂቡቲ፡ ወደባት ዘይላዕ በርበራን ኣብ ሶማሊላንድ፡ ቦሳሶ ኣብ ፑንትላንድ፡ ኣብ ደቡብ ሶማልያ ዝርከባ ወደባት፡ ከምኡ’ውን ንምምባሳ ወደብ ኬንያ ንኢትዮጵያ ኣዘዩን ኣገደሶትን መተካእታን ከም ዘኾና ይገልጽ ነይሩ።

3-3-4-ብመሰረት’ቲ ኣብ ውሽጢ ሶማልያ ብኢትዮጵያ ዘተፈጸመ ወተሃደራዊ ምዕባለታት፡ መራሕ ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያ፡ ሑሴን ዓይዲድ መሓመድን፡ ኣቦ መንበር ባይቶ ሃገራዊ ድሕነት ሶማልያ ዓሊ ማህዲ መሓመድን ናብ ቤት ምክሪ ጸዋታ ናይ ሓባር ጥርግጥ ኣቕረቦም። ኣብቲ ዘቕረብዎ ጥርግጥ፡ “ወራሪ ሰራዊት ኢትዮጵያ ንሃገራዊ ሉኡላውነት ሶማልያ ምግሃስ ምቕጻሉ፡ ብቕሉዕ ንቻርተር ው.ሕ.ሃ.ን ው.ሓ.አ.ን ምግሃስ’ዩ።” ብምባል ገሊጸም። መራሕቲ ሶማልያ ኣብ’ቲ ኣንጻር ሰርዓት ወያነ ዘቕረብዎ ናይ ሓባር ጥርግጥ “እቲ ኣብ መሬት ሶማልያ ብፍላይ ከኣ ኣብ ጌዶ ወራር ዘፈጸመ ሰራዊት ኢትዮጵያ፡ ንምምሕዳር ሶማልያ ብምፍራስ፡ ምምሕዳር ኢትዮጵያ ከም ዘተኸለን፡ እዚ ተግባር’ዚ ምስ’ቲ ኣህጉራዊ ዶብን ሃገራዊ ሉኡላውነት ነፍስ ወከፍ ሃገርን፡ ኪኸበር ዚእዘዝ ኣህጉራዊ ውዕላትን ቻርተራትን ዚጸረር’ዩ።” ኪብሉ ገሊጸም። ልክዕ’ዩ፡ ኣብ ሶማልያ ማእከላይ መንግስቲ ኣይነበረን። እንተኾነ እዚ

ኹነት'ዘ፡ ስርዓት ወያነ ንሶማልያ ንኪወርርን ኣብ ልዕሊ ህዝባ ግፍዕታት ንኪፍጽምን ንብረቱ ንኪዘርፍን ከም ምክንያት ኪቐርብ ኣይክእልን። እቲ ኣዝዩ ዘሕዝን፡ እዚ ኣንጻር ሶማልያ ኪካየድ ዝጸንሐ ፖለቲካዊ ገበን፡ ቡቲ ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቂ ሶማልያ ንኪኣሊ ብው.ሓ.ኣ.ን ዞባዊ ውድብ ኢጋድን ብ25 ሰነ 1993 ዝተመዘዘ ስርዓት ኪፍጸም ምጽንሑ'ዩ።

ኣብ መደምደምታ፡ ስርዓት ወያነ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማልያ ካብ ምእታው ከቋርጽ፡ ኣብ ውሽጢ መሬት ሶማልያ ምእታው ደው ከብል ይክእል'ዩ ኢልካ ከይሕሰብ እቲ ኣብ ሶማልያ ዚፍጽሞ ዝነበረ ተግባራት ተሰፋ ዚህብ ኣይነበረን። ናይ'ዚ ኣብነት ድማ ከም'ቲ መጽሔት ኢንድያን ኦሽን ኒውስለተር ኣብ ቍጽሪ 857 ናይ 15 ግንቦት 1999 ሕታማ ዝገለጹቶ፡ ስርዓት ወያነ ብወተሃደራዊ ኣገባብ ሰልጣኑ ንምድልዳልን ካብ ኣዲስ ኣበባን ካብ ውሽጢ ሶማልያን ጉዳይ ናይ'ቶም ዝተበታተኑ ዞባውያን መንግስታት ሶማልያ ንምክትታልን ንጀነራል ለማ ጉተማ ብወግዒ መዘዙ። ብተወሳኺ ኣገልግሎት ዜና ቻይና፡ “ሺንሁዋ” ብ7 ሰነ 1999 ኣብ ዝዘርግሐ ሓበሬታ፡ እቲ ንሶማልያ ዝወረረ ሰራዊት ኢትዮጵያ፡ ነታ ካብ መቓድሾ ብወገን ደቡብ 90 ኪሎ ሜተር ርሒቓ እትርከብ ወተሃደራዊ መዓርፎ ነፈርቲ ማሊዳ ዓለ ንምቍጽጻር ይግስግስ ከም ዝነበረ ሓቢሩ። ስርዓት ወያነ ኣብ ሶማልያ ዓበይቲ ኣጽዋር የእቱን ኣብ ቦላሁ ወተሃደራዊ ታዕሊም ብምክፋት የሰልጥንን ነይሩ፤ ከምኡ'ውን ኣብ ባይዶዋ ጸረ ነፈርቲ ሚሳይላት ተኺሉ ነይሩ። እዚ ተግባር'ዚ ነቲ ብኣህጉራዊ ቤት ምክሪ ጸጥታ ዝወጸ ውሳኔ ቍጽሪ 733 ዚጸረር'ዩ ነይሩ። እዚ ድማ ስርዓት ወያነ ንገለ ሶማላውያን ወገናት ብምምዘማዘ ብቐጥታ ይኹን ብተዘዋዋሪ ንምልእቲ ሶማልያ እኳ እንተ ዘይተባህለ፡ ንሰፊሕ ክፋላ ንምቍጽጻር ዕላማ ከም ዝነበሮ ዘቃልዕ'ዩ። እቲ ብስርዓት ወያነ ዚፍጸም ዝነበረ ገበናዊ ውጥን፡ ኣብ ልዕሊ መሬትን ህዝብን ሶማልያ ዝተፈጸመ ገበን ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ልዕል'ቲ ዝምድናታት ሃገራት ዚገዝእ ኣህጉራዊ ውዕላት ዝተፈጸመ ገበን'ዩ ነይሩ።

ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ሶማልያ ብስርዓት ወያነ ፖለቲካዊ ገበን ኪፍጸም እንከሎ፡ ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ጸማም እዝኒ ሂብዎ ነይሩ። ኣንጻር ወራር ስርዓት ወያነ ናይ ምምካትን ዓቕሚ ዘሎዎ ህዝቢ ሶማልያ ጥራይ'ዩ። ኣብ'ዚ ዚጠራጠር ወገን እንተ'ሎ ድማ፡ ነቲ ካብ መጨረሻታ 19 ክፍለ ዘመን ጀሚሩ፡ ኣንጻር ግዳማውያን ወረርቲ ናይ ጽንግት፡ ተቓውሞ፡ ጅግንነትን መኸተን ታሪኽ ዘሎዎ ህዝቢ ሶማልያ ኪውከስ ይግባእ።

ምዕራፍ ዓስርተ

አዋጅ ካይሮ፣ መርገጺ አስመራ፣ ተብግሶ ጂቡቲ (1997-2000)

ሚኒስትር ጉዳያት ወጻኢ ምስራ፣ ዓምር ሙሳ፣ ብዙካዩዶ ዲፕሎማሲያዊ ጸዕሪ፣ 28 ውድባት ሶማልያ፣ 14 ብዓሊ ማህዲ መሐመድ እተን ካልኦት 14 ድማ ብሑሴን ዓይዲድ ዚምርሓ፣ ካብ 12 ሕዳር ክሳብ 22 ታሕሳስ 1997 ዓ.ም. ኣብ ካይሮ ተጋቢኦን።

ብመሰረት'ቲ ኣብ አዋጅ ካይሮ ዝተገለጸ፣ ውድባት ሶማልያ ኣብ'ዚ ዚሰዕብ ነጥብታት ተሰማሚዐን፡-

1-ብ15 የካቲት 1998 ዓ.ም. ኣብ ባይዶዋ ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቂ ከካይዳ ተሰማሚዐን። (ጸዕሪ እኳ እንተ ተተገብረ፣ እቲ ጉባኣ ኣይተኻየደን።)

2-ኣብ ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቂ 456 ኣባላት ኪሳተፉ፣ ብኸም'ዚ ዚሰዕብ ከኣ ኪከፋፈሉ፡-

ሀ) 180 ኣባላት ካብቶም ኣብ ኣኼባ ካይሮ ብመሪሕነት ሑሴን ዓይዲድን ዓሊ ማህዲ መሐመድን ዝተሳተፉ ወገናት ኪኾኑ፣

ለ) 90 ኣባላት ካብቶም ኣብ ሶማሊላንድ ዚርከቡ ቀቢላታት እስሓቕ፣

ሐ) 174 ኣባላት ካብ ቀቢላታትን እንዳታትን ሰሜን፣ ጋዳቡርሲ፣ ወርሰንገሊ፣ ደልባህንቲን ዒሳን ኪውክሉ፣

መ) 41 ኣባላት ነተን ዝወሓዳ ቐቢላታት ኪውክሉ፣

3-ኣጀንዳ ሃገራዊ ዕርቂ ነዚ ዚሰዕብ ነጥብታት ከጠቓልል፡-

ሀ) ህዝቢ ሶማልያ፣ ናጽነት ውልቀ ሰባትን ምቛም ሃገራዊ ደሞክራሲያዊ መንግስትን ዘውሕስ መሰጋገሪ ቅዋማዊ መንግስቲ ኪምስርት ድሌት ከም ዘሎዎ ኪእዋጅ፣

ለ) ኣብ መንጎ ህዝቢ ሶማልያ ሰላምን ምትሕግጋዝን ኪእወጅ፣ ፈደራዊ ቅዋማዊ መንግስቲ ንምቛም ኣብ ዚግበር ምድላዎት፣ ህዝቢ ኣብ ጎኒ መሰጋገሪ መንግስቲ ኮይኑ ከም ዚሰርሕ ኪግበር፣

ሐ) መሰጋገሪያ ሃገራዊ መንግስቲ ኣብ ምቕምን መሰል ውልቀ ሰባት መሰረታዊ ናጽነት ወዘተ ... ኣብ ምርግጋጽን ከም መበገሲ ኮይኑ ዘገልግል መሰጋገሪ ፕሮግራም ኪወጽእ።

መ) ብመሰረት መሰጋገሪ ቻርተር ዚቐውም መሰጋገሪ ሃገራዊ መንግስቲ እዞም ዚሰዕቡ ኪህልዉ።

-ኣቦ መንበርን ክልተ ምክትላት ኣቦ መንበራት።

-ናጻ ቤት ፍርዲ ኪቐውም፤ እንተኾነ ፍሉይት ኣብያተ ፍርዲ ከይህልዎ።

-13 ኣባላት ዘሎዎ ፕረዚደንታዊ ባይቶ ኪምሰረት።

-መንግስቲ ዘቐውምን ንመሰጋገሪ መንግስቲ ዚመርሕን ኣቦ መንበር ሚኒስትራት ኪምረጽ።

ሚዛን ቀቢላታት ንምሕላው፤ እቲ ብ13 ኣባላት ዚቐውም ፕረዚደንታዊ ባይቶ ኣብ'ተን ኣርባዕተ ዓበይቲ ቀቢላታት ሶማልያ ቡብሰለስተ ኪመቐቐል፤ እቲ መበል 13 ሓደ መንበር ድማ ነተን ዝተረፉ ውሑዳት ቀቢላታት ኪኸውን።

-189 ኣባላት ዘሎዎ ሃገራዊ ፓርላማ ይቐውም፤ እቲ መናብር ድማ ብኸም'ዚ ዚሰዕብ ኪከፋፈል።- 46 መናብር ንነፍስ ወነፍ'ተን ኣርባዕተ ዓበይቲ ቀቢላታት ኪምደቡ፤ 184 መናብር ኪወሃቡን።

-እተን ዝተረፉ 5 መናብር ድማ ነተን ዝወሓደ ብዘሒ ኣባላት ዘሎዎን ቀቢላታት ኪኸውን፤ ስዒቡ ኣሰማት መራሕቲ ናይተን ኣብ ትሕቲ መሪሕነት ሒሴን ዓይዲድን ዓሊ ማህዲ መሓመድን ዝነበሩ 28 ውድባት ሶማልያ ኪቐርቡ።

ቀዳመይቲ ጉጅለ፡- ብመሪሕነት ሒሴን ዓይዲድ

- 1-ሒሴን መሓመድ ዓይዲድ
- 2-መሓመድ ሓጂ ኣደን
- 3-ሂለውስ ኣማል ዑመር
- 4-መሓመድ ኑር ዓሊዮ
- 5-መሓመድ ፋራሕ ዓብደላ

6-መሐመድ ካንያረ አፍራሕ

7-አሕመድ ዑመር ጀስ

8-ጃምዕ መሐመድ ቻልብ

9-ዓብደልከሪም አሕመድ ዓሊ

10-ዓብደልራሕማን ፋራሕ እስማኒል

11-ዓሊ ሓጂ መሐመድ ጀብሪል

12-ሐሰን መሐመድ ኑር

13-መሐመድ ፋራሕ ጂማል

14-መሐመድ ኸሊፍ ሸር

ካልአይቲ ጉጅሎ፦ ብመሪሕነት ዓሊ ማህዲ መሐመድ

1-ዓሊ ማህዲ መሐመድ

2-ዓብደላ ዩሱፍ አሕመድ

3-ዓብደልቃድር መሐመድ አደን

4-አደን ዓብደላን ኑር ጋብዮ

5-ዑሰማን ሐሰን ዓሊ አቶ

6-ዓብዲ ሙሳ ሚዮ

7-መሐመድ ራጅስ መሐመድ

8-ዓብደላ ሼኽ እስማኒል

9-ዑመር ሓጂ መሐመድ

10-ዓብዲ ዑሰማን ፋራሕ

11-አቡበከር ዓብዲ ሓምድ

12-መሐመድ ዓሊ ሓምድ

13-መሐመድ አብሸር ሙሳ

14-ዓሊ ኣደን ሑሴን

1-ኣኼበኛታት ካይሮ፡ ኣብ ኩሉ መንግስታዊ ቦታታት፡ መዘነታት ይኹን ፖርላማ ንቐቢላዊ ኣከፋፍላ እዮም ኣብ ግምት ኣእትዮም። ንሓድነትን ሃገራዊነትን ከደልድል ዘኸእል ሚላ ኣቓልቦ ብዘይምሃቦም ከም ድኹም ጎኒ እቲ ስምምዕ ኪጥቀስ ይከኣል።

2-ክልተ ሶማላውያን መራሕቲ ንስምምዕ ካይሮ ብትሪ ነቐፎም። እቲ መጋበኣያ ከይተደምደመ ናብ ኣዲስ ኣበባ ምስ ተመልሱ፡ ጉባኣ ካይሮ ኣብ ዕጹው መንገዲ ከም ዝበጽሐ ገሊጾም። ንሳቶም ድማ፡-

- 1-ጀነራል ኣደን ዓብደላኑር (ጋብዮ)፡ ሓደ ካብ መራሕቲ ባይቶ ሃገራዊ ድሕነት፡
- 2-ኮሎኔል ዓብደላ ዩሱፍ ኣሕመድ፡ ሓደ ካብ መራሕቲ ባይቶ ሃገራዊ ድሕነት፡ ሓደ ካብቶም ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ሶማልያ ብቐቢላታት መጀርቲን ዚውክልን ንደሞክራሲያዊ ምንቅስቃስ ድሕነት ሶማልያ ዚመርሕን፡ ኣብ መጋበኣያ ካይሮ ዘይተሳተፈን እዮም።

ኣቦ መንበር ስሙር ሶማላዊ ጉባኣን መራሕ. ኪዳን ድሕነት ሶማልያን ዓሊ ማህዲ መሓመድ ድሕሪ ስሙን ካብ ስምምዕ ካይሮ፡ “ስምምዕ ካይሮ ናይ መወዳእታ እዩ። ካብ ሕጂ ንደሓር ኣብ ሶማልያ ኹናት ኣይክህሉን እዩ።” ብምባል መግለጺ ሂቡ ነይሩ። እንተኾነ ንመዓልታዊ ፍጻመታት ሚዳ ሶማልያ ብቐረባ ዚከታተል ሰብ፡ መርገጺ መራሕቲ ሶማልያ ብቐጻሊ ዚለዋወጥ ከም ዘኾነ ይግንዘብ። ንኣብነት'ኳ ድሕሪ ኣርባዕተ መዓልቲ ካብ ስምምዕ ካይሮ፡ ብ26 ታሕሳስ 1997 ዓ.ም ኣብ ባይዶዋ፡ ኣብ መንጎ'ቲ ምስ ዓሊ ማህዲ መሓመድ ዝተመሓዘወ ተቓዋሚ ሰራዊት ርሓንወይን ሓይልታት ናይ'ቲ ብሑሴን ዓይዲድ ዚምራሕ ሃገራዊ ኪዳን ሶማልያን ውግእ ተኻይዱ።

እቲ ዘገርም ድማ ዓሊ ማህዲ መሓመድ፡ ብ16 መጋቢት 1998 ዓ.ም ንኣገልግሎት ዜና ፈረንሳ ኣብ ዝሃቦ መግለጺ፡ ኣብ ዝሓለፈ ወርሒ ታሕሳስ፡ ኣብ መንጎ ውድባት ሶማልያ ኣብ ካይሮ ዝተበጽሐ ስምምዕ ሰላም፡ ብሰንኪ ድሩቕ መርገጺ ተጻባኢሑ ሑሴን ዓይዲድ ከም ዝሞተ ምግላጹ እዩ።

ሓደ መዓልቲ ቅድሚ'ቲ ዓሊ ማህዲ መሓመድ መግለጺ ዝሃበሉ ዕለት፡ ባይቶ ሚኒስተራት ሃገራት ኢጋድ ኣብቲ ብ15 መጋቢት 1998 ዓ.ም. ዘካየዱ ናይ መወዳእታ ኣኼባኡ “ሃገራዊ ባይቶ ሶማልያ ኣብ'ቲ ብ12 ጥሪ 1998 ዓ.ም. ኣብ

አዲስ አበባ ዘካይዶ ሳልሳይ ሰሩዕ አኼባኤ፡ አብ ስምምዕ ካይሮ ዝገበሮ ምምሕያሽ፡ ንመሰርሕ ሰላም ሶማልያ ንምድሓን ከም መሰረት ዚቐጽር እዩ። ኪብል ገሊጹ። ሓደ ዕላማ ናይቲ ምምሕያሽ ነቶም ንስምምዕ ካይሮ ዝነጸጉ ጅነራል አደን ዓብደላን ኑርን ኮሎኔል ዓብደላ ዩሱፍን ናብቲ ስምምዕ ንምምላስ እዩ ነይሩ።

ኤርትራን ሶማልያን

ዝምድና ሶማልያን ኤርትራን ንሶማላዊ ወይ ንኤርትራዊ ዜጋ ጥራይ ዘይኮነ፡ ንኹሉ አብ ቀረባን ርሑቕን ዚርከብ ሰብ ርዳኢ ስለ ዝኾነ ምብራህ ወይ ምግላጽ ዘድልዮ አይኮነን። ዝምድና ኤርትራን ሶማልያን አብ ውሽጥ'ዞም ዝሓለፉ 45 ዓመታት ዝደልደሉ፡ አብ ሓጉስ ይኹን አብ ጸበባ፡ አብ ምርዳእን ምትሕግጋዝን ዝተሰረተ ሕውነታዊ ዝምድና እዩ።

ህዝቢ፡ ሃገርን መንግስትን ሶማልያ ንሰላሳ ዓመታት አብ ጎኒ ህዝቢ ኤርትራን ሰውራኡን ከም ሓደ አካል ኮይኖም ደው ብምባል፡ ንቐልሲ ህዝቢ ኤርትራ ሓጊዞም'ዮም። ብኡኡ መጠን'ውን ህዝብን መንግስትን ኤርትራ፡ ከም ሓደ አካል ኮይኑ አብ ጎኒ ሶማልያ ደው ብምባል፡ ነዚ ዘሕዝን ሽግር መፍትሒ ንምንዳይ ዘይተቐጠበ ጸዕሪ ከካይድ ባህርያዊ'ዩ።

ኤርትራ አብ ጎኒ ሓው ህዝቢ ሶማልያ ደው ምባላ ሎሚ ዝመጸ ወይ'ውን ወቕታዊ ተገዳስነት ወይ ከአ ካብ ግዝያዊ ረብሓ ዚነቅል ዘይኮነ፡ ካብ ረብሓ ሓው ህዝቢ ሶማልያ ዚብገስ መትከላዊ መርገጺ'ዩ። ብውድዓውን ስትራቴጂያውን አመለካኸታ ኪረኣ እንከሎ፡ ቍጠባዊ ጥቕሚ ሶማልያን ጸጥታዊ ኩነታት እቲ መንግስትን ከይተገብሶ፡ ረብሓ ህዝቢ ሶማልያ ምስ ረብሓ እቲ ዞባ ዚጋጮ አይኮነን። ብአንጻሩ እኳ ደአ ምስ ረብሓ ህብታትና፡ ዞባናን ክፍለ ዓለምናን ዚወሃሃድ እዩ። ነዚ ሓቅ'ዚ ብዘይካ ብጸቢብ ውልቃዊ ረብሓታታ ዝዓወረት ሰልፌ፡ ውልቀ ሰብ ወይ መንግስቲ ኪኸሕዶ ዚኸእል የልቦን።

ዝኾነ ይኹን ተንታኒ ፖለቲካ ንሽግር ሶማልያ ሓፈሻውን ምሉእን ፍታሕ ኪኸውን ዚኸእል ሓሳብ ከቕርብ ይኸእል እዩ ኢልካ ምሕሳብ ዚከአል አይኮነን። ብአንጻሩ'ኳ ደአ ብዙሓት ወገናት ንሽግር ሶማልያ ካብ'ቲ ዝነበሮ መሊሶም አግዲዶምዮም። ስለ'ዚ ብዘይካ ሶማላውያን ካልእ አብ ቦታኦም ኮይኑ ንሽግራቶም ኪፈትሓሎም አይኸእልን'ዩ። አሕዋትን ፈተውትን ሃገራት ኪገብራኦ ዚኸእላ እንተ'ሎ፡ ሶማላውያን

ብዛዕባ ፍልልያቶም ንኪመያየጡን ሽግር ሃገርም ምእንቲ ኪፈትሑን ምቹእ ሃዋህው ምፍጣርን ቅኑዕ ሓሳባት ምቕራብን እዩ።

ከም'ቲ ዘተፈላለዩ ሰበ ሰልጣን ኤርትራ ዚገልጽዎ፡ ኤርትራ ብውልቂ ይኹን ኣብ ውሽጢ ውድብ ኢጋድን ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ኮይና ካብተን ቀዳሞት ንሶማሊያ ዘሕግዛ ሃገራት እያ።

ኤርትራ ንሽግር ሶማሊያ ከፋፊላ ዘይኮነት ብምሉእነት እያ እትርእዮ። ቅኑዕ ዕላማ ስለ ዘሎዎ፡ ምስ ኩለን ውድባት ሶማሊያ እምበር ምስ ገሊኣተን ጥራይ ኣይኮነትን ክትዋሳእ ጸኒሓ።

ከም ዚፍለጥ ኤርትራ ብ24 ግንቦት 1991 ዓ.ም. ሓርነታ ምስ ተገናጸፈት፡ ብቐጥታ ንሽግር ሶማሊያ ብኣጋኡ ንምፍታሕ ተበግሶ ዘወሰደት ቀዳመይቲ ሃገር እያ። ግዝያዊ መንግስቲ ኤርትራ፡ ነቲ ኣብቲ እዋን'ቲ ሓላፊ ጉዳያት ወጻኢ ዝነበረ ኣቶ መሓመድ ሰዒድ ባረህ መዘዘት። ኣብ መቐድሾን ካልኣት ከተማታት ሰሜንን ደቡብን፡ ምስ ኩሎም መራሕቲ ውድባት ሶማሊያ ድማ ተራኺቡ። መንግስቲ ኤርትራ ንመራሕቲ ሶማሊያ ንምቕርራብን ኣብ ሓደ መኣዲ ዘተ ኮፍ ከም ዚብሉ ንምግባርን ብሚኒስተር ጉዳያት ወጻኢ ዚምራሕ ዘለዓለ ልኡኽ መንግስቲ ኤርትራ ተኸታተልቲ ርክባት ኣካይዱ። ከም ኣዎንታዊ ውጽኢት ዲፕሎማሲያዊ ንጥፊታት ኤርትራ፡ እቶም ክልተ ተጸባእቲ መራሕቲ ሶማሊያ፡ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድን ዓሊ ማህዲ መሓመድን ናብ ኣስመራ ዑደት ኣካይዶም። ነቶም ዘተሃራረሙ ዝነበሩ ሓይልታት ሶማሊያ ዚፈሊ ሓይሊ ኤርትራ ናብ ሶማሊያ ኪኣቱ ክልቲኦም ወገናት፡ ኤርትራን ሶማሊያን ኣብ ምርድዳእ ብምብጽሖም ጸዕሪ ኤርትራ ዳርጋ ተዓዊቱ ነይሩ ኪበሃል ይከኣል። እንተኾነ ሶማሊያ ብናይ ማእከላይ ምብራቕ፡ ዞባውያን፡ ኤውሮጳውያን፡ ክፍለ ዓለማውያንን ኣህጉራውያንን ሓይልታት ከምኡ'ውን ብናይ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብ፡ ውድብ ኣስላማዊ ጉባኣ፡ ውድብ ሻራ ዘይብለን ሃገራት፡ ሕብረት ኤውሮጳ፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ተበግሶታት ስለ ዝዘቐበቡት ተበግሶ ኤርትራ ተግናቂ።

እንተኾነ ኤርትራ ንሽግር ሶማሊያ መፍትሒ ንምርካብ ጸዕሪ ካብ ምክያድ ዓዲ ኣይወዓለትን። ስለ'ዚ ድማ ብውልቂ ይኹን ኣብ ክለ ውድብ ኢጋድን ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ዲፕሎማሲያዊ ጸዕሪ ከተካይድ ጸኒሓ።

ሶማላውያን ከም ዚግንዘብዎ፡ ደድሕሪ'ቲ ሓላፊ ጉዳያት ወጻኢ ኤርትራ ነበር፡ ኣቶ መሓመድ ሰዲድ ባርህ ዘካይዶ ተኸታታሊ ዑደታት፡ ንጉዳይ ሶማልያ ኪከታተል ዝተመዘዘ፡ ኣምባሳደር ኤርትራ ኣብ ኢትዮጵያ ዝነበረ፡ ኣቶ ሃይለ መንቀርዮስ እዩ። ብድሕሪኡ'ውን ኣምባሳደር ኤርትራ ኣብ ኢትዮጵያ ዝነበረ ኣቶ ግርማ ኣስመሮም እዩ። ፖለቲካያውን መራሕቲ ኤርትራ መግልታዊ ፍጻመታት ሶማልያ ይከታተሉ እዮም። መንግስቲ ኤርትራ፡ ኣብ ሶማልያ ሰላም ንምስፋንን ብመገዲ ሃገራዊ ዕርቂ ኣብ ድልዱል ባይታ ዝተሰረተ መንግስቲ ሶማልያ ንምርግጋጽን ኣብ ምቹእ ግዜ ኣገዳሲ ዚብሎ ስጉምቲ ካብ ምውሳድ ድሕር ኣይክብልን እዩ።

ከም ዚፍለጥ፡ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ንሸግር ሶማልያ ዚምልከት መርገጺ ኤርትራ ብኸምዚ ዚሰዕብ ኣሕጺሩ ገሊጽዎ ነይሩ። “ሸግር ሶማልያ ኣብ ክንዲ ህዝቢ ሶማልያ ኮይኑ ኪፈትሖ ዚኽእል ሓደ'ኳ የልቦን። ሶማላውያን ባዕላቶም ጥራይ እዮም ሸግራቶም ኪፈትሖ ዚኽእሉ። ፈተውትን ኣሓትን ሃገራት ምቹእ ኩነታት ብምፍጣር ንሶማላውያን ናይ ምሕጋዝ ተራ ጥራይ እዮን ኪህልወን ዚኽእሉ።” ኪብል ኣገንዚቡ።

ነዚ መርገጺ'ዚ መንግስቲ ኤርትራን ህዝባዊ ግንባር ንደሞክራሲን ፍትሕን ናብ ዞባዊ፡ ክፍለ ዓለማውን ኣህጉራውን መድረኽ ብንጹርን ብብሩህን ኣገባብ ኣቕሪቦም። ኣብ ሰለስተ ግብራዊ ስጉምታት ከፋፊሎም'ውን ተግባርምዎ እዮም። እተን ሰለስተ ስጉምታት እዘን ዚሰዕባ ነይረን፦

ቀዳማይ ስጉምቲ፦ ፕረዚደንት ኢሳይያይ ኣፍወርቂ ብ18 ሕዳር 1993 ዓ.ም. ናብቲ ሸው ኣቦ መንበር ባይቶ ጸጥታ ዝነበረ፡ ሆዘ ሉዊ ደ ጀሱስ እዚ ዚሰዕብ ትሕዝቶ ዝነበር መልእኽቲ ሰዲዱ።

1-ኤርትራ ኣብ ሶማልያ ኣህጉራዊ ምትእትታው ኪካየድ ካብ'ተን ቀዳሞት ዚጠለባ ሃገራት እያ ነይራ። ቡቲ ውሱን ዓቕማ'ውን ዕላማ ኣህጉራዊ ምትእትታው ንምዕዋት ሰሪሓ።

2-ኣህጉራዊ ምትእትታው ብኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ጥራይ ዘይኮነ፡ ብህዝቢ ሶማልያ'ውን ደገፍ ረኺቡ'ዩ።

3-እቲ ዘሕዘን ግን ኣህጉራዊ ምትእትታው ኣንፈቱ ስሒቲ፡ ቡብእዋኑ ጌጋታት ኪፍጸም ተራእዩ። ኣብ መጨረሻታ ድማ ንባዕሉ ኣካል ሸግር ሶማልያ ኮይኑ።

4-በዚ ዘተጠቐሰ ምክንያታት እምበኣር ናይ ወጻኢ ጀኦፖለቲካዊ ምትእትታው ኣብ ሚዳ ሶማልያ፣ ንሶማላውያን ሸግሮም ባዕሎም ንኪፈትሑ ምቹእ ውድዓዊ ኩነታት ኣብ ምፍጣር ዚሕግዝ ጥራይ ኪኸውን ይግባእ።

ካልኣይ ሰጉምቲ፡- ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኤርትራ ብ30 ታሕሳስ 1997 ዓ.ም. ኣብ ዘውጸኦ መግለጺ ነዚ ዚሰዕብ ኣብሪሁ ነይሩ።

1-ፈደራዊት ሪፖብሊክ ኢትዮጵያ ብመሰረት'ቲ ብኣባላት ሃገራት ውድብ ኢጋድን ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ዘተመዘዙቲ፣ ኣብ ሕዳር 1996 ዓ.ም. ንብዙሓት ፖለቲካውያን ውድባት ሶማልያ፣ ኣብ ሶዶሬ ኣብ መኣዲ ዘተ ክተሳትፈን ክኢላ። መንግስቲ ኤርትራ ነቲ ኢትዮጵያ ዘካየደቶ ጸዕሪ ብሓገስ ተቐቢልዎ። እንተኾነ ብዛዕባ ኣብ ሶዶሬ ዘተካየደ ዘተ ዕቃብታቱ ናብ መንግስቲ ኢትዮጵያን ኣኼባ ኢጋድን ብወግዲ ኣመሓላሊፉ። ምክንያቱ ብሑሴን ዓይዲድ ዚምራሕ ውድብ ሃገራዊ ኺኣን ሶማልያ ከይተሳተፈ ሰላም ኣብ ሶማልያ ኪረጋግጽ ስለ ዘይክኣል።

2-መንግስቲ ምስሪ ብ22 ታሕሳስ 1997 ዓ.ም. ውድባት ሶማልያ ንምዕራቕ ተበግሶ ወሲዱ ነይሩ። እንተኾነ ክልተ ላዕለዎት ሓለፍቲ ናይ'ቲ ብሓሙሽተ ኣባላት ዘቐመ ላዕለዎይ ባይቶ ሃገራዊ ድሕነት፣ ጀነራል ኣደን ዓብደላን ኑርን (ጋብዮ)፣ መራሕ ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማልያን፣ ኮሎኔል ዓብደላ ዩሱፍ፣ መራሕ ሃገራዊ ግንባር ድሕነት ሶማልያን፣ ብዘይምስታፎም፣ ዘተፈጸመ ጉድለት፣ ኣኼባ ሶዶሬ ነዚ ተመሳሳሊ ጉድለት ኪእርም ኣይክኣለን።

ሳልሳይ ሰጉምቲ፡- ርእይቶ መንግስቲ ኤርትራ

1-ሓይልታት ወጻኢ ኣብ መንጎ ውድባት ሶማልያ ብምእታው ኣብ ክንዲ ፍታሕ ዘኸፍኦ ጸገም ስለ ዘፈጠሩ፣ ኣብ ውሸጣዊ ጉዳይ ሶማልያ ካብ ምእታው ኪቑጠቡ ይግባእ።

2-መራሕቲ ሶማልያ ንሸግራቶም ኪፈትሑ ዚኸእሉ ንሳቶም ጥራይ ስለ ዘኾኑ፣ እተን ብሃገራዊ ረብሓ ሶማልያ ዚግደሳ ፈተውትን ኣሓትን ሃገራትን መራሕቲ ሶማልያ ብሓባር ንኪመያየጡ ዚሕግዞም ምቹእ ኩነታት ኣብ ምፍጣር ኪጸዕሩ የድሊ።

3-ፖለቲካውያን ሰልፍታትን ቀቢላውያን ጉጅለታትን ሶማልያ ነዚ ሒዞምዎ ዘለዉ ኣተሓሳስባን ኣረኣእያን ከይገደፉ፣ ሸግር ሶማልያ ኪፍታሕ ኣይክኣልን።

4-ኣብ ሶማልያ ተኸሲቱ ዘሎ ፍልልያት፣ ኣብ ፖለቲካዊ ፕሮግራም፣ ራእይ፣ ወይ'ውን ስነ ሓሳባዊ ፍልልያት ዘተሰረተ ኣይኮነን። ከምኡ ነይሩ እንተ ዚኸውን ንምፍትሑ

ቀሊል ምኾን ነይሩ። እንተኾነ ፍልልያት ሶማልያ፣ ቀቢላዊ ሰረት ስለ ዘሎዎ፣ ክሳብ አብ ደረጃ እንዳ፣ ማይ ቤትን ሰድራን ወሪዱ ይርከቡ።

5-ንዚቕጽል ኩናት ደው ንምባል ግብራዊ ስምምዕ ኪሕይል ይግባእ።

6-ብተሳትፎ ፈተውትን አሓትን ሃገራት፣ ኩሎም ተጸባእቲ ውድባት ብዘይቅድመ ኹነት አብ ሓደ መኣዲ ዘተ ከም ዚዛተዩ ምግባር።

7-አብ መንጎ መሪሕነት ውድባት ሶማልያ ሓድሕዳዊ ናይ ምትእምማን ኩነት ምፍጣር።

8-ዘኾነ ውድብ ንካልእ ውድብ ከጸልምን ከነውርን ኣይግባእን።

9-አብ ዕግበት ውሱን ዕላማታትን ንምብጻሕ፣ ንኹሉ ርእይቶታትን ሓሳባትን ብብሩህ ንጹርን ኣገባብ አብ መኣዲ ዘተ ምቕራብ።

10-ንትግባረ ዚቐርብ ውጥን ቅድሚ ምንዳፍ፣ ንኹሉ ዚቐርብ ርእይቶታትን ሓሳባትን እትመምን እተጽንዕን ካብ ኩለን ውድባት ሶማልያ ዝተዋጸአት ሸማግለ ምቕም።

11-ንኹሎም ወገናት ንምስምማዕን፣ ነቲ ንመሰርሕ ሃገራዊ ዕርቅን ስምምዕን ሓድነት ሶማልን ዝዕንቅፍ አሉታታት ንምኣላይን፣ ንኹሉ ዚቐርብ ርእይቶታት ንምብራህን፣ ናብ'ቲ ዘራኽብ ናይ ሓባር ረጅሒታትን ነጥብታትን ምትኳር።

12-ንኹሎም ሶማላውያን ዚውክል ፖለቲካዊ ኣካል ምቕም፣ እቲ መሰጋገሪ መድሪኽ ዚህልዎ ሰልጣን ምንጻር፣ ፖለቲካውያን ሰልፍታት አብ እዋን መሰጋገሪ መድሪኽ ዚህልወን ተራን ጉዳይ ምምቕቓል ሰልጣን ምንጻር፣ ንመጻኢ ፖለቲካዊ ስርዓት ሶማልያ ሰረት ዚኸውን ቅርጺ ምንዳፍን አብ ግብሪ ምውዓልን።

እዚ መርገጽ'ዚ ናይ መወዳእታ ኣይኮነን። ንዚኸሰት ኩነታት ሶማልያ እናመመየ ተሳንዩ ዚኸይድ'ዩ። ብሓጺሩ ንምምይያጥን ክትዕን ዚቐርብ ሓሳባት ኪበሃል'ውን ይከኣል'ዩ። ስለ'ዚ ድማ ውድባት ሶማልያ ብምልኡ ወይ ብኸፊል ኪቐበልዎ፣ ወይ ከኣ ኪገድፍዎ ይኸእሉ እዮም። እቲ ጉዳይ ንዕኡም ዚግደፍ'ዩ። ከምቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጹ፣ ኤርትራ ወዳኢት ነገር ሶማልያ ኣይኮነትን። ጸዕሪ ኤርትራ ሶማላውያን ኣሕዋት፣ ፖለቲካዊ ፍልልያቶም ንምፍታሕ ብረት ንኸይጥቀሙን፣ ንሶማልያ ካብ'ዚ ዘላቶ ሸግር ኣውጺኦም ባብ ሰላም፣ ቅሳነትን ብልጽግናን ዚኸፍት ሃገራዊ ዕርቂ ምእንቲ ከረጋግጹን ምቕእ ሃዋህው ንኸትፈጥረሎም እዩ።

ተበግሶ ጂቡቲ (1999-2000)

ግጭት ሶማልያ ንምፍታሕ ብዚብል ተበግሶ፡ ጅቡቲ ኣብ'ቲ ኣብ ወርሒ መስከረም 1999 ዓ.ም. ዝተቐንጠ መበል 54 ሰሩዕ ኣኼባ ሓፈሻዊ ባይቶ ው.ሕ.ሃ. ፕረዚደንት እታ ሃገር፡ እስማዒል ዑመር ገለ ኣብ ዘስምዖ መደረ'ዩ ተገሊጹ።

ጅቡቲ ንግጭት ሶማልያ ንምፍታሕ ዘቐረበቶ ተበግሶ ኣብ'ዚ ዚሰዕብ ሰለስተ መደረኻት ዝተኸፋፈለ ነይሩ።

1-ቀዳማይ መደረኻቱ ነዚ ዚሰዕብ ነጥብታት የጠቓልል፡

ሀ. ህዝቢ ሶማልያ ደሞክራሲያዊ መሰላቱ ኪጥቀምን ንዕኡ ብዚጥዕም ሰሌዳ ግዜ ሃገራውያን ይኹኑ ያታውያን መራሕቱ ኪመርጹን መሰል ከም ዘሎዎ ኣበጋዛት (መራሕቲ ኹናት) ሶማልያ ኪቐበልዎን ከጽድቅዎን ከም ዚግባእ፡

ለ. መራሕቲ ውዳባት ሶማልያ እንተ ደኣ ተቐቢሎዎ፡ ውድባት ሶማልያ ናብ ፖለቲካውያን ሰልፍታት ኪልወጣ ከም ዚኸእላ፡

ሐ. ኣበጋዛት ንሰልጣን ሕጊ ይምእዘዙ፡ ካብ ሚሊሻታቶም ኣጽዋር ከራግፍዎ ምዃናም ምሉእ ብምሉእ ከረጋግጹን ቃል ኪኣትዉን፡

መ. ካብ ኩሎም ሚሊሻታት ሶማልያ ዝተዋጽኦ ሓይሊ ፓሊሲ ንኪቐውም ኣበጋዛት ኪቐበልዎን ከኹበርዎን፡

ሰ. ንሶማልያ ዳግም ንምህናጽን ናብ ባህርያዊ ቦታኣ ንምምላሰን፡ ሉኣላውነት ሕግን ስርዓትን ንምርግጋጽ ንተሳትፎ ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ምቕባል፡ እዚ ድማ ንዕኡ ዘወውት ፕሮጀክታት ብምትግባር ኮይኑ፡ መሰርሕ ምውህሃድን ምክያድ፡ ሓጋግን ፕረዚደንታውን ምርጫታት ብዘውሕስ ኣገባብ ኪካየድ፡

ረ. ው.ሕ.ሃ. ኣብ ሶማልያ ቤት ጽሕፈት ሰላም ከቐውም፡ ንሰላም ዘወውት ንጥፈታት ከካይድ፡ ከምኡ'ውን ኣብ መሰርሕ ሓጋግን ፕረዚደንታውን ምርጫታት ናይ ምውህሃድን ምምራሕን ሰራሓት ከሳልጥ፡

2. ካልኣይ መደረኻቱ

ሀ. ኣበጋዛት ሶማልያ ነዚ ቐቡል ዝኾነ ሓሳባትን ተበግሶታትን ምስ ዘይቐበልዎ፡ ሲቪላዊ ማሕበረ ሰብ ሶማልያ፡ ዶብ ዘይብሉ ግፍዕታት ንኺወርዶ ስለ ዘይቐበል፡ ኣህጉራዊ

ማሕበረ ሰብ ብልኡምነት ኪዕዘብ ዘይኮነ ብሓይሊ ከረጋግጽ ከም ዚግባእ፡ ብመሰረት'ዚ ድማ ኣበጋዛት ሶማልያ፡ ኣብ ልዕሊ ደቅ ሰብ ገበን ከም ዝፈጸሙ ተቈጺሮም ኪህደኑ፡

ለ. ኣበጋዛት ሶማልያ ብዘርእይዎ ገደብ ዘይብሉ ሓይልን ጉነጽን፡ ንሶማላውያን ቁልዑ፡ ካብ ንእሰነቶም ሓሪሞም፡ ንትሰፋው መጻኢ ሶማልያ ኣብኒናምዎ፡ ህዝቢ ዝኸፍኦ መነሳብሮ ከም ዘሕልፍ ከም ዝገበሩ፡

መ. ኣበጋዛት ሶማልያ፡ ነቲ ኣብ ሶማልያ ሰላምን ሰርዓትን ንምስፋን ብኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ዚቐርብ ጠለብ ምስ ዚነጽጉ፡ ኣብ ልዕሊኦም ሰጉምቲ ኪውሰድ፡ እቲ ዚወሰድ ሰጉምቲ ከኣ ከምዚ ዚሰዕብ ኪኸውን፡

-ካብቲ ዝግነወ ቦታታቶም ከም ዘይወጹ ኪግበር፡

-ነቲ ሰራም ዕላማታቶም ምእንቲ ከይቅጽልዎ፡ ኣብ መጻኢ ብናጻ ከም ዘይንቀሳቐሱ ኪግባር፡

-ኣበጋዛት ዝኾነ ይኹን ሞራላዊ ይኹን ፋይናንሳዊ ሓገዝ ከም ዘይረኽቡ ኪግበር፡

-ዝኾነ ይኹን ንብረቶም ኣብ ዝሃለወ ይሃሉ ከም ዚድሰክል ኪግባር፡

3.ላልላይ መድረኽ

ብሰንኪ ድርቅና ኣበጋዛት ሶማልያ፡ እዚ ዝተጠቐሰ ነጥብታት ዕላምኡ ኪወቅዕ እንተ ዘይክኢሉ፡ ክልተ ቡዳህቲ ምርጫታት ኪህልዉ ምዃናም፡ ንሳቶም ከኣ፡

ሀ. እቲ ቐዳማይ ምርጫ ንሚላ ዘይምግዳስ ምቕጻልን ነቲ ዓሚቕ ቅላውላው ሶማልያ ኣብ ምፍታሑ እጃምካ ዘይምብርካትን'ዩ።

ለ. ካልኣይ ምርጫ፡ ው.ሓ.ኣ.ን ማሕበር ሃገራት ኣዕራብን፡ ብው.ሕ.ሃ.ን ካልኣት ሃገራትን እናተሓገዛ፡ ገበነኛታት ኣበጋዛት ሶማልያ ከም ድላዮም ሰብኣዊ መሰል ኪግህሱን ንሶማልያ ግዳይ እክይ ተግባራቶም ኪገብርዎን ከም ዘይፍቀደሎም ከፍልጣን ኣብ ልዕሊኦም ኣድላዩ ሰጉምቲ ኪወስዱን ይግባእ። ብተወሳኺ መንግስቲ ጂቡቲ ንተበግሶኡ ናብ ኩሎም'ቶም ጉዳይ ሶማልያ ዘገድሶም ወገናት ከም ዚዘርግሑን “መስርሕ ሰላም ኣብ ሲቪላዊ ማሕበረ ሰብ ሶማልያ ሞራይ ከተኩር ይግባእ።” ኪብል ከም ዝገለጸን እታ ኣብ ለንደን እትሕተም ጋዜጣ “ኣልሓዳት” ኣብ ናይ 8 የካቲት 2000 ሕታማ ገለጸ።

ጉባኣ ዓርታ

መንግስቲ ጂቡቲ ብምትሕግጋዝ ኣህጉራውያን ወገናት ብዛዕባ ሸግር ሶማልያ ንምምይያዋ ብ2 ሚያዝያ 2000 ዓ.ም. ምሁራትን ኣገደስቲ ውልቀ ሰባትን ዝተሳተፉዎ ጉባኣ ኣካይዱ። ኣብ'ቲ ጉባኣ 60 ምሁራትን 10 ኣብ ሕብረተ ሰብ ጂቡቲ ኣገዳሲ ቦታ ዘሎዎም ውልቀ ሰባትን ተሳቲፎምዎ። ኣብ ሶማልያ ሰላም ንምስፋን ድማ ኢሰማኢል ዑመር ገለ ሰለስተ መሰረታዊ ነጥብታት ኣቕሪቡ። ንሳተን ድማ፦

1-መንግስቲ ጂቡቲ ንሶማልያ ካብ ቀጻሊ ዕንወትን ዓመጽን ንምውጻእን ብመገዲ ዘተን ምምይያዋን፣ ሰላምን ቅሳነትን ንምስፋንን ጉባኣ ንምውዳብ ሓላፍነት ከም ዚወስድ፡

2-ናይ መወዳእታ ውሳኔ ኣብ ኢድ ሕብረተ ሰብ ሶማልያ ከም ዚምለስ ምግባር፡

3-ንሶማልያ ንምድሓን ኣህጉራዊ ማሕበረ ሰብ ዕዉት ምትሕግጋዝ ንኪገብር ምሰማር፡

ድሕሪ ነዊሕን ዓሚቕን ምይይጥ፡ እቶም ብ20 ሓምለ 2000 ዓ.ም. ኣብ ኣኼባ ዓርታ፡ ጂቡቲ ዝተሳተፉ ሶማላውያን ግዝያዊ ሃገራዊ ቻርተር ኣጽዲቑዎ። እዚ ቻርተር'ዚ ኣብ ቅዋም ዝተመሰረታ ትካላት ዘሎዎ ሃገር ንክትምስረት ዘረጋግጽ ነይሩ። ንደቀ'ንስትዮ ዘሳትፍ ንኹለን ቀቢላታት ዚሓቀፍ 225 ዝኣባላቱ ባይቶ ንኪምስረት እውን ዘፍቅድ ነይሩ። ብጽሒት ነፍስ ወከፍ ኤትኒካዊ ጉጅለ፡ ቀቢላን እንዳን፡ ኣልሃውዮ፡ ኣዳርድ፡ ኣልመርፈሊህ፡ ኣደጃል፡ ኣልደርን 44 መናብር ነይሩ። ንደቀ'ንስትዮ ድማ 25 መናብር ተዋሂብዎን። ነቶም ውሑዳት'ውን 42 መናብር ተመዲቡሎም።

ካብ'ቲ መናብር ፖርላማ ዝተማረቐሓሉ ድሕሪ ወርሒ፡ ብ25 ነሓሰ 2000 ዓ.ም. ካብቲ ስርዓት ጀነራል መሓመድ ሰያድ ባረ ዝወደቐሉን ሶማልያ ኣብ ዓዘቕቲ ኩናት ሓድሕድ ዝኣተወትሉን፡ ሶማላውያን ድሕሪ ትሸዓተ ዓመት፡ ንመጀመርታ ጊዜ ፕረዚደንት ሪፖብሊክ ሶማልያ ንምምራጽ መዲቦም።

እቶም ኣብ ጉባኣ ዓርታ ዝተሳተፉ ሶማላውያን፡ ንዶክተር ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን ንፕረዚደንትነት መሪጹም። ብ27 ነሓሰ 2000 ዓ.ም. ጽምብል ምምራቕ ተኻይዱ። ኣብ'ቲ ኣጋጣሚ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፍወርቂ፡ ፕረዚደንት የመን፡ ጀነራል ዓሊ ዓብደላ ሳልሕ፡ ፕረዚደንት ሱዳን፡ ጀነራል ዑመር ኣልበሸርን ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ መለስ ዜናውን ተሳቲፎም ነይሮም። ብተወሳኺ ተወከልቲ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት፡ ኣሰላማዊ ጉባኣ፡ ማሕበር ሃገራት ኣዕራብ፡ ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃ፡ ልኡኻት ኣመሪካ፡ ኢጣልያ፡ ፈረንሳይ፡ ቻይና፡ ሊብያን ካልኣትን ተኻፊሎም።

ብ8 ጥቅምቲ 2000 ዓ.ም ፕረዚደንት ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን፣ ዓሊ ኻሊፍ ጀሊድ ቀዳማይ ሚኒስትር ንኪኸውን መዘዘዎ። ንሱ'ውን ብወገኑ ድሕሪ ትሸዓተ ዓመት፣ ንመጀመርታ ጊዜ ብ20 ጥቅምቲ 2000 ዓ.ም. ንኹለን ቀቢላታት ሶማልያ ዘወከለት፣ ብ25 ሚኒስትራት ዘቐመት ቀዳመይቲ መንግስቲ ሶማልያ አቕሙ።

ቀዳምነታት ፕረዚደንት ሶማልያ

ፕረዚደንት ሶማልያ ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን ቀዳምነታት መንግስቲ ብኸምዚ ዚሰብ ወሲኑ፦

1-ኣብ ውሽጢ ንሰለስተ ዓመታት ዚቐጽል መሰጋገሪ መድረኽ ትካላት መንግስቲ ምቛም፣

2-ነቲ ብኹናት ሓድሕድ ዝግነወ ልዕሊ ቐርጽን ትሕተ ቐርጽን ምህናጽ፣

3-ጸጥታን ቅሳነትን መግብን ምርግጋጽ፣

4-ድሕሪ መሰጋገሪ መድረኽ ኣብ ሶማልያ ፈደራዊ ስርዓት ምቛም፣

5-ሓድነት ሶማልያ ምርግጋጽ፡ ፕረዚደንት ሶማልያ ብ20 መስከረም 2000 ዓ.ም. ነታ ኣብ ለንደን እትሕተም ጋዜጣ “አልሓያት” ኣብ ዝሃሮ መግለጺ፡ “ሶማልያ ኣይትመቐቐልን እያ።” ዘኾነ ይኹን ክፋል ሶማልያ ኮነ ውድብ፡ ናጽነት ወይ ከምኡ ዝኣመሰሉ ኪእውጅ መሰል የብሉን። ኣብ ሰሜናዊ ክፋል ዘሎ ህዝቢ ሶማልያ፡ መገዲ ዕርቂ መሪሖ እዩ። ዓበይቲ ዓዳ፡ ሱልጣናቲን ፖለቲከኛታቲን ከኣ ምሳና ነይርም።” ብምባል ሓቢሩ። ፕረዚደንት ዓብደልቃስም ሳላድ ሓሰን ከም ናይ ኩሎም ሶማላውያን ፕረዚደንት'ዩ ዚረኣ ዝነበረ። በዚ ጉዳይ'ዚ ኣመልኪቱ ብ6 መስከረም 2000 ዓ.ም. ነታ ኣብ ለንደን እትሕተም ጋዜጣ አልሓያት ኣብ ዝሃሮ መግለጺ “ኣነ ፕረዚደንት ሃገረ ሶማልያ እዩ።” ናተይ ቀቢላ ድማ ኹሉ ህዝቢ ሶማልያ እዩ። ከምኡ'ውን ንቐቢላነት ኣብ “ወሽመጥ ታጁራ” ኣጥሒልናዮ ኢና።” ኪብል ገለጹ።

እዚ ዘረባ'ዚ ግን ምስዚ ክሳዕ ሕጂ ቐቢላዊ ሰነ መጉት ጥራይ ዘይኮነ፣ ቀቢላዊ ኣተሓሳስባ ብሒትዎ ዘሎ ክውንነት ሕብረተ ሰብ ሶማልያ ምትእሳር ዘይብሉ ናይ ይምሰል ዘረባ እዩ ነይሩ።

መደምደምታ

ታሪካዊ ድሕረ ሳይታ፡ ፖለቲካዊ ምዕባላታትን መጻኢ ኹነታትን ሶማልያ ጭቡጣት ሃገራትን ፍጻመታትን ብምቕራብ ድሕሪ ምብራህ፡ ብዘይካ መደምደምታ ኪኸውን ዚኸእል ገለ ትዕዘብታት ምስፋር ዝተረፈ የልቦን። እዚ መጽናዕታዊ ጽሑፍ'ዚ ዕውት ኪኸውን ዚኸእል፡ ንቐንዲ ታሪካዊ ፍጻመታት፡ ፖለቲካዊ መድረኻትን ማሕበራዊ ኹነታትን ሶማልያ፡ ብቐንዱ ድማ ንጭቡጥ ኩነታት እቲ ቅልውላው ናብ ኣንባቢ ብግቡእ ምስ ዘብጽሕ እዩ።

ቀዳማይ፡ ማሕበረ ሰብ ሶማልያ

1-ተኸታተልቲ ስርዓታት ሶማልያ ኣብ ክንዲ ኣብ ኩለን ዞባታት ምዕሩይ ፖሊሲ ብምክታል ውሽጣዊ ሓድነታ ንምድልዳል ዚሰርሑ፡ ኣብ ርእሲ ኸተማ እታ ሃገር፡ መቐድሾ ጥራይ እዮም ኣተኩሮም። ብመሰረት ቅዋም'ታ ሃገር “ዓባይ ሶማልያ” ንምህናጽ ፈረንሳዊት ሶማሊላንድ፡ ናይ ሎሚ ጂቡቲ፡ ንዞባ ሰሜናዊ ዞባ ኬንያን ንዞባ ኡጋንዳን ኢትዮጵያን ናብ'ታ ብ1 ሓምለ 1960 ብሓድነት ኢጣልያዊት ሶማሊላንድን ብሪጣንያዊት ሶማሊላንድን ዝቐመት ሶማልያ ንምጽንባር ተንቀሳቂሶም፤ ምስ ጉረባብቶም ዝኾና ሃገራት ድማ ኣብ ግጭት ኣትዮም። ህዝብን መንግስትን ሶማልያ ሃገራዊ ሓድነት ንምርግጋጽ ቃልሲ ኣካይዱ'ዩ፤ እንተኾነ “ዓባይ ሶማልያ” ንምህናጽ ብዘካየዱ ኹናት ከሲፉ፡ መጻኢ ዕድሉ ኣብ ሓደጋ ወዲቐ ይርከቡ።

2-ብኣንጻር'ቲ ንሕብረተ ሰብ ሶማልያ ዘጽንዑ ዚገልጽዎ፡ ብተግባር ኡማ ሶማልያ (Somali Nation) እትበሃል የልቦን። ተኸእሎ ግን ኣሎ። ኪሰፍሕ ታሪካዊ ዕድል ዘይረኸበ መሰረት ኡማ (Nation) ኣሎ። ሶማልያ ካብ'ዚ ዘላቶ ጸገም እንተ ወጺኦ፡ ኣብ መጻኢ ናይ ምምዕባልን ምስፋሕን ዕድል ኣሎዎ።

3-ማሕበረ ሰብ ሶማልያ ብኣቀዋውማኡ ዝተሓላለኸ'ዩ። ኣብ መንጎ መራሕቱ ፍልልያትን ፖለቲካዊ ህልኽን ምስ ዚኸሰት ሰድራ ቤታዊ ካብ ምዃን ሓሊፉ፡ ቀልጢፉ ቀቢላውን እንዳውን መልክዕ'ዩ ዚሕዝ። ብኻልእ ወገን ድማ ኣብ ሰድራ ቤት ዚረኣ ጸገም፡ ብቐልጣፊ ናብ ሃገራውን ሰልፋውን ሸግር ይልወጥ። እዚ ኸኣ'ዩ እቲ ቐንዲ ሸግርን ሓደጋን። ኣብ መንጎ ውልቃውን ናይ ህዝብን፡ ውልቃውን ሃገራውን ረብሓ ፍልልይ የልቦን።

4-ኣብ እዋን ኩናት ሓድሕድ ሶማልያ ዝበርሀ ተርእዮ፡ ኣብ ግዜ ሸግር ወልቀ ሰብ ኣብ ቀቢላኡ'ዩ ዚጽጋዕ። እዚ ተርእዮ'ዚ ንሓለፍቲ ቐቢላታት፡ ኣብ ማሕበራዊ፡ ቍጠባዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ጥራላውን ጸዋታውን ህይወት፡ ኣገዳሲ ተራ ከም ዚህልዎም

ገይሩ። ኩናት ሓድሕድ ምስ ተወልዐን መሰረት ሃገረ ሶማሊያ ምስ ፈረሰን። ቀቢላታት'ውን ብግዲአን አብ'ቲ ዝዓጠቐ ውድባተን እየን ተጸጊዐን። መራሕቲ ውድባት ብወገኖም፣ ነቲ መራሕቲ ቐቢላታት ጥራይ ዚውንንዎ ዝከበሩ መለለይታት ኪውንኩ ክኢሎም። ውድባት ሶማሊያ ጸግዕን ሓለዋን ጥራይ ዘይኮና፣ ቀቢላታት ዚምርኩሳለን ምንጪ እቶት'ውን ኮይነን። አብ መንጎ መራሕቲ ቐቢላታትን ሓለፍቲ ውድባትን ዝከበረ ሚዛን ሓይሊ ዓቢ ለውጢ ስለ ዘምጽእ ድማ ሓለፍቲ ውድባት ዝያዳ ሓይሎም። መራሕቲ ቐቢላታት ዝከበሮም ወሳኒ ተራ እናጉደለ ኸይዱ።

ካልኣይ፡- ውድብ ሕቡራት ሃገራት

1-ብ1989 ዓ.ም. ቅልውላው ሶማሊያ ሳዕሪሩ፣ ኩናት ሓድሕድ አብ ሰሜን አብ መንጎ ሓይልታት መንግስትን ሃገራዊ ምንቅስቃስ ሶማሊያን (S.N.M) ምስ ተባርዐ፣ ውድብ ሕቡራት ሃገራት፣ እቲ ቅልውላው ቅድሚ ምስፍሖ ብኢጋኡ ክንዲ ዚፈትሕ፣ ሰራሕተኛታቱ ካብ ሰሜንን ደቡብን ብምውጻእ ቦታ ተግዛቢ ሓዙ።

2-ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብ1992 ዓ.ም. ናብ ሶማሊያ ምስ ተመልሶ፣ ቅልውላው ሶማሊያ አብ ዝለዓለ ጥርዙ'ዩ ደይቡ ነይሩ። ሸው'ውን እንተኾነ ነቲ ቅልውላው ብዕምቁት አየጽንዐን። ስለ'ዚ ድማ አብ ክንዲ ከም ሓኪም ኮይኑ ነቲ ሕማም መርመራ፣ ፈሊጡ መድሃኒት ዚደልዩሉ፣ ከም'ቲ ሰራሕተኛ መጥፋእቲ ሓዊ፣ ባርዕ ንምጥፋእ ደድሕሪ ሃልሃልታ ዚጉዩ፣ ቡቲ ኹናት ዝተባርዓሉ ቦታ እዩ ዚጉዩ ነይሩ።

3-ውድብ ሕቡራት ሃገራት ብናይ ገዛእ ርእሱ ተበግሶ አይኮነን ናብ ሶማሊያ ዝተመልሰ። ሃገራት አፍሪቃን አዕራብን ብዝገበራኡ ጸቕጢ'ዩ ናብ ሶማልያ ዳግም ዝአተወ።

4-ሓደ ካብ'ቲ ንዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ነበር፣ ቡጥሮስ ቡጥሮስ ቃሊ ዘጋጠመ ጸገማት፣ አብ ሶማሊያ አብ አርባዕተ ዓመት፣ አርባዕተ ወከልቲ ምቕያር ነይሩ። ንሳቶም ድማ ብ28 ሚያዝያ 1992 ዓ.ም. ዝተመደቡ፣ አልጀርያዊ ዲፕሎማሰኛ መሓመድ ሳሕኑን፣ ብ2 ሕዳር 1992 ንመሓመድ ሳሕኑን ዝተከኡ፣ ዒራቃዊ ዲፕሎማሰኛ፣ ዑስመት ኪታኒ፣ ዕማሙ ብ9 መጋቢት 1993 ወዲኡ፣ ንአመሪካዊ አድማራል ጆናታን ሃው ዘረከቡ፣ ብ8 መጋቢት 1994 ዓ.ም. ተመዘዙ ንጆናታን ሃው ዝተከኡ፣ አምባሳደር ጊኒ ላንሳና ኩያተ እዮም። እዞም አርባዕተ ውልቀ ሰባት እዚአቶም ነፍሰ ወከፎም ናይ ገዛእ ርእሱ አገባብ አሰራርሓን፣ ምስ መራሕትን ህዝብን ሶማሊያ ዚዋሰእሉ ዝተፈላለዩ መንገድታትን ስለ ዝከበሮም፣ ንቅልውላው ሶማሊያ መሊሶም ሓላልኸዎን አብ መዋጥር አእተውዎን።

5-ፍሉይ ልኡኽ ዋና ጸሓፊ ዝነበረ መሓመድ ሳሕኑን፣ ዝተፈላለያ አካላት ሕቡራት ሃገራት ብዘይምውህሃድን፣ ንኦሮሞቶ ው.ሕ.ሃ. ኣብ ሶማሊያ ነቐፉ ነይሩ። ትካላት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ጸብጻባተን ብቐጥታ ናብ ቀጥታውያን ሓለፍተን ናብ ኒው ዮርክ ይሰዳ ነይረን። ብምኽንያት ቢሮክራሲ ኣብ ዚሓልፍ ውሳኔታት ዝሕታለ ነይሩ፣ እዚ ብግዲኡ ነቲ ኹነታት የግድዶ ነይሩ።

6-ምስ ምብትታን ሕብረት ሶቬት ነበር፣ ሰርዓት ክልተ ደንበታት ድሕሪ ምፍራሱ፣ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ፍጻመታት ዓለም ኣብ ምምራሕ ኣድማዒ ፖለቲካዊ ተራ ንኺህልዎ ሕልሚ ነይሩ። እንተኾነ ዕብላላ ኣመሪካ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣድማዒ ተራ ንኺህልዎ ዓንቁጹ። ነዚ ተርእዮ'ዚ መሓመድ ሳሕኑን ገሊጽዎ'ዩ። ስለ'ዚ ድማ ኹነታት ሶማሊያ ንውድብ ሕቡራት ሃገራት ብዙሕ ትምህርቲ ዚህብ'ዩ። ኣቦ መንበር ባይቶ ጸጥታ ብ6/4/1995 ዓ.ም ኣብ ቅድሚ ኣባላት ኣብ ዘሰመየ መደረ ነዚ ሓቂ'ዚ ኣረጋገጽዎ'ዩ።

ሳልሳይ፡- ባይቶ ጸጥታ

ባይቶ ጸጥታ ነቲ ብ5 ሰነ 1993 ዓ.ም. ኣብ ልዕሊ ሓይልታት UNOSOM 2 ዝተፈጸመ መጥቃዕትን 24 ወተሃደራት ኣህጉራዊ ሓይሊ ኣብ ደቡብ መቐድሾ ዝተቐትሉሉን ፍጻመ፣ ኣህጉራዊ ሓይሊ ብ6 ሰነ 1993 ዓ.ም. ብቐጽሪ 837 ኣብ ልዕሊ መጥቃዕቲ ዝፈነዉ ኣድላዩ ሰጉምቲ ኪውሰድ ብምውሳኔ፣ ሓላፍነት ምሃቡ ዓቢ ጌጋ ፈጸሙ'ዩ። እዚ ጌጋ'ዚ ኻልእ ኣነዋሪ ጌጋታት ኣሰጸቡ። ገለ ካብ'ቲ ጌጋታት ሓይልታት UNOSOM 2፣ ኣንጻር ኪዳን ሓይልታት ሶማሊያ ወተሃደራዊ ሰርሒታት ምክያዶም እዩ። ኣድሚራል ጆናታን ሃው፣ ፍሉይ ልኡኽ ዋና ጸሓፊ ውድብ ሕቡራት ሃገራት'ውን ብ17 ሰነ 1993 ዓ.ም.፣ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ፣ ኣቦ መንበር ኪዳን ሓይልታት ሶማሊያ ንምሓዝ ውሳኔ ኣሕሊፉ። ንጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ዝሓበረ ወይ ብህይወቱ ይኹን ብሬሳኡ ዝሓዘ ውልቀ ሰብ፣ 25 ሸሕ ዶላር ከም ዚወሃብ ኣደጁ። እዚ ጉዳይ'ዚ ነቲ ሕማቕ ዝነበረ ኹነታት ሶማሊያ መሊሱ ኣግደዶ። ኣብ ጉደናታት መቐድሾን ዞባታቱ ኣማእት ንጹሃት ዜጋታት ጠፊኡም።

ከም ዚፍለጥ፣ ናይ'ቲ ብ5 ሰነ 1993 ዝተፈጸመ ፍጻመ፣ ቀዳማይ ጸብጻብ ናብ ባይቶ ጸጥታ ብ12 ነሐሴ 1993 ዓ.ም. ማለት ኣብ መንጎ ሰዓብቲ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድን ኣሃዱታት UNOSOM 2 ኩናት ምስ ተኻየደን ንጹሃት ዜጋታት ምስ ሞቱን እዩ በጺሑ።

ራብዓይኛ ሕቡራት መንግስታት አመሪካ

ሕቡራት መንግስታት አመሪካ ንብዙሕ ውሽጣውን ግዳማውን ምክንያታት እያ አብ ሶማልያ አትያ።

1-ብውሽጣዊ መዳይ አብ'ቲ እዋን'ቲ ፕረዚደንት አመሪካ ዝነበረ ጆርጅ ቡሽ አንጻር ሕጹይ ደሞክራሲያዊ ሰልፊ ዝነበረ፡ ቢል ክሊንተን አብ ጸዑቕ ዘመተ ምርጫ አትዩ ነይሩ። ሰለ'ዚ ኸአ ናይ'ቶም አብ ተለሺኻናቶም ህዝቢ ሶማልያ አብ መንጎ ሞይትን ኩናት ሓድሕድን ኪቕዘፍ እንከሎ ዚርእዩ ዝነበሩ ገለ አመሪካውያን ተደናገጽቲ ደገፎም ንምክሳብ ይጽዕር ነይሩ።

2-ፕረዚደንት ቢል ክሊንተን ድሕሪ አብ ፕረዚደንታዊ ምርጫታት ምዕዋቲ፡ ብመሰረት'ቲ ሓድሽ ዓለማዊ ስርዓት ተባሂሉ ዚፍለጥ ተራ ዋሺንተን አብ ግብሪ ንምውዓል፡ ንሶማልያ ከም መፈተኒ ተጠቓሙላ። እንተኾነ ወተሃደራዊ ግጥምን ንሱ ዘሰዓቦ ማእሰርትን፡ ተቓውሞ ሓፈሻዊ ርእይቶ አመሪካን፡ ፕረዚደንት ቢል ክሊንተን ብ7 ጥቅምቲ 1993 ዓ.ም. ሓይልታት አመሪካ ካብ ሶማልያ አብ መውዳእታ ወርሒ መጋቢት 1994 ዓ.ም. ኪሰሕቡ ምጻናም ንኪእውጅ አገዲዶም።

3-ዋሺንተን ውሽጣዊ ፖሊሲአ ንምሕያል ተበጊሳ አብ ሶማልያ ዝገበረቶ ምትእትታውን ሓድሽ ዓለማዊ ስርዓት ንምምስራት ዘበገሰቶ ዘይብሱል አረአእያን አክሲርዋ'ዩ። ሓድሽ ዓለማዊ ስርዓት ንምምስራት ዘበገሰቶ ማላ፡ አንጻር ሰዓብቲ ጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ዘይወዱ ኩናት ድሕሪ ምክያድ፡ ዝተረፈ ክብራ ንምዕቃብ ካብ ሶማልያ ወጸአ።

ሓሙሻይኛ ባይቶ ጸዋታ ውድብ ሕቡራት

እቲ አብ ትሕቲ ጽላል UNOSOM 2 ዝተጠርነፈ አህጉራዊ ሓይሊ አብ ልዕሊ ህዝቢ ሶማልያ ገበናት ፈጸሙ'ዩ። ንሆስፒታላትን ህዝቢ ዚቕመጠሉ ቦታታትን አጥቂዑ። ንሶማላውያን ህጻናት አብ አፍላጋት ደርብዩ። ዓሌታዊ ተግባራት ብምፍጻም አማኢት ንጹሃት ዜጋታት ብዘይገለ ገበን ቀቲሉ። ብዘይካ'ዚ አብ መቓድሾ፡ በለድወይንን ኪሰማዩን ወዘተ. . . አብ ልዕሊ ንጹሃት ዜጋታት ግፍዕታት ፈጸሙ።

ከም ዚፍለጥ መንግስቲ ካናዳን ኢጣልያን ማዕከናት ዜናኦም ብዝገበርዎ ጸቕጠ፡ ወተሃደራቶም ብዛዕባ ካብ 1992-1994 ዓ.ም. አብ ሶማልያ ንዝፈጸምዎ ዘይሕጋውን ኢሰብአውን ተግባራት፡ መርመራ ንኪካየዱሎም ወሲኖም ነይሮም። ብልክዕ'ውን አብ ልዕሊ ገሊኡቶም መቕጻዕቲ ወሲኖም እዮም።

ብዛዕባ ኣህጉራዊ ሓይሊ ኣብ ሶማሊያ ዝፈጸሞ ገበናት ብዝርዝር ብምፍላጥ ከኣ CO-DIRECTORS RAKI AND ALEX DE WAAL. EDI AFRICAN RIGHTS JULY 1993 LONDON ምውካስ ይክኣል።

እቲ ካብ ኩሉ ዘገርም ከም'ቲ ኣቐዲሙ ዝተገልጹ፡ ባይቶ ጸጥታ ብዛዕባ'ቶም ኣብ ናይ 5 ሰኔ 1993 ዓ.ም. ፍጻመ ካብ ኣህጉራዊ ሓይሊ ዝሞቱ 24 ወተሃደራት ህጹጽ መርመራ ንኪካየድ ኪውሰን እንክሎ፡ ኣህጉራዊ ሓይሊ ብ1949 ዓ.ም. ብውድብ ሕቡራት ሃገራት ንዝጸደቁ ስምምዓት ብምግሃስ ኣብ ሶማሊያ ንዝፈጸሞ ምግሃስ ሰብኣዊ መሰላት ብሰቕታ እዩ ሓሊፍዎ።

ኣህጉራዊ ሓይሊ ኣብ ትሕቲ ጽላል ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ሶማሊያ ኣትዩ ከብቅዕ፡ ኣብ ልዕሊ ንጹሃት ዜጋታት ግፍዕታት እናፈጸመን ንቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት እናግሃሰን እንክሎ ው.ሕ.ሃ. ናይ ተዓዛቢ መርገጺ ምውሳዕ፡ ካብ መርገጺ ባይቶ ጸጥታ ዚሓይሽ ኣይነበረን። ብሓጺሩ ክልቲኡ መርገጺታት ንኹነታቶም ዘንጸባርቅ ጥራይ'ዩ ነይሩ ኪብሃል ይክኣል።

ኣብ'ዚ ንው.ሕ.ሃ.ን ባይቶ ጸጥታን ኪቐርብ ዚክእል ብርቱዕ ሕቶ እምበኣር፡ ነቶም ኣብ ሶማሊያ ገበናት ዝፈጸሙ ካብ ኣህጉራዊ ሓይሊ ኣብ ቤልጅም፡ ካናዳን ኢጣልያን መርመራታትን ፍርድን እናተካየደን ንእናተዋህበን እንክሎ ስለምንታይ ው.ሕ.ሃ.ን ባይቶ ጸጥታን ኣስቂጦም? ዚብል እዩ።

ብዘይካ'ዚ ኣብ ብሪጣንያ እትሕተም ጋዜጣ “The Observer” ኣብ ናይ 21 መጋቢት 1998 ሕታማ፡ ሓይልታት ኣመሪካ ብ1993 ኣብ'ቲ ምስ ብጀነራል መሓመድ ፋራሕ ዓይዲድ ዚምራሕ ሃገራዊ ኺኳን ሶማሊያ ዘካየድዎ ዘይተመጣጠነ ውግእ፡ ዘሕፍር ክሳራ ምስ ኣጋጠሞም፡ ህጻናትን ደቂ ኣንስትዮን ዚርከብዎን ኣስታት ሸሕ ሶማላውያን ከም ዝቐተሉ ኣቃሊዑ። ምስ'ዚ ኹሉ ግን ምምሕዳር ፕረዚደንት ቢል ክሊንተን ብዛዕባ'ቲ ዝተፈጸመ ገበን መርመራ ኣየካየደን።

ሻድሻይ፡ ጉረባብቲ ሃገራት፡ ከባቢታት፡ ሰግር ባሕሪ ዚርከባ ሃገራትን ዞግውያንን ክፍለ ዓለማውያን ውድባትን ዘቐረባኦ ዝተፈላለዩ ተበግሶታት ንሸግር ሶማሊያ ከም ዘግደዶን ዘናውሑን ጭቡጥ መርትዖታት ኣሎ። ህዝቢ ሶማሊያ ንዕምቁት ፍልልያቱ ኣዐርዩ ስለ ዚፈልጥ፡ ዝኾነ ይኹን ወገን ኣብ ቦታኡ ኾይኑ ንሸግራቱ ኺፈትሓሉ ኣይክእልን። ስለ'ዚ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ሶማሊያ ዘይምእታዉ ንባዕሉ ኣብ ምፍታሕ ፍልልያት

ህዝብን መራትን ሶማልያ ከም ዓቢ ተሳትፎ ዚቆጸር'ዩ። እንተኾነ ኣሕዋትን ፈተውትን ሃገራት፡ ሶማላውያን ናብ ሃገራዊ ዕርቂ ንኪበጽሑን ነታ ብኹናት ሓድሕድ ዝግነወት ሃገር ዳግም ንኪሃንጹን ፋይናንስያውን ተክኒካውን ወዘተ. . . ሓገዝ ከበርክታ ኣይግባእን ማለት ኣይኮነን።

ሻውዓይ፦ ኩሉ'ቲ መራሕቲ ውድባት ሶማልያ ኣብ መቐድሾ ይኹን ኣብ ዝተፈላለያ ርእሰ ኸተማታት ኣፍሪቃን ሃገራት ኣዕራብን ዝፈረምሉ ሰምምዓት እንተ ረእና፡ ኩሉ ኣብ'ዘን ዚሰዕባ ትሸዓተ ቐንዲ መትከላት ይራኹብ እዩ።

1-ኣብ ምልእቲ ሃገር ምቑራጽ ተኹሲ ምርግጋጽ፡ ንዘጋጥም ተኹሲ ብቕልጠፍ ምቑጽጻሩን፡

2-ፖለቲካዊ ፍልልያት ንምፍታሕ ስነ መገት ሓይሊ ዘይምጥቃምን ንምፍትሑ ካብ'ቲ ሃብታም ውርሻታት ሶማልያ ብምብጋስ፡ ኣገባብ ደሞክራሲያዊ ዘተን ቀጥታዊ ሕውነታዊ ዘተን ምክታል፡

3-ንኹሉ ውልቃውን መንግስታውን ንብረት ብዘይገለ ቅድመ ኹነት ናብ ዋናታቱ ምምላስ፡

4-ብናይ ሓባር መሪሕነት ዚምራሕ መሰጋገሪ ጉባኣ ሃገራዊ ዕርቂ ምክያድ፡

5-ብናይ ሓባር መሪሕነት ዚምራሕ መሰጋገሪ ሃገራዊ መንግስቲ ምቕም፡

6-ነቲ ምቕም ፖለቲካዊ ብዙሕነት ዘፍቅድን ድሕሪ ናጻን ርትዓውን ምርጫታት፡ ኣብ ፕረዚደንታውን ሓጋግን መዳያት ምክያዱ ምቕም ደሞክራሲያዊ ስርዓት ዘውሕስን ቅዋም ኣተዳሉ ሸማግለ ምቕም፡

7-ብደረጃ ሃገርን ዞባታትን ዘይምእኩል መንግስቲ ምቕም፡

8-ርትዓዊ ምምቕራሕ ስልጣንን ሃብትን ምርግጋጽ፡

9-ምፍላይ “ሶማሊላንድ” ዘይምቕባል፡ ንሓድነት ሶማልያ ዚዕቅብ ዝኾነ ይኹን ከም ፈደረሽን፡ ኮንፈደረሽን ዝኣመሰለ ፖለቲካዊ ጥምረት ዘይምንጻግ፡ ኣብ'ዚ እቲ ኣገዳሲ ፕረዚደንት ሶማሊላንድ፡ ኢብራሂም ዒጋል እታ ብ23 መጋቢት 1998 ዓ.ም. ተሓቲማ ዝወጸት ጋዜጣ ኣልኸሊጅ ምሰኡ ኣብ ዝገበረቶ ቃለ መጠይቕ “ኣብ ሶማሊላንድ ናይ ምንጻል ስጉምቲ ክንወስድ ዝተገደድና፡ እቲ ኣብ ደቡብ ተባሪዑ ዘሎ ኹናት ሓድሕድ ናብ ሰሜን ንክይልሕም ከም መከላኸሊ ዝተጠቐምናሉ ደኣ'ምበር፡ ንባዕሉ ምንጻል ዕላማ ኣይኮነን።” ኢሉ ነይሩ።

ሻሙናይ፦ ብዙሐት ካብ መራሕቲ ውድባት ሶማልያን ካልኣትን ኣብ ጉባኣ ዓርታ ብዘይምስታፎም ድማ እቲ ሸግር ኣየብቅዐን። ስለ'ዚ ከም መሓመድ ኢብራሂም ዒጋል እቲ ኣብ ፑንትላንድ ሓያል ዝነበረ ኮሎኔል ዓብደል ዩሱፍን፣ ሑሴን ዓይዲድን መራሒ “ሃገራት ኪዳን ሶማልያ” ብዘይምስታፎም ፋይል ሸግር ሶማልያ ኪዕጸ ኣይተኻእለን።

እስማዒል ማሕሙድ ሆር፣ ሚኒስተር ጉዳያት ወጻኢ ሶማልያ ነበር፣ ነዚ ጉዳይ'ዚ ኣመልኪቱ ብ13 ሕዳር 2000 ዓ.ም. ንመደበር ተለቪዥን ኣልጀዚራ፣ ቐጠር ኣብ ዝሃቦ መግለጺ “እቶም ኣብ ጉባኣ ዓርታ ዘይተሳተፉ፣ ዝተፈለዩ ርእይቶ ስለ ዝነበርም እዮም። ብዘተፈላለዩ ደረጃታት ድማ ምስኦም ንመያየጥ ኣለና። ብውልቃዊ ደረጃ ኣብ መንጎናን ኣብ መንጎ'ቶም ኣብ መቐድሾ፣ ኣብ ሰሚናዊ ምብራቕ ሶማልያ ከምኡ ድማ ኣብ ሶማሊላንድን ዘለዉ ኣሕዋትን፣ ምምይያጣት ይቐጽል ኣሎ። እዚ ምምይያጣት'ዚ ኣገዳሲ ውጽኢት ኪህልዎ'ዩ። እቲ ኣገዳሲ ድማ ንሕና ብደረጃ መሰረታት ማለት ምስ ህዝቢ ሶማልያ ካብ ሰሚን ክሳብ ደቡብ ንመያየጥ ምህላውና'ዩ። ህዝቢ ንኹናት ጸሊእዎ'ዩ። ብዘይመንግስቲ ኪነብር ድሌት የብሉን።” ኪብል ገለጹ። ቀጺሉ ድማ “ኣብ ሶማሊላንድን ፑንትላንድን ዘሎ ህዝቢ ናብ ሓንቲ ሶማልያ ንኪምለስ ከገድዶም እዩ።” ኪብል ኣብሪሁ።

ብዘኾነ ጉባኣ ዓርታ ሸግር ሶማልያ ኣብ ምፍታሕ ኣፍደገ ዝኸፈተ ታሪኻዊ እምነ ኹናዕ እዩ። ምስ'ዚ ኹሉ ግን ከም ሓደ ቕኑዕ ሰጉምቲ ጥራይ እዩ ኪወሰድ ዚከኣል። እቲ ተሪፉ ዘሎ ካልእ ሰጉምቲ ኪሰዕቦ ንትሰፎ። ከምኡ'ውን ኣሕዋትን ፈተውትን ንሶማልያ፣ ካብ'ዚ ዘላቶ ሸግር ንምውጻእ ጥራይ ዘይኮነ፣ ሶማልያ ብኸልተ እግራ ደው ኢላ ናብ'ቲ ቅድም ዝነበረቶ ደረጃ ንክትምለሰን፣ ካብኡ ንላዕሊ ኮይና፣ ብዘባውን ክፍለ ዓለማውን ኣህጉራውን ደረጃ ልሉይ ቦታ ኣ ንክትሕዘን ኩሉ ጻዕርምን ኣወሃሂዶም ንኪሰርሑ ንትሰፎ።

ቅድሚ ኸልተ መዓልቲ ካብ'ቲ ኢጋድ ዝሃቦ መግለጺ፣ መራሒ ሃገራዊ ኺዳን ሶማልያ ሑሴን ዓይዲድ ብ20 መጋቢት 1998 ዓ.ም. ንኣገልግሎት ዜና ፈረንሳ ኣብ ዝሃቦ መግለጺ'ውን ፕረዚደንትነት ሶማልያ ከም ዚገድፍን ምስ ተጸባኢኡ መራሒ ኺዳን ድሕነት ሶማልያ ዓሊ ማህዲ መሓመድ ምውህሃድ ኪገብር ድልው ምጻኑን ኣብ ዘመሓላለፎ መልእኽቲ ገለጹ። እዚ ሰጉምቲ'ዚ ንክልቲኦም ተጸባእቲ ኣበጋዛት ንምትዕራቕ ኣገዳሲ ሰጉምቲ እዩ ነይሩ።

እዚ ኣብ ሜዳ ሶማልያ ዝተራእዩ ምዕባለታት ተስፋ ዚህብ'ዩ ነይሩ። እንተኾነ ኣብ ዚመጽእ እዋን ኪኸሰት ዚኸእል ብዙሕ ፖለቲካዊ ፍጻመታት ኪህሉ'ዩ።